

INFOSFERA

DIN CUPRINS:

- *Nevoia de a reveni la fundamentele mării politice: Marea Strategie a României*
- *Relațiile germano-ruse în actualul context european*
- *“Efectul CNN” și dilemele informării curente*
- *Caracteristici ale activității de contrainformații militare în armatele statelor NATO*
- *Aspecte privind activitatea de analiză a Secției a II-a Informații (mai - iunie 1941)*

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Direcția Generală de Informații a Apărării

Anul IV nr. 2 / 2012

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Direcția Generală de Informații a Apărării

Academician **Dan Berindei**

Academician **Florin Constantiniu**

Cercetător științific gr. I dr. **Napoleon Pop**

Prof. univ. dr. **Ioan Mircea Pașcu**

Gl. (r) prof. univ. dr. **Sergiu Medar**

Gl. lt. prof. univ. dr. **Teodor Frunzeti**

Gl. lt. ing. conf. univ. dr. **Gheorghe Savu**

Gl. lt. dr. **Ilie Botoș**

Prof. univ. dr. **Vasile Pușcaș**

Prof. univ. dr. **Ilie Bădescu**

Prof. univ. dr. **Vasile Secăreș**

Gl. mr. (r) prof. univ. dr. **Adrican Pârlog**

Prof. univ. dr. **Teodor Repciuc**

Col. (r) prof. univ. dr. **Constantin Hlihor**

Dr. **Liviu Mureșan**

Conf. univ. dr. **Iulian Chifu**

REDACȚIA

Director onorific: prof. univ. dr. **Teodor REPCIUC**

Redactor-șef: dr. **Marius-Andrei DIAMESCU**

Redactori: **Cătălin ANDRONIC**

Tatiana NEGARĂ

Anca Monica POPA

Aureliu RADU

Oana UNGUREANU

Adresa redacției

Bulevardul Vasile Milea nr. 7B, cod 061342, sector 6,
București

Tel. / fax (+40) 021 316 58 05

E-mail: redactia.infofera@agat.ro

Revista poate fi consultată și on-line, pe site-ul Ministerului
Apărării Naționale, la rubrica Multimedia/Publicații,
www.mapn.ro/publicatii/index.php

Nevoia de a reveni la fundamentele marii politici: Marea
Strategie a României 3

Iulian CHIFU

George Friedman despre dinamica geopolitică globală 16

Sergiu TĂMAȘ

Relațiile germano-ruse în actualul context european 23

Florin ȚUȚULIANU

Cadrul actual de cooperare în domeniile politic, economic și
militar dintre China și Africa 29

Florin Ion MARINESCU

Regiunea Asia - Pacific. O redefinire a centrului de putere la
nivel global? 38

Sînziana IANCU

“Efectul CNN” și dilemele informării curente 47

Mircea MOCANU

Caracteristici ale activității de contrainformații militare în
armatele statelor NATO 60

Daniel POPA

Cooperarea internațională în domeniul contraterorismului 64

Horățiu FILIP

Utilizarea unor componente ale inteligenței emoționale în
pregătirea prin cursuri a personalului din domeniul
informațiilor pentru apărare 72

Ionela DAVID

Aspecte privind activitatea de analiză a Secției a II-a Informații
(mai - iunie 1941) 79

Alin SPĂNU

NEVOIA DE A REVENI LA FUNDAMENTELE MARIII POLITICI: MAREA STRATEGIE A ROMÂNIEI

Iulian CHIFU*

Abstract

The Grand Strategy is an instrument that now returns to the stage due to the need for effective spending and common efforts of the administration of a state in order to achieve the main goals of a country, organisation or alliance. The United States is looking for a new Grand Strategy after the famous Long Telegram and the Grand Strategy of containment in the Cold War. The evolution of the world in the past decades led to the need for each country, Romania included, to draw up a Grand Strategy in order to define the strategic posture of a country, its ambitions and means to reach its goals.

Keywords: *Grand Strategy, containment, strategic posture, level of ambition, level of success*

Motivația esențială a acestui demers nu vine numai din semnalele evoluțiilor de lângă noi și din întreaga lume, ci și de la o învățătură pe care orice specialist în sfera relațiilor internaționale și studiilor strategice o poate susține: lipsa strategiei determină irosirea resurselor, lipsa viziunii înseamnă lipsa strategiei, fără politicieni pregătiți nu există viziunea care să dea liniile și temelia strategiei.

Suntem într-o perioadă de turbulențe majore, de impredictibilitate, de incertitudine a evoluțiilor, iar tectonicitatea crescută la nivel internațional sperie piețele, investitorii și consumatorii. Cu atât mai mult după ce a fost chestionată însăși ideea de leadership global, de guvernanță, de capacitate a politicienilor de pe toate meridianele de a conduce și planifica globalizarea. Liderii politici din toată lumea au fost făcuți responsabili de criza economică, de lipsa de reglementare adecvată, prevenire sau sancționare a elitei financiare direct răspunzătoare, ba chiar de conivență și pactizare cu cei vinovați, mulți dintre ei beneficiari ai bonusurilor și dividendelor crizei.

În asemenea perioade, atunci când nu știi cum să procedezi, iar experiențele trecute par să-și fi epuizat posibilitățile, e momentul revenirii la fundamente, la teorie. Iar teoria vorbește despre nevoia de a gestiona eficient resursele în domenii de activitate ale societății pe baza unor strategii, iar toate acestea să fie

subsumate ideii de „Mare Strategie”. E cazul ca și România să dezvolte o Mare Strategie? Suntem capabili să o elaborăm? Nu cumva o facem degeaba, dacă nu o putem aplica? Nu puține întrebări la care clasa politică dezvoltată după 22 de ani de tranziție și 5 ani de la intrarea în Uniunea Europeană trebuie să formuleze răspunsuri adecvate și credibile.

În spațiul teoretic: Marea Strategie

Instrumentele necesare unei asemenea întreprinderi sunt teoriile despre Marea Strategie. Formula cea mai adecvată pare revenirea la clasici. Conceptele unei Mari Strategii își au originea în opera clasică a istoricului antic grec Tucidide, „Istoria Războiului Peloponesiac”, căreia i se alătură lucrările lui Sun Tzu, „Arta Războiului”, și Clausewitz, „Despre Război”.

În ciuda schimbării condițiilor materiale și tehnologice, logica conflictului între entități organizate - în căutarea securității lor - este constantă, de unde și crearea și aplicarea de strategii. Chiar și erorile sunt repetate în istorie - supraextindere, subestimarea adversarului și altele. Le găsim în toate istoriile militare, în toate descrierile derulării războaielor și marilor bătălii din epoca antică, evul mediu, epoca modernă și până la strategia americană a celor două războaie și jumătate, care a subliniat lipsa de capacități de a purta două războaie lungi

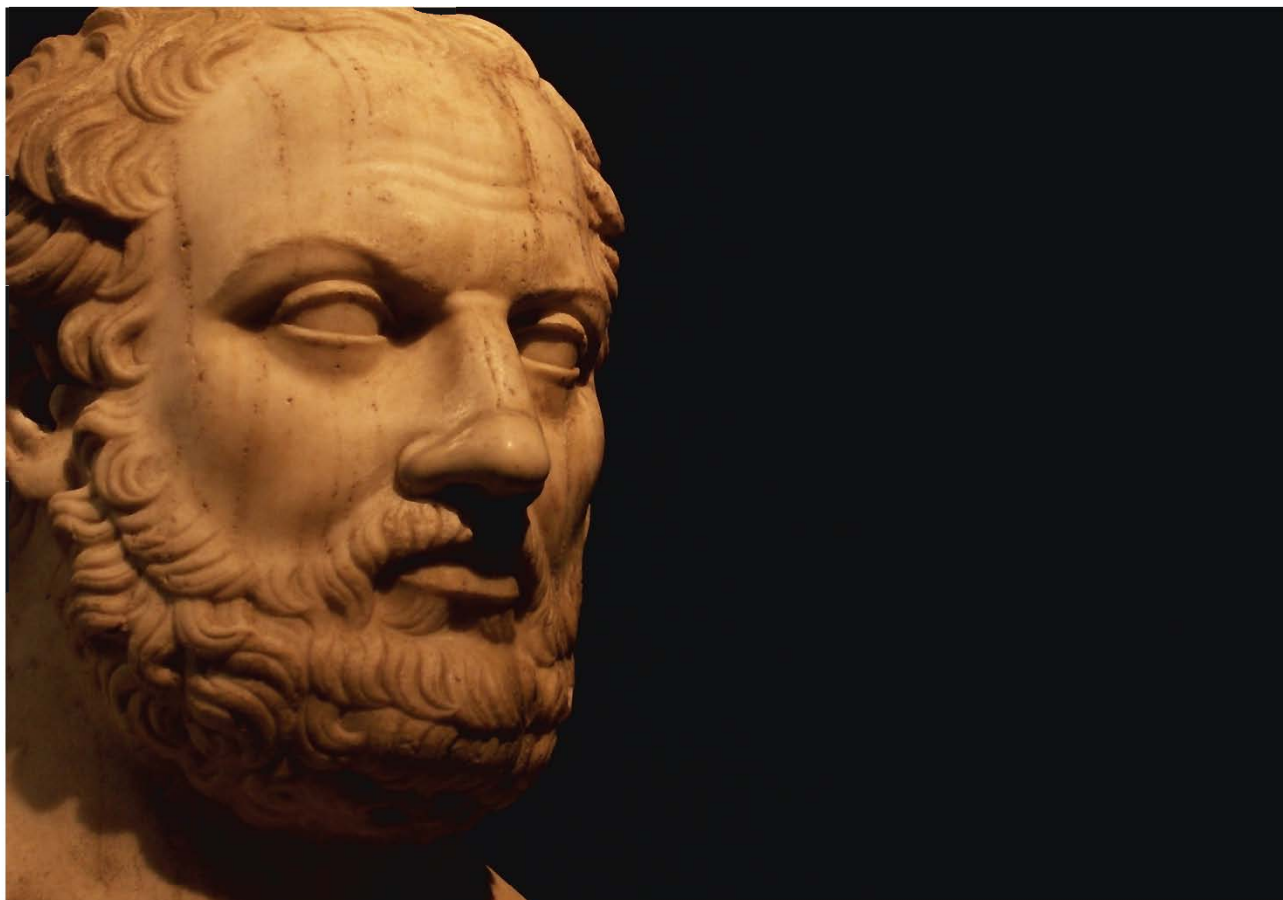
**Iulian CHIFU este profesor la SNSPA București, specializat în Analiză de Conflict și Decizia în Criză, a fondat acum 10 ani Centrul de Prevenire a Conflictelor și Early Warning și a lansat, începând cu anul 2008, Buletinul de Analiză al Deciziei Strategice în România. Este în prezent Consilier Prezidențial pentru Afaceri Strategice, Securitate și Politică Externă.*

concomitent și impactul unei asemenea situații asupra unei națiuni mari nu numai din punct de vedere economic, dar și moral, politic, emoțional, social.

Louis Halle susținea, fără reținere, faptul că Tucidide nu a scris numai istoria războaielor peloponesiace, ci și pe cea a războaielor napoleoniene, a celor două războaie mondiale și a Războiului Rece, deopotrivă¹. În prezent, vorbim despre „discontinuități în politica

care depinde securitatea (nu numai componenta militară). Deși conceptele aparțin epocii în care au fost formulate, ele pot fi traduse și adaptate perioadei actuale⁵. În același timp, „există o unitate a tuturor experiențelor strategice în toate perioadele istoriei pentru că nimic vital în ceea ce privește mecanismele de dezvoltare ale războiului sau strategiei nu s-a schimbat”⁶.

Tocmai de aceea, în abordarea teoretică a elementelor unei Mari Strategii ne-am raportat

internațională”² și despre „transformarea politicii globale”³, dar e greu să-l contrazicem pe Robert Gilpin când susține că „relațiile internaționale continuă să fie o luptă recurentă pentru bunăstare și putere între actori independenți într-o stare de anarhie. Astăzi, istoria clasică a lui Tucidide reprezintă un ghid al comportamentului statelor, ca și atunci când a fost scrisă, în secolul al V-lea î.e.n.”⁴.

Tucidide, părintele „Relațiilor Internaționale”, a elaborat, pentru prima oară, teoria complexă a unei Mari Strategii – o teorie comprehensivă a modului în care statele își asigură securitatea, incorporând factori precum cei economici, diplomatici, militari, tehnologici, demografici, psihologici și de altă categorie de

la cartea *“Thucydides on Strategy. Grand Strategies in the Peloponnesian War and their Relevance Today”*⁷, în care autorii, Athanassios G. Platias și Constantinos Koliopoulos, încearcă să demonstreze, într-o abordare vizibil pro domo, dar puternic susținută de argumente și referințe, realitatea faptului că toate conceptele unei Mari Strategii le regăsim în analiza lui Tucidide asupra războiului peloponesiac.

Conceptul de Mare Strategie e unul derivat din știința militară, acolo unde a fost introdus în premieră. Doar că atunci când s-a făcut generalizarea utilizării tuturor mijloacelor disponibile pentru a atinge un anumit scop, indiferent de zona din care provin aceste mijloace, sinteza s-a dovedit mai complicată: o

Mare Strategie nu e realizată prin cumularea unor strategii pe diferite domenii și compunerea lor relativă, ci vorbim despre o artă de a defini o postură strategică a unei țări, organizații internaționale sau alianțe și de a utiliza toate mijloacele provenind din diferitele instrumente și domenii la dispoziție pentru a realiza această postură strategică.

O Mare Strategie presupune stabilirea nivelului de ambiție și a capacității de acțiune a unui actor (stat sau alianță) în funcție de mediul internațional, de locația sa geografică, de contextul evoluțiilor de moment, de resursele sale, de oportunitățile ivite la un moment dat și capacitatea de a le valorifica, precum și de propriile vulnerabilități pe care trebuie să și le estompeze. Marea Strategie depinde de capacitatea de a răspunde adecvat sumei de amenințări, riscuri și vulnerabilități pe care le percepe, în sensul definiției mai largi a securității, prin prisma viziunii Școlii de la Copenhaga a lui Barry Buzan, cu cinci domenii ale securității – militar, politic, economic, social și de mediu – și trei nivele de obiecte de „securizat” – statul și instituțiile, societatea și individul.

Deci abordarea integrată face ca o Mare Strategie să nu fie suprapunerea unor strategii sectoriale, ci un proiect de postură a unei țări, o viziune adecvată cu resursele și instrumentele la dispoziție, reflectând un nivel de ambiție potrivit, din care se pot extrage, ulterior, elementele unor strategii sectoriale. Diferența fundamentală este că, în cazul unei Mari Strategii, obiectivele sunt generale și se pot atinge utilizând o combinație de mijloace venind din diferite sfere și domenii – diplomatie, militar, descurajare, economie, etc. – și nu se realizează prin însumarea sau compunerea simplă a unor strategii sectoriale prestabilite, cu obiective sectoriale ce pot fi atinse fiecare cu mijloacele sectorului sau domeniului în care sunt concepute.

Conceptul de Mare Strategie a apărut târziu, dar ideile aferente și gândirea existau din antichitate și de la clasici, de unde și relativa impunitate de a prezenta ideea sintezei actuale instituționale europene a politicii externe, securității și apărării ca un prim rezultat instituțional al unei Mari Strategii. La rândul lor, teoriile lui Joseph Nye jr. despre

componentele *hard power* – *soft power* s-au reflectat în sinteza realizată ulterior prin conceptul de *smart power* – și cel mai la modă în cadrul NATO – *smart defense* sau conceptul de „comprehensive approach”, ca reflectări ale rezultatelor crizei ce a obligat utilizarea mai judicioasă a resurselor și combinarea intervenției tuturor categoriilor de instituții pentru a obține un efort mult mai eficient.

În fapt, toate aceste componente sunt elemente de Mare Strategie ale unor entități – una post-modernă, Uniunea Europeană, alta o alianță politico-militară cu bază comună de valori – Alianța Nord- Atlantică – care *încep să-și definească mari strategii proprii dincolo de cele naționale* sau cele sectoriale, cu dificultățile pe care sinteza diferitelor domenii și instituții implicate le creează, alături de complicata formulă de adoptare a deciziilor la nivelul fiecăreia dintre instituții. De exemplu, în cazul abordării *comprehensive approach* e nevoie de crearea unei interfețe de comunicare în teatrul de operațiuni între culturi diferite: cea militară, cea birocratic-instituțională publică, cea academică și de cercetare, cea neguvernamentală a voluntarilor, cea corporatistă și de afaceri. Pentru ca toate entitățile să poată comunica și să înțeleagă modul de gândire și rațiunea celorlalți.

Deci Marea Strategie nu reprezintă o însumare a Strategiei Militare, Strategiei de Politică Externă, Strategiei economice, Strategiei Energetice, Strategiei de construcție a infrastructurii critice, etc. Dimpotrivă, din Marea Strategie, chintesența viziunii și ambiției unei structuri coordonate politic, se extrag, pentru atingerea fiecărui obiectiv în parte, elementele strategice ale fiecărui domeniu în parte.

Revenind la esența strategiei militare, care a constituit nucleul de pornire în definirea unei Mari Strategii, au existat definiții diferite ale „strategiei” în momente diferite. Inițial, strategia reprezenta „toate mișcărilor trupelor în afara ariei de bătaie a tunului sau de spațiul vizibil centrului de comandă al artileriei”⁸, apoi a devenit „arta de a purta un război pe baza hărții”⁹, pentru a ajunge astăzi la definiții mai largi, precum „arta de a așeza și utiliza mijloace militare în teatru și de a atinge obiectivele stabilite de politicieni”¹⁰ sau „arta dialecticii a

două voințe opuse de a utiliza forța pentru a soluționa o dispută”¹¹. Strategia se referă la un stat ce leagă mijloace de obiective și scopuri în contextul competiției internaționale, atât în timp de pace, cât și de război, în conflicte potențiale sau reale¹².

Strategia nu există în neant: presupune un oponent, un conflict, o competiție, o situație în care cineva încearcă să atingă un scop contra altcuiva. De aceea, Strategia e formulată împotriva unui oponent sau a mai multora, care la rândul lor au propria lor strategie de acțiune și încearcă să o blocheze sau să o contracareze pe cea adversă. Orice mișcare proprie e legată de mișcarea oponentului. De altfel, Clausewitz sublinia că „războiul nu e altceva decât un duel la o scară mai largă”¹³.

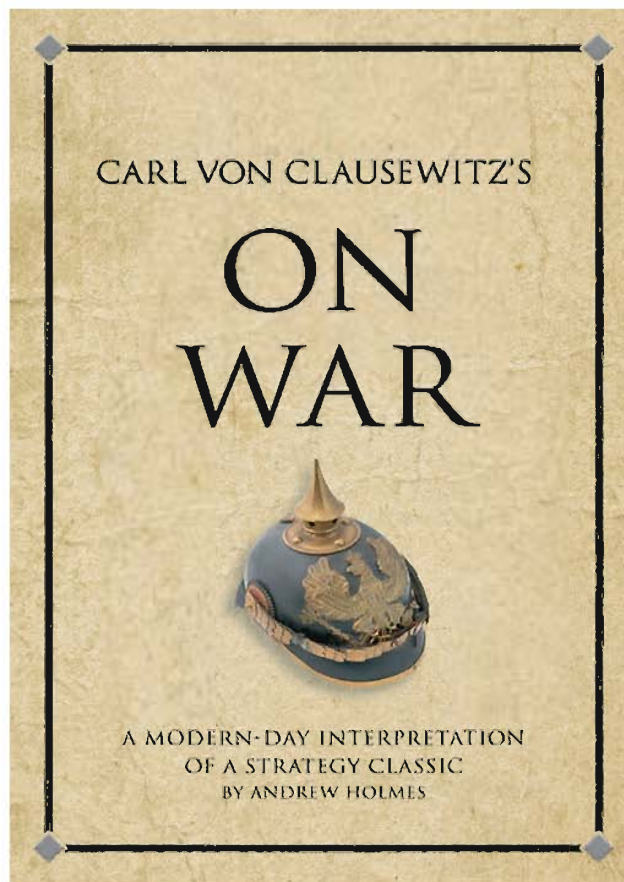
Interacțiunea între cei doi beligeranți și interdependența strategiilor lor determină dimensiunea orizontală a strategiei¹⁴. Sursa ține de logica diferită atunci când există un oponent față de logica acțiunii, când nu există o asemenea constrângere (îl face să utilizeze o rută ocolitoare, nu atacul pieptiș, să atace noaptea, nu ziua etc). De aici și aforismul latin „*si vis pacem para bellum*”¹⁵ care nu mai e o absurditate logică fiind acceptat drept judecată înțeleaptă convențională.

Uneori, statele și organizațiile militare uită că înfruntă oponenți care posedă o voință independentă și folosesc propria lor strategie. Ignorarea acestei realități poate avea consecințe importante. Una e să pornești de la premisa că „orice război se duce până la primul contact cu unitățile cele mai puternice ale inamicului”¹⁶ și alta e să faci un război planificat pas cu pas. Și totuși, și în al doilea caz, această strategie, când e aplicată, se lovește de planurile celuilalt¹⁷.

Limita desenării unei strategii ține și de resurse, care sunt întotdeauna puține și limitate, în special în cazul statelor mici. De aceea, strategia ordonează obiectivele de urmat și le prioritizează potrivit relevanței și importanței lor.

La fel de relevante sunt nivelurile strategiei, respectiv legarea unei strategii de aplicarea ei la nivel operativ și tactic. Diferența fundamentală, la nivel militar, a fost făcută între strategie și tactică. Tactica înseamnă executarea strategiei și începe acolo unde se încheie strategia, practic în momentul în care forța principală a celor doi oponenți intră în contact¹⁸.

Strategia stabilește unde, când, cu ce forțe se realizează o acțiune, tactica desenează cum se realizează această acțiune¹⁹. Tactica se referă la ceea ce se petrece pe câmpul de război, este utilizată în bătălii, în timp ce strategia este utilizată în război²⁰.

Mintea și decidentul care guvernează în spatele strategiei reprezintă politicul, cel care stabilește scopurile pe care strategia trebuie să le atingă, iar modul în care se ajunge la definirea scopurilor, procesul sau natura puterii politice ce le generează sunt irelevante pentru strategie. Strategia presupune legarea obiectivelor stabilite de politicieni cu mijloace diverse pentru a învinge rezistența inamicului, se confruntă cu limite ale resurselor și presupune prioritizarea obiectivelor și eficiența alocărilor, tot timpul și la fiecare nivel având interacțiune cu adversarul. Separarea verticală nu e strictă, ci e mai degrabă un continuum Mare Strategie-Strategie sectorială/militară-Arta operațiunilor-Tactică.

În acest context, Marea Strategie este nivelul cel mai de sus al strategiei și se referă la utilizarea tuturor mijloacelor – militare, economice, diplomatice, intelligence, securitate,

etc – aflate la dispoziția unui stat (actor organizat) pentru a atinge obiectivele stabilite de către leadershipul politic în fața unui conflict existent sau potențial. Acest tip de strategie e formulată de către leadershipul politic și are în vedere elementele războiului și păcii. Din acest punct de vedere, Marea Strategie stabilește dacă statele declanșează un război pentru a-și atinge obiectivele și aliniază strategia militară cu politica, diplomația și strategia economică care fac parte din efortul de război și le armonizează în așa fel încât nici una dintre aceste strategii să nu aibă impact negativ asupra alteia²¹.

Marea Strategie e influențată pe scară largă de context - structura sistemului internațional, de echilibrul de putere internațional, de scena diplomatică internațională, de tendințele economiei globale. O Mare Strategie acoperă pe deplin tot spațiul suveran și populația, folosește toate mijloacele naționale și trebuie să-și asigure o legitimitate internă.

Elaborarea suplimentară a teoriei unei Mari Strategii²² duce la abordarea modului în care un stat, organizație sau actor internațional își poate produce securitate sieși, pentru a asigura prezervarea suveranității, integrității teritoriale, independenței politice și poziția de putere relativă²³. Modul în care statele își asigură securitatea constituie miezul unei Mari Strategii, iar testul suprem al unei asemenea strategii este dat de măsura în care reușește (practic validitatea unei Mari Strategii poate fi testată empiric). De aceea, esența unei Mari Strategii se regăsește în Strategia Națională de Securitate - în cazul unui stat, în cadrul unui Concept Strategic – în cazul NATO sau în alte formule de Strategii, la organizații internaționale ce au o conștiință de sine, o structură proprie, un grad de independență instituțională față de statele membre și o voință ce se poate manifesta.

Basil Lidell Hart a formulat descrierea mijloacelor pe care le are la dispoziție o Mare Strategie în timp de pace sau război²⁴: „*Rolul Strategiei este să coordoneze și să dirijeze resursele națiunii pentru atingerea obiectivului politic prin politici specifice: să calculeze resursele economice și umane pentru a susține serviciile legate de lupta armată, să evalueze resursele morale pentru a menține spiritul de*

voință al unei națiuni, care este și el indispensabil. O Mare Strategie reglementează relația între resurse, servicii și industrii. Puterea de luptă e doar un instrument al unei mari strategii, care trebuie să ia în considerație și presiunea financiară, diplomatică, comercială, etică pentru a slăbi voința oponentului”²⁵.

Componentele nemilitare²⁶ ale unei Mari Strategii sunt cel puțin la fel de importante precum cele militare. Diplomația este o asemenea componentă care contribuie prin asigurarea de aliați, limitarea numărului de potențiali inamici sau prin izolarea diplomatică a acestor inamici²⁷. O altă componentă este cea de intelligence care oferă posibilitatea de identificare a oportunităților prezente și viitoare și valorificarea lor, o capacitate care poate duce la rezultate extraordinare, în paralel cu limitarea propriilor vulnerabilități care ar putea fi valorificate de către terți.

Componenta economică a unei Mari Strategii joacă un rol relevant în asigurarea securității naționale în două moduri: susținând efortul militar, achiziția de arme și mobilizarea pe perioade importante, și prin susținerea diplomației, finanțând grupuri influente în alte țări sau prin construirea unei capacități independente de a acorda ajutor economic unor țări sau de a purta un război economic²⁸ cu acestea. Existența unei baze economice solide nu este însă garanția succesului: perșii au fost învinși de greci, Imperiul Roman de către barbari și migratori, Napoleon a pierdut în Rusia.

Istoricul Paul Kennedy, în lucrarea “Grand Strategies in War and Peace”, identifica patru condiții care pot determina nivelul de succes²⁹ al unei Mari Strategii:

- evaluarea mediului - cadrului - sistemului internațional în care se dezvoltă o mare strategie sau mari strategii ale terților și se desprind amenințările, riscurile și vulnerabilitățile;
- identificarea scopurilor unei Mari Strategii, în baza mijloacelor necesare, amenințărilor existente, a constrângerilor și oportunităților; prioritizarea între diferite scopuri și niveluri de ambiție este relevantă, iar evitarea supraextinderii este o măsură a calității unei Mari Strategii;

- alocarea resurselor pentru a realiza o Mare Strategie; mijloacele trebuie să fie adecvate țelurilor propuse, pentru o utilizare judicioasă, eficace, nu risipirea fondurilor, nici lansarea în obținerea unor scopuri ce reclamă mult mai multe resurse (evitarea redundanței instrumentelor și a inadecvării mijloacelor alese este un test al oricărei Mari Strategii);
- crearea imaginii unei Mari Strategii, atât la nivel extern, internațional, cât și la nivel intern; societatea și toate componentele puterii și administrației trebuie să susțină, prin propriile activități, Marea Strategie și aceasta să fie legitimă în ochii comunității internaționale, adică Marea Strategie să fie acceptabilă intern și extern.

Dacă acestea sunt testele cruciale ale unei Mari Strategii, Athanassios G. Platias mai identifică, pornind de la un studiu grec al Marii Strategii în Imperiul Bizantin, alte cinci criterii care validează evaluarea acesteia³⁰:

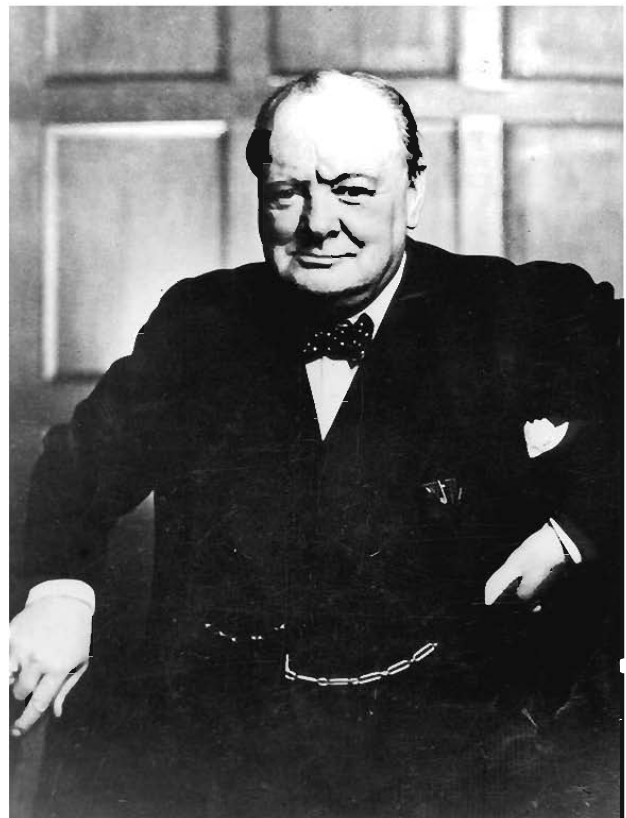
1. Adecvarea externă la mediul politic extern și intern al țării.
2. Adecvarea obiectivelor cu resursele: în ce măsură obiectivele și nivelul de ambiție al unui stat sau actor coincid cu resursele de care dispune pentru a le atinge.
3. Criteriul eficienței: utilizarea cu maximă eficacitate și eficiență a resurselor disponibile într-o evaluare costuri-beneficii, pentru stabilirea strategiei optime.
4. Criteriul coerenței interne a Marii Strategii: evitarea incompatibilității și completitudinii Marii Strategii – ea trebuie să fie o teorie, în sens logic, cu un set de axiome care să verifice non-contradictorialitatea și completitudinea propozițiilor logice ce se pot deduce din sistemul de axiome propus.
5. Criteriul durabilității erorilor: capacitatea de a adapta Marea Strategie la anumite erori incidentale ce pot apărea fără a altera fundamental structura și conținutul unei mari strategii.

Marea Strategie americană

Statele Unite sunt actorul cel mai bine reprezentat în termeni de Mare Strategie, aplicată cu consecvență de către toată lumea pe o perioadă întinsă de timp. Firește, cel mai celebru compact este Marea Strategie care a definit politica întregului bloc democratic în

timpul celui de-al Doilea Război Mondial și care a avut la bază viziunea și analiza de context a unor politicieni cu amplitudine și fondatori de școală, cei care au teoretizat Războiul Rece, îndiguirea, Cortina de Fier, războiul prin intermediari (*proxy-war*), Distrugerea Reciproc Asigurată³¹ (MAD) și multe altele.

La 5 martie 1946, la Foulton, Missouri, **Winston Churchill** – deja fost premier al Marii Britanii la acea oră, care a câștigat războiul și și-a pierdut slujba – a tras semnalul de alarmă în legătură cu expansionismul sovietic³², descriind o „Cortină de Fier” care s-a lăsat deasupra Europei, „de la Stettin, la Marea Baltică, până în Trieste, la Marea Adriatică”. Faptele ce argumentau această idee erau date de sovietici care, în ciuda angajamentelor privind împărțirea controlului asumate la Ialta și confirmate ulterior la întâlnirea celor trei, au instalat guverne pro-comuniste în toate țările care au fost ocupate de Armata Roșie, ca și în zona sovietică a Germaniei.

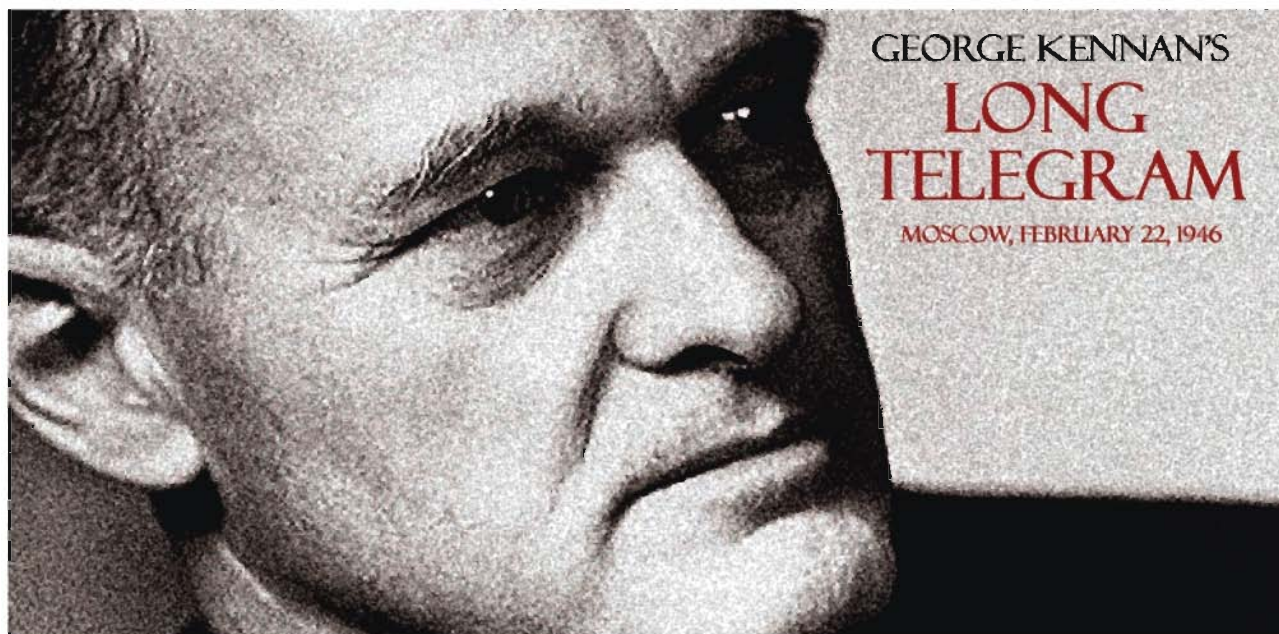

Churchill a conchis că între Statele Unite și Commonwealth-ul britanic era necesară o alianță pentru a ieși în întâmpinarea amenințării imediate. Soluția pe termen lung, însă, era unitatea europeană „din cadrul căreia să nu fie exclusă nicio națiune”. Churchill, primul și cel

mai de seamă oponent al Germaniei anilor 1930, devenise, astfel, primul și cel mai de seamă avocat al reconcilierii cu Germania anilor 1940, dar un precursor – britanic, cu atât mai mult – al unei formule de unificare a Europei Occidentale.

Dar poate cea mai celebră componentă de viziune a venit din partea unui analist american aflat la Moscova, în Uniunea Sovietică de după

„Telegrama Lungă” a ajuns repede faimoasă în lumea diplomatică, la Pentagon, în zona de decizie americană, dar momentul în care a îndeplinit pe deplin și o altă menire a unei Mari Strategii, aceea de diplomatie publică și comunicare cu interesele și publicul larg, a fost abia la publicarea unei forme a acesteia în revista *Foreign Affairs*, în iulie 1947, acolo unde a adunat toate curentele de gândire

război, George Kennan. Analizând discursul lui Stalin, prin care acesta cerea încă 3 planuri cincinale după război pentru refacerea URSS și pregătirea unor capacități comparabile cu cele occidentale, pregătind viitoarea confruntare, George Kennan scria faimoasa „Long Telegram” care se referea la modul în care percepea Stalin presiunea externă puternică: „Intervenția împotriva URSS, deși ar fi dezastruoasă pentru cei care ar întreprinde-o, ar provoca noi întârzieri progresului socialismului sovietic și, prin urmare, trebuie împiedicată cu orice preț”³³.

Stalin nu ar fi putut reconstrui Uniunea Sovietică și, în paralel, risca o confruntare cu Statele Unite. Mult anunțata invazie sovietică în Europa de Vest era o fantezie; cel mai probabil era ca Iosif Visarionovici Stalin să fi dat înapoi în fața unei confruntări serioase cu Statele Unite, cu siguranță nu înainte de a fi împins lucrurile suficient de departe, pentru a pune la încercare seriozitatea hotărârii occidentale de a-l bloca în încercarea de a infiltra componente comuniste în politica și guvernele occidentale.

americană într-un extraordinar articol semnat Mr.X (George Kennan, pe atunci șeful Corpului de Planificare Politică al Departamentului de Stat, nu putea semna sub nume propriu și a găsit această variantă). „The Sources of Soviet Conduct”³⁴ era o adaptare publicabilă a „The Long Telegram”, în care provocarea sovietică era interpretată la nivelul filosofiei istoriei și în care Kennan a explicat în ce fel ostilitatea față de democrații era inerentă structurii interne sovietice și de ce anume această structură se dovedea inaccesibilă la politicile concilierii occidentale. În articolul pentru *Foreign Affairs*, Kennan definea și calea de urmat pentru a învinge strategia sovietică și anume „o politică de stăvilire-îndiguire (*containment*) fermă, menită să-i confrunte pe ruși cu o contraforță inalterabilă în fiecare punct unde dau semne că se pregătesc să încalce interesele unei lumi pașnice și stabile”.

După căderea Uniunii Sovietice, în 1991, SUA a părut a avea dificultăți în elaborarea unei Mari Strategii, cel puțin a uneia la fel de durabile și solide conceptual precum a fost cea

care a guvernat acțiunea în timpul Războiului Rece. Au existat însă numeroase Mari Strategii elaborate de către fiecare președinte american în parte, unele îndeplinind condițiile unei Mari Strategii în mai mare măsură, altele în mai mică măsură, în unele cazuri această strategie fiind una ce s-a verificat în practică și, deci, a avut succes, în alte cazuri nu.

Astfel, John Lewis Gaddis remarca faptul că administrația lui George H.W. Bush – tatăl a vorbit despre „construirea unei noi ordini mondiale”, Administrația Clinton a vorbit despre „extindere” și „angajare”, dar singura Mare Strategie demnă de acest nume, prin prisma eficienței sale, a fost, în opinia sa, strategia lui George W. Bush – junior, care a reușit într-o privință foarte importantă, respectiv faptul că nu au mai avut loc atacuri pe pământ american, și pentru asta ar trebui să primească creditul pe care-l merită. *„Dar va admite cineva astăzi, la șapte ani și jumătate după, că Strategia lui George W. Bush se poate compara, chiar în termeni favorabili, și cu strategia lui Roosevelt și Truman de la sfârșitul celui de-al Doilea Război mondial și începutul Războiului Rece?”*³⁵.

Christopher Layne este cel care vine și esențializează și mai mult Marea Strategie americană, insistând pe elementele perene ale acesteia, indiferent de epoca parcursă, până astăzi. Astfel, el susține că istoria Marii Strategii americane, în decursul ultimelor șase decenii, este una a expansiunii, iar logica acestei strategii a determinat inexorabil Statele Unite să încerce să devină hegemon în trei dintre cele mai importante regiuni în afară de America de Nord: Europa Occidentală, Asia de Est și Golful Persic³⁶. Cu alte cuvinte, Layne susține că Statele Unite sunt într-adevăr hegemon extraregional sau „global”, ele nefiind unul „accidental”, așa cum sugerează Barry Posen³⁷. Spre deosebire de Marea Britanie, Statele Unite nu au devenit hegemon extraregional într-un context de neatentje, ci în unul planificat.

Nevoia de a reveni la politică. Nevoia conceperii unei Mari Strategii

În acest mediu complex și instabil, cu incertitudini clare, nevoia conceperii unei Mari Strategii este apărută unanim peste Ocean. Poate cel mai relevant motiv l-a reprezentat celebrul

articol al lui Robert Kagan, „Power and Weakness”, apărut în 2002³⁸, care lansa un avertisment relevant asupra situației capacităților Americii și Europei. După 11 septembrie o Americă rănită, tulburată și pregătită de ripostă a putut decanta și abordarea realistă - cu măcar un an înaintea invaziei în Irak, când Occidentul era unit în jurul SUA în „coaliția de voință” menită să combată terorismul și Al Qaeda la distanță strategică, în Afganistan - și a realizat, în formularea plastică a lui Kagan, că „Americani sunt de pe Marte, iar Europeii sunt de pe Venus”.

Tod Lindberg remarca despre articolul lui Kagan, referitor la problema relației transatlantice, că acesta a teoretizat faptul că fiecare actor aborda relațiile internaționale potrivit cu propria putere: relativă putere a SUA era pusă în balanță cu relativă slăbiciune a UE și a statelor europene (SUA pe baza aplicării puterii sale când considera util, europenii pe baza regulilor dreptului internațional și a aranjamentelor internaționale multilaterale). Eficacitatea puterii era diferită, europenii acționând kantian, iar americanii hobbesian³⁹. Mai mult, Lindberg a editat după 10 ani (primăvara 2012) un set de analize pentru a constata unde s-a ajuns cu previziunile și evaluarea lui Kagan din articolul „Power and Weakness” și dacă o Mare Strategie americană sau europeană a reușit să schimbe lucrurile și să le adapteze la evoluția lumii după momentul 2002. Concluziile sale sunt mai degrabă descurajante și deziluzii prezente la tot pasul.

Într-un mod mai puțin surprinzător decât ar părea, pledoaria cea mai fierbinte și susținută pentru nevoia de a reveni la politic și nevoia de Mare Strategie a fost făcută de un european. Exasperarea și lipsa leadershipului european de calitate, lipsa oamenilor politici cu viziune și căderea în politicianism, populism și guvernare cu ochii la sondaje a actualilor politicieni birocrați europeni l-au făcut pe Robert Cooper, consilier în cadrul Serviciului European de Acțiune Externă, să constate că SUA are „slăbiciunea puterii”⁴⁰, o greșeală de percepție a unei puteri sustenabile americane, percepute astfel de ambele părți ale Atlanticului, atât de către SUA, cât și de europeni.

„Am putut să funcționăm cu integrarea UE atât timp cât temele presupuneau niveluri

politice reduse de implicare, pe bază tehnocrată. Asta a și dus la ineficiența uniunii monetare rezultate.(...) Astfel că, în ultimii 10 ani, atât SUA, cât și UE s-au angajat în proiecte politice fără strategii, SUA bazându-se pe putere, iar Europa pe reguli, cum susține Kagan. Dar asemenea proiecte majore au nevoie de strategii politice pentru că ele reclamă consimțământ și sprijin, pentru ca aceste proiecte să funcționeze.

America a avut nevoie de consimțământul și sprijinul arabilor irakieni, despre care cunoștea puține lucruri.

În cazul UE, aceasta a avut nevoie de consimțământ și susținere pentru Uniunea Monetară, care s-ar fi prăbușit oricum, mai devreme sau mai târziu, în lipsa unei uniuni politice.

E nevoie de lideri care să convingă cetățenii europeni să accepte schimbări majore în Europa, ca să mai existe unitatea europeană așa cum o știm, măcar.

Guvernarea e o trinitate de elemente – putere, reguli și politică. Fără unul dintre elemente, lucrarea și proiectele nu pot fi promovate. S-a dovedit că atât americanii, cât și europenii au ignorat politica. Când ceva nu merge, politica rupe regulile și le reface. E nevoie de leadership, dezbatere, viziune, încredere, compromis, consens, consimțământ, solidaritate. Se adresează atât inimilor-sentimentelor și emoțiilor – cât și minților tuturor cetățenilor. Succesul vine din construirea încrederii și a instituțiilor în lumea de astăzi.

O altă treime este cea funcțională a economiei, politicii și societății. Odată erau puternic angrenate și legate în construcția statului națiune. Azi sunt în turbulență din cauza deschiderii internaționale, de aceea e nevoie de reguli noi la nivel global, pe care le poate oferi doar politica globală”.

Deci Cooper susține convingător că lumea are nevoie astăzi de politică, că este nevoie de revenirea la politică.

Charles Kupchan, profesor de relații internaționale la Georgetown University, abordează fundamental „criza de guvernare a Vestului”⁴¹.

„Este liniștitor că analiștii au supraestimat probabilitatea divorțului

transatlantic. Dar Alianța Occidentală nu și-a rezolvat astfel problemele. Tot analiștii au eșuat în a identifica care va fi sursa de incoerență a Occidentului – criza de guvernare care afectează astăzi ambele maluri ale Atlanticului. Ambele părți acceptă nevoia și eficacitatea solidarității strategice, în principiu, însă e vizibilă o lipsă de capacitate a SUA și Europei de a oferi un leadership global. Occidentul a intrat într-o criză profundă și de durată a creșterii economice minore, polarizării politice, a dubiului despre propriile capacități, fapt ce a generat o criză a guvernării democratice.

În SUA criza de guvernabilitate ia forma polarizării partizane atât de intensă încât produce politici inaplicabile și, nu rareori, paralizie politică. Absența consensului, împreună cu animozitățile partizane, au blocat progresul în cele mai importante priorități domestice: restabilirea solvenței fiscale și a creșterii economice. Bipartizanatul a limitat puternic și capacitatea de a oferi o politică externă, afectând capacitatea Americii de a crea un leadership stabil și consecvent, în momentele de incertitudine globală.

În Europa, criza de guvernare e demonstrată de re-naționalizarea politicilor. Proiectul integrării europene a început să dea rateuri tocmai atunci când voința colectivă și capacitatea Uniunii Europene sunt mai necesare pentru consolidarea legăturii transatlantice și pentru a ajuta la dirijarea schimbărilor globale. Dacă trendul continuă, statele europene individuale vor rata capacitatea de a-și conjuga vocile și resursele și riscă irelevanța.

Nu degeaba SUA și UE, împreună cu Japonia, experimentează în același timp disfuncții politice. În societățile occidentale deschise, globalizarea a creat o prăpastie între ceea ce așteaptă cetățenii de la guvernării lor și ceea ce aceste guverne pot să livreze. Această nepotrivire între creșterea cererii pentru bună guvernare și oferta limitată și în scădere pe această dimensiune compromite periculos puterea și scopurile lumii Occidentale”. Acest fapt și lipsa unor politici și viziuni solide, consistente, creative și credibile, a unor politicieni care să aplice și să convingă, să atragă încrederea publică și să forjeze speranța

în viitor sunt dovezile nevoii de a reveni la politică și Mare Strategie.

Constanze Stelzenmuller, Senior Transatlantic Fellow în cadrul think-tank-ului „German Marshall Fund of the United States”, încearcă să schițeze și câteva soluții pentru o Mare Strategie, cu impact global de această dată. Ea abordează guvernanta pe trei direcții fundamentale, „trei principii de politică”⁴², care se pot constitui în piloni ai unei viitoare bune guvernări:

- Atenția pe managementul de risc – în societățile deschise și democratice guvernele trebuie să acorde o atenție crescută dominării privatului, descurajării amenințărilor și să exercite controlul prin utilizarea managementului de risc și a influenței legitime asupra celorlalți actori.
- Concentrarea pe prevenire și înțelegere: cunoașterea e cheia pentru securitatea de astăzi. Integrarea globală și interdependențele create au limitat timpii de reacție, coordonarea dincolo de granițe și atenția în direcția pro-activă reclamă atenția pentru cunoaștere, „prima linie a apărării contra amenințărilor curente”(potrivit documentelor Ministerului francez al Apărării). Capabilitățile de *analiză strategică* devin cruciale și ele reclamă o dezvoltare constantă, atenție și investiții deopotrivă.
- Concentrarea pentru întărirea statului: referențialul statal pentru atributele ce vor fi preluate de către UE sau organismele globale e un prim pas interimar pentru a menține un număr de capabilități viabile, iar ulterior, la nivelul UE, e nevoie de politici solide și formule de construcție instituțională care să mențină separarea, echilibrul și controlul reciproc al puterilor noului conglomerat supra- sau superstatal european. Societate decentă, guvern reprezentativ și control parlamentar sunt inerente unei puteri europene credibile.

Dar poate concluzia cea mai dură îi aparține lui Robert Kagan și a fost exprimată în cadrul reuniunii de la „Bruxelles Forum”⁴³ de anul acesta, la 10 ani de la celebrul articol. În același stil controversat, ar spune unii, neo-conservator, l-ar descrie alții, Kagan a remarcat faptul că Europa trăiește într-o lume post-

modernă. Globalizarea e un fenomen paralel care afectează, oricum, toate aceste evoluții.

E nevoie, spune Kagan, de un nou „imperialism liberal” – un comportament dincolo de politicile de putere în interior, între națiuni democratice, dar fără a lăsa jos garda în relațiile cu restul lumii. Trebuie să ne obișnuim cu standardele duble: operare pe baza legilor cu democrațiile, în formule de securitate cooperativă, dar atunci când avem de-a face cu lumea exterioară, trebuie utilizate toate metodele necesare (inclusiv forța, atac preventiv, etc.). Acest lucru și realitățile înconjurătoare din aceste spații, modul *realpolitik* al acestor actori de a privi lumea ne obligă să nu neglijăm apărarea și capabilitățile noastre militare.

Eforturi de creare a unei Mari Strategii americane

Statele Unite se află astăzi, în continuare, în căutarea realizării unei Mari Strategii. E nevoie de o Mare Strategie. Președintele Clinton declara în 1994⁴⁴ că și Roosevelt și Truman au reușit să aibă o Mare Strategie, pe care au construit-o în timp ce conduceau SUA, de unde și ideea că și el putea face la fel. Totuși, nevoia unei Mari Strategii, care să transcendă peste președinți și mandate și să fie acceptată bipartizan, e din ce în ce mai prezentă în gândirea și scrierile americane.

Astfel s-a format peste ocean Consorțiul pentru Marea Strategie, care este un proiect sponsorizat de către Foreign Policy Research Institute (Philadelphia, Pennsylvania) și Temple University’s Center for the Study of Force and Diplomacy și condus de Richard Immerman și William Hitchcock. Consorțiul a fost înființat în anul 2009 ca parte a Programului Hertog pentru o Mare Strategie. El a reunit o sumă largă de gânditori și teoreticieni din domeniul relațiilor internaționale, dar și de mari strategi venind din spațiul practicii și a emis analize cu titlul de “telegrame”, cu referire la celebra “Lungă Telegramă” a lui Kennan.

Astfel, în Telegrama 1: „What is Grand Strategy”⁴⁵, John Lewis Gaddis critică diversele strategii de imagine, mai degrabă, decât utile pe teren ale diferiților președinți, cu excepția lui George W. Bush, și subliniază că după 11 septembrie 2001, mai ales, dacă nu după

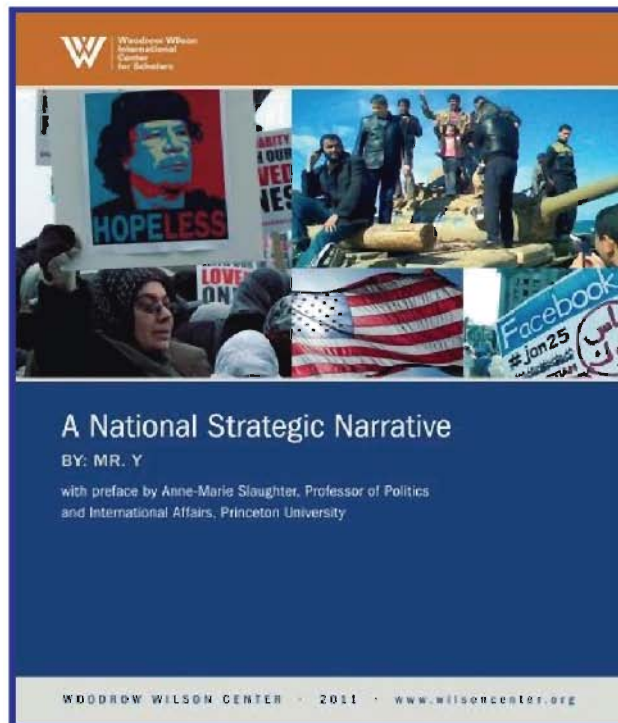
căderea Uniunii Sovietice, e nevoie acută de o Mare Strategie a SUA sustenabilă pe o perioadă comparabilă măcar cu cea a lui Kennan.

În cea de-a treia telegramă, Walter A. McDougall, profesor de relații internaționale la University of Pennsylvania și Senior Fellow la FPRI, se întreabă dacă Statele Unite sunt în stare să construiască o mare Strategie. Dilema nu provine din capacități și nici măcar din nivelul leadership-ului politic, ce poate defini obiective nerealistice sau nesustenabile, ci din lipsa abilităților și reflexelor ultimilor ani, mai ales din disputele bipartizane și adâncirea prăpastiei dintre cele două partide mari, Republican și Democrat. La fel ca și Charles Kupchan, McDougall se întreabă dacă excepționalismul american este o sursă bună de resursă de voință și putere pentru construirea unei mari strategii sau dacă nu cumva el generează aberații, așteptări nerealistice și întreține iluzii.

*“Este excepționalismul american sursa de energie, ingenuitate, reziliență și virtute civică care propulsează națiunea înainte? Sau credința completentă în excepționalismul american este sursa aventurismului și a neglijării experiențelor trecute, viciul civic care anunță declinul și prăbușirea?”*⁴⁶, se întreabă McDougall. Mai mult, nici măcar aceste chestionări nu sunt noi, ci în linie cu susținerile lui Arnold J. Toynbee, potrivit cărora “imperiiile mor prin suicid, nu prin crimă”⁴⁷, și cu cele ale lui Paul Kennedy, exprimate în cunoscuta lucrare “The Rise and Fall of Great Powers”⁴⁸.

O altă inițiativă, de data aceasta cu conținut, ambiții și pretenții de Mare Strategie, e cea semnată de un anume Mr. Y, „*A National Strategic Narrative: a concept and a vision for a 21st Century grand strategy for the nation*” publicată de Woodrow Wilson Center, 2011, pe modelul articolului lui Kennan, semnat “X” în publicația Foreign Affairs. Autorii studiului provin, de această dată, din zona militară, col. Mark Mykleby (US Marine Corps), în prezent retras din serviciul militar activ, colaborator al firmei LRN, și cpt. Wayne Porter (US Navy), șeful catedrei Secretarului Apărării pentru strategie sistemică și complexitate, de la Institutul Naval post-universitar din Monterey, California. Studiul este prefațat de Anne-Marie Slaughter, fost director de planificare politică

la Departamentul de Stat al SUA, în prezent profesor de relații internaționale la Universitatea Princeton.

Eseul pledează pentru redefinirea rolului SUA în lume, a intereselor sale naționale - de la securitate națională la *prosperitate și securitate națională* - a obiectivelor de urmărit pentru realizarea acestora, precum și a setului de politici și instrumente de acțiune pe plan internațional - *diplomație, dezvoltare și apărare*, cei “trei D” ai secretarului de stat Hillary Clinton - printr-o schimbare de raportare la lumea exterioară, marcată de procese dinamice obiective - interdependențele, globalizarea, revoluția informațională și în domeniul comunicațiilor - care au modificat natura amenințărilor de securitate.

O Mare Strategie pentru România?

În acest context, pare o întreprindere temerară, dacă nu imposibilă de-a dreptul, să elaborezi o Mare Strategie pentru România. Pe de altă parte, ne permitem să nu o elaborăm astăzi? Dacă până în 2007, Marea Strategie era clar stabilită de reconectarea la Occidentul de care fusesem despărțiți 40 de ani, de dezideratele aderării la NATO și Uniunea Europeană, atât atingerea acestor ținte, cât și nevoia unor trasee de perspectivă - dar mai ales dezvoltările din arena internațională - nu ne mai permit să evităm acest demers.

Firește că țintele sunt mult mai relevante decât cele prezente: nu e vorba numai să decidem postura strategică a României, liniile directoare ale unei Mari Strategii Naționale, nivelul de ambiție și recursul la resurse integrat, la nivel național. E vorba aici despre o acțiune fundamentală de atragere în spațiul politic și în contextul funcției publice a produselor cele mai înalte ale educației românilor care au ales să rămână în țară sau să-i atragem pe cei ce trăiesc în străinătate pentru a putea asigura avantajul competitiv în raportul cu slujbele din străinătate, cu cele din marile companii sau din companiile private din România. Și spațiul public, și funcția publică, și spațiul politic, și funcțiile reprezentative trebuie să poată beneficia de români cu o pregătire deosebită, capabili de

viziune, de asumarea opțiunilor politice, profesioniști capabili să conducă România în condițiile contemporane.

O Mare Strategie, am văzut-o, urmărește maximizarea avantajelor, valorificarea oportunităților și diminuarea vulnerabilităților. Este cazul ca o asemenea întreprindere să ajungă și în România, chiar și pentru a utiliza mai eficient resursele, dar și pentru a ne croi un viitor în lumea contemporană, a consolida o poziție în spațiul euroatlantic și pentru a desena liniile directoare ale evoluției țării în următoarele decade. E o responsabilitate împărțită a întregii clase politice, a lumii academice, a structurilor economice și a întregii societăți.

¹ Louis J. Halle, *The elements of International Strategy*, Lanham, MD: University Press of America, 1984, p.15.

² Bruce Russett, „A Post-Thucydides, Post-Cold-War World”, *Occasional Research Papers*, Athens: Institute of International Relations, Panteion University, 1992.

³ John Mueller, *Quiet Cataclysm: Reflections on the Recent Transformation of World Politics*, New York: Harper Collins, 1995, and Edward Morse, *Modernization and Transformation of International Relations*, New York: Free Press, 1976.

⁴ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981, p. 7.

⁵ Athanassios G. Platias, Constantinos Koliopoulos, *Thucydides on Strategy. Grand Strategies in the Peloponnesian War and their Relevance Today*, Columbia University Press, New York, 2010.

⁶ Collin S. Gray, *Modern Strategy*, Oxford: Oxford University Press, 1999, cap. 3.

⁷ *Op.cit.*

⁸ Peter Paret, „Clausewitz” în Peter Paret (ed.), *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton, Princeton University Press, 1986, p. 460.

⁹ Henry de Jomini, *Summary of the Art of War* (abridged edn. by Brig. Gen. J.D. Hittle) reprodus în *Roots of Strategy*, Book 2, Harrisburg, PA: Stackpole Books, 1987, p. 460.

¹⁰ B.H. Liddell Hart, *Strategy* (2nd revised edn.), London, Meridian, 1991, p. 321.

¹¹ Andre Beaufre, *Introduction to Strategy*, London: Faber and Faber, 1965, p. 22.

¹² Athanassios G. Platias, Constantinos Koliopoulos, *op.cit.*

¹³ Carl von Clausewitz, *On War*, cartea 1, cap. 1, p.75.

¹⁴ Edward N. Luttwak, *Strategy: The Logic of War and Peace*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1987, p.70.

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ Daniel J. Hughes (ed.), *Moltke on the Art of War: Selected Writings*, Novato, CA: Presidio, 1995, p. 45.

¹⁷ Gunther E. Rothenberg, *Moltke, Schlieffen, and the Doctrine of Strategic Envelopment*, Peter Paret (ed.), *Makers of Modern Strategy*, pp. 296-325; Gerhard Ritter, *The Schlieffen Plan*, London, Wolff, 1958.

¹⁸ Alfred Thayer Mahan, *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783*, London, Sampson Low, Marston, 1892, p.8.

¹⁹ Antoine Henri de Jomini, *Summary of the Art of War*, reprodus în *Roots of Strategy*, Book 2, p. 46; Carl von Clausewitz, *op.cit.*, cartea 2, cap. 1, p. 129.

²⁰ Collin S. Gray, *War, Peace and Victory: Strategy and Statecraft for the Next Century*, New York, Simon and Schuster, 1990, p. 35.

²¹ Athanassios G. Platias, Constantinos Koliopoulos, *op.cit.*

²² Michel Walzer, *Just and Unjust Wars: A moral Argument with Historical Illustrations* (2nd edn.) (New York: Basic Books, 1992), ch. 5.

²³ Lawrence Freedman, *Deterrence* (Cambridge: Polity Press, 2004).

²⁴ Paul Kennedy, *Grand Strategies on War and Peace*, Yale University Press, 1992.

²⁵ Liddell Hart, *Strategy*, p. 322.

²⁶ Michael Howard, „The Forgotten Dimension of Strategy” în Michael Howard, *The Causes of War* (London: Temple Smith, 1983), p. 101-109.

- ²⁷ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1987), chs. 1,2,8.
- ²⁸ David A. Baldwin, *Economic Statecraft* (Princeton NJ: Princeton University Press, 1985); Paul Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000* (New York: Random House, 1987).
- ²⁹ Paul Kennedy, *op. cit.*
- ³⁰ Athanassios G. Platias, Constantinos Koliopoulos, *op. cit.*
- ³¹ Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 1998, „Începutul Războiului Rece. Marea Strategie Americană” (capitolul 17) și „Succesul și chinurile politicii de stăvilire-îndiguire” (capitolul 18).
- ³² Discursul lui Winston S. Churchill, „The Sinews of Peace”, 5 martie 1946, la Westminster College, Fulton, Mo, în Robert Rhodes James ed., *Winston S. Churchill: His Complete Speeches, 1897-1963*, New York/London, Chelsea House, 1974.
- ³³ George F. Kennan, „Long Telegram” de la Moscova, 22 februarie 1946, în *Foreign Relations of the United States, 1946*, Washington DC: US Government Printing Office, 1969, vol. VI, p. 697.
- ³⁴ „X” (George F. Kennan), „The Sources of Soviet conduct”, *Foreign Affairs*, vol 25, nr. 4 (iulie 1947), p. 575.
- ³⁵ John Lewis Gaddis, *What is Grand Strategy*, Yale University, Prima Telegramă a Consorțiului pentru Marea Strategie.
- ³⁶ Christopher Layne, *Pacea Iluziilor. Marea Strategie americană din 1940 până în prezent*, Polirom, 2011.
- ³⁷ Barry R. Posen, „Command of the Commons: The military Foundations of American Hegemony”, *International Security*, vol.28, nr.1, vara 2003, p.19.
- ³⁸ Robert Kagan, „Power and Weakness”, în *Policy Review*, iunie-iulie 2002.
- ³⁹ Tod Lindberg, Hoover Institution, research fellow, „Mars and Venus Ten Years Later”, în *Policy Review*, April-May 2012, nr. 172, Special Edition, „Mars and Venus, Ten Years Later”.
- ⁴⁰ Robert Cooper, „Hubris and False Hopes”, în *Policy Review*, April-May 2012, nr. 172.
- ⁴¹ Charles Kupchan, „A Still-Strong Alliance”, *Policy Review*, nr. 172. Ideile se regăsesc pe larg în *No One's World: The West, the Rising Rest and the Coming Global Turn*, Oxford University Press, 2012.
- ⁴² Constanze Stelzenmuller, „The West Runs Out of Power”, *Policy Review*, nr. 172.
- ⁴³ Bruxelles Forum, conferința anuală a German Marshall Fund, Bruxelles, 23-25 martie 2012.
- ⁴⁴ John Lewis Gaddis, *op.cit.*
- ⁴⁵ *Ibidem.*
- ⁴⁶ Walter A. McDougall, „Can the United States Do Grand Strategy?”, FPRI-Temple University Consortium on Grand Strategy, *The Telegram* No. 3, April 2010.
- ⁴⁷ Arnold Toynbee, *Tratat asupra Istoriei*, Editura Humanitas, vol I-II, București, 1995.
- ⁴⁸ Paul Kennedy, *The Rise and Fall Of Great Powers*, Random House, New York, 1987.

GEORGE FRIEDMAN DESPRE DINAMICA GEOPOLITICĂ GLOBALĂ

*Prof. univ. dr. Sergiu TĂMAȘ**

Abstract

This article refers to the opinions expressed by George Friedman, CEO of the STRATFOR Institute of geopolitical and geo-economical analysis, in his book recently translated into Romanian „The Next Decade”. The author comments upon the manner of assessing United States’ global position, the strategic objectives - in geopolitical terms - that the American hegemonic power is following in prospect, as well as upon the possible evolutions of the United States’ confrontation with the emerging powers.

Keywords: geopolitics, international relations, balance of power, emerging powers

Specialistul american de origine maghiară **George Friedman** a devenit o personalitate cu vizibilitate mondială și o prezență cvasi-cotidiană, datorită intensei activități desfășurate

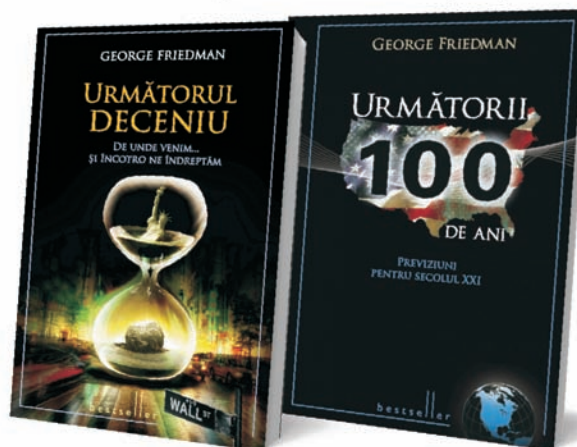

George Friedman

de propria sa companie privată „Strategic Forecasting” (Stratfor), specializată în furnizarea de analize privind procesele geopolitice în desfășurare sau posibile în perspectivă. Compania Stratfor este considerată o instituție de vârf în domeniul prelucrării informațiilor privind starea geopolitică a lumii contemporane. În afară de grupul specialiștilor din interiorul companiei, aceasta dispune de o rețea de colaboratori ce acoperă toate regiunile planetei, ceea ce asigură publicarea cotidiană de știri, articole și rapoarte

despre evoluțiile geopolitice și geoeconomice la nivel global și regional.

Opiniile lui George Friedman despre dinamica geopolitică mondială au devenit accesibile și publicului român, în urma traducerii cărții sale „*Următorii 100 de ani. Previțiuni pentru secolul XXI*”, în anul 2009. De asemenea, cu prilejul vizitei în România, din anul 2010, Friedman a exprimat anumite opinii despre situația geopolitică actuală și, în perspectivă, a țării noastre. În anul 2011, a fost tradusă și recenta sa carte „*Următorul deceniu. De unde venim (...) și încotro ne îndreptăm*”, la numai câteva săptămâni de la apariția ei în

Statele Unite. Cunoașterea interpretărilor autorului, cu privire la direcția în care evoluează comunitatea mondială, este utilă și pentru

**Sergiu TĂMAȘ, filosof și expert în relații internaționale, își desfășoară activitatea, în prezent, ca jurnalist freelance la publicația „Diplomat Club”. Este autorul mai multor lucrări pe teme de geopolitică.*

înțelegerea actualei poziții geostrategice în care se află țara noastră.

Imperiu sau republică?

Abordările analitice ale specialistului american sunt realizate prin intermediul unui stil direct, ce ignoră voit subtilitățile diplomatice, ceea ce implică riscul expunerii la unele critici întemeiate pe realități istorice. În desfășurarea analizelor din volumul „Următorul deceniu” autorul pornește de la convingerea fermă că „sistemul global de astăzi orbitează în jurul Statelor Unite”, idee care era prezentă și în cartea „Următorii 100 de ani”, unde accentul era pus pe faptul că această stare va persista și în momentul tranziției de la secolul XXI la secolul XXII. Totuși, în cărțile menționate, cititorul nu va găsi analize întemeiate pe studiul unor date și scenarii alternative, ci doar extrapolări ale unor situații istorice deja cunoscute, care conduc invariabil la ideea menținerii de către Statele Unite a statutului de forță dominantă în geopolitica globală.

Teza dominantă a cărții, conform căreia în secolul XXI „centrul” lumii contemporane se află în Statele Unite, este argumentată de Friedman ca fiind rezultatul combinării unor factori geografici cu factori de natură economică. În acest sens, el înlocuiește paradigma elaborată de către Halford Mackinder în zorii secolului XX cu o altă paradigmă (sugerată încă din secolul al XIX-lea de către Alfred Mahan), care pune în evidență resorturile profunde geopolitice și geoeconomice ce pot conferi Statelor Unite capacitatea de a exercita dominația globală:

*„Cine controlează atât Atlanticul de nord, cât și Pacificul,
Controlează întregul sistem comercial al lumii;
Cine controlează întregul sistem comercial al lumii,
Controlează economia mondială”.*

Friedman consideră că, în actualul context global, Statele Unite au devenit „un imperiu neintenționat”, imperiu care s-a format și funcționează altfel decât imperiile de până acum. Caracteristica sa dominantă este aceea de a fi un „imperiu informal”, în sensul că nu ar avea o structură clară a autorității prin care gestionează puterea de care dispune la nivel global. Cităm interpretarea dată de Friedman:

„Consider că SUA a devenit un imperiu nu pentru că așa s-a dorit, ci pentru că acesta a fost cursul istoriei. N-are nici un rost să ne întrebăm dacă SUA ar trebui sau nu să fie un imperiu. America este deja un imperiu (...)”¹.

Această teză privind constituirea „accidentală” și „neintenționată” a unui imperiu american este menită să capteze atenția publicului larg. De fapt, George Friedman se aliniază în această chestiune mișcării neo-conservatoare „Project for the New American Century” (PNAC), inițiată în 1997, pentru a promova „leadershipul global al Statelor Unite” pe fondul dezagregării sistemului de state socialiste și prăbușirii geopolitice a URSS-ului. În contextul în care încheierea Războiului Rece a lăsat Statele Unite fără un adversar de talia sa, s-a creat oportunitatea „naturală” pentru politica americană de a ocupa vidul geopolitic creat la nivel global.

Primul act public al mișcării pentru un „secol american”, la care au subscris numeroși membri ai guvernului american și ai Congresului², intitulat „Statement of Principles” (3 iunie 1997), proclama ca principiu de conduită pentru guvernare ideea că „leadeshipul american este bun atât pentru America, cât și pentru întreaga lume”. Înfăptuirea acestui principiu urma să fie susținută prin măsuri care vizau: (a) sporirea cheltuielilor militare la nivelul cerințelor exercitării unui leadership global; (b) strângerea legăturilor cu aliații și țările prietene pentru a contracara acțiunile regimurilor ostile intereselor și valorilor americane; (c) afirmarea rolului Statelor Unite în apărarea și extinderea unei ordini internaționale prietenoase în raport cu societatea americană.

Instrumentul principal recomandat de către acest document programatic era menținerea și extinderea superiorității forțelor militare ale Statelor Unite la nivel global. În acest scop, un raport al mișcării, din anul 2000, recomanda administrației americane să promoveze o „revoluție în domeniul militar” pentru a asigura, pe termen lung, superioritatea tehnologică a forțelor militare americane în raport cu alte puteri³.

În 2007, când resursele acestei mișcări s-au epuizat din punct de vedere politic, locul ei a fost luat de un alt grup de reflecție denumit

Center for a New American Security (CNAS). Colaborarea centrului cu personalități cheie ale administrațiilor Bush și Obama a fost și este o

activitate normală, având același scop, respectiv menținerea hegemoniei americane la nivel global și susținerea acesteia pe calea creșterii potențialului militar. În acest an, în luna iunie este prevăzută desfășurarea Conferinței anuale a CNAS cu o temă ce reconfirmă orientarea fundamentală a mișcării: „Regândirea securității Statelor Unite: a conduce o lume în tranziție”⁴.

Fără îndoială, doar forța militară nu poate asigura rolul de hegemon al unei puteri. Din acest punct de vedere, Friedman are dreptate când se referă la susținerea hegemoniei americane prin acțiunea unui ansamblu de vectori, a căror acțiune este convergentă: (a) puterea economică a statului american, care are o pondere considerabilă (aproximativ 22%) în economia globală; (b) politica „Consensului de la Washington” care a impus întregii piețe mondiale regulile neo-liberale; (c) complexul de sancțiuni economice, financiare și politice aplicate țărilor ce caută să se eschiveze de la regulile stabilite în schimburile internaționale.

În opinia expertului american, promovarea viziunii neo-liberale în funcționarea piețelor și extensia forței militare la nivel global reprezintă principalele pârghii geopolitice care generează structurile formale la nivel internațional ce

asigură funcționarea „imperului” american și exercitarea hegemoniei globale a Statelor Unite.

George Friedman pune în discuție, în acest context, destinul istoric al democrației americane căutând un răspuns la următoarea întrebare: conducerea unui imperiu este compatibilă cu cerințele unei republici? Cităm: „Nu îmi este clar dacă republica poate rezista presiunilor imperiului sau dacă America poate supraviețui unei conduceri imperiale defectuoase (...)”⁵.

În opinia sa, Statele Unite ar putea plăti un preț enorm pentru menținerea poziției hegemonice și anume pierderea democrației făurite de întemeietorii republicii nord-americane. În final, recomandă președintelui în funcție și viitorilor conducători ai statului american să urmeze, în elaborarea deciziilor pe care le vor lua, sfaturile date de Machiavelli principiilor medievale.

Astfel, instituția care poate salva democrația societății americane este „președinția”, în măsura în care președinții se vor comporta machiavelic. Procedând astfel, subliniază Friedman, președintele Abraham Lincoln a salvat republica, Theodore Roosevelt a obținut dominația oceanelor de către SUA, iar Ronald Reagan a învins Uniunea Sovietică. Cei trei președinți „*au fost oameni profund morali... pregătiți să mintă, să încalce legea și propriile principii (...) ei reprezentau acel paradox al președinției machiavelice, o instituție care, în cazul ideal, împacă ipocrizia cu cinstea pentru a clădi America promisă*”⁶. Acest comentariu este justificat de o constatare dificil de respins: „*Exercitarea puterii este întotdeauna ambiguă din punct de vedere moral, dar principiile morale nu ar avea nici o valoare dacă țara este distrusă (...)*”⁷.

Provocările geopolitice

Friedman consideră că în anii 1990-1991 poziția dominantă a Statelor Unite fusese acceptată de celelalte state ale lumii și nu existau amenințări geopolitice. Cu toate acestea, opinia sa este că oamenii politici de la Washington ar fi pierdut acest moment istoric, deoarece n-au elaborat o strategie complexă, corespunzătoare noii poziții a Statelor Unite de unică super-putere și de lider global.

Aceste aprecieri sunt doar parțial concordante cu dinamica reală. George Friedman trece cu vederea faptul că liderii americani au fost preocupați, în acea perioadă, să gestioneze cât mai eficient situația creată în urma prăbușirii sistemului de state socialiste. Friedman are însă dreptate în legătură cu alte critici adresate guvernării americane.

Acesta reproșează faptul că membrii administrației au apreciat că dezagregarea Uniunii Sovietice este un proces ireversibil, context în care Statele Unite și-a reorientat atenția spre potențiali hegemoni regionali, angajându-se în multiple operații de menținere a

Federația Rusă, după instalarea lui Vladimir Putin, în anul 2000, în postul de președinte, a folosit oportunitățile create pe plan internațional pentru a-și reconstrui puterea economică și militară, revenind în arena internațională ca o forță strategică credibilă. În această nouă etapă a avut loc și apropierea dintre Rusia și Germania, pe baza unor interese economice comune. Aceste schimbări, corelate cu intențiile Federației Ruse de a strânge relațiile economice cu Uniunea Europeană, sunt astăzi evaluate la Washington ca fiind o provocare pentru statutul de hegemon global al Statelor Unite.

păcii și acțiuni de stabilizare în Balcani, Golful Persic, Africa și Caraibe. O apreciere asemănătoare a făcut recent și Zbigniew Brzezinski, în cartea sa „Strategic Vision”, în care afirmă că vidul politic lăsat de prăbușirea URSS a fost o oportunitate insuficient folosită de puterile occidentale, care au bătut pasul pe loc și au permis, astfel, ascensiunea unor țări din Asia, America Latină și Africa⁸.

George Friedman consideră că în urma atacului terorist din 2001, de la New-York, președintele Bush a săvârșit grava eroare de a reacționa cu o strategie politico-militară, având drept țel eradicarea „terorismului global”. *Terorismul, precizează Friedman, nu este un inamic global, ci o tactică de luptă utilizată de diferite grupări și curente politice radicale pentru a genera frica și a destabiliza*

ordinea publică. Prețul plătit pentru această eroare strategică a fost mare, întrucât Statele Unite s-au angajat în războaiele din Afganistan (2001) și Irak (2003), fiind și astăzi blocate în aceste zone, care consumă mari resurse financiare și militare, cu urmări negative pentru economia americană și prestigiul internațional al Statelor Unite.

internaționale, care corespund mai mult cerințelor contemporane de analiză, problematica din lucrarea „Următorul deceniu” ar fi fost mult mai interesantă. Autorul ar fi abordat „viitorul” relațiilor internaționale în temenii unei pluralități de posibilități, care în prezent sunt doar „stări potențiale” sau doar „semințe ale viitorului”.

La capitolul pierderilor geopolitice s-au adăugat și dezechilibrele strategice produse în urma ruperii sau deteriorării balanțelor de putere regionale care erau favorabile Statelor Unite (Irak-Iran; India-Pakistan; Israel-țările arabe), ceea ce impune, în perspectivă, crearea altora. În opinia lui Friedman, realizarea unei noi balanțe de putere Turcia – Iran ar putea înlocui balanța Irak-Iran, demolată în urma războiului care a dus la înlăturarea regimului Saddam Hussein de către Statele Unite.

Mizând pe o abordare oarecum liniară a viitorului relațiilor internaționale, Friedman lasă în umbră consecințele schimbărilor produse în economia globală de criza financiară din 2008 și posibilele urmări ale ascensiunii puterilor economice emergente. Dacă ar fi recurs la modalitățile prospective de analiză a dinamicii

Unele din aceste „semințe ale viitorului” sunt puterile emergente, a căror pondere în balanța raporturilor de putere globale este în continuă creștere. În Asia, China a devenit a doua economie din lume, iar în America Latină, Brazilia a devenit o putere ce se dezvoltă într-un ritm înalt, adoptând o conduită politică și economică axată, în principal, pe exploatarea resurselor naturale proprii. Alte țări din Asia, Orientul Mijlociu, Africa și America Latină explorează în prezent diferite posibilități de creștere economică, multiplicând modalitățile prin care țările emergente au reușit să facă față consecințelor crizei financiare prin care trec Statele Unite și Uniunea Europeană.

F. Rusă a reacționat la aceste schimbări prin inițiativa de a se construi relații mai strânse economic și politic între puterile emergente,

deschizând calea spre constituirea grupului BRIC și stabilirea unor înțelegeri regionale, de tipul Organizației de Cooperare de la Shanghai. Aceste deplasări geopolitice și geoeconomice se fac simțite în activitatea organismelor internaționale politice și financiare (de exemplu, ONU și Banca Mondială). În cadrul acestor instituții crește presiunea pentru modificarea regulilor de funcționare, astfel încât să crească vizibilitatea soluțiilor propuse de puterile emergente. Constituirea grupului G-20 pentru discutarea deciziilor privind problemele globale cu care se confruntă omenirea constituie una din consecințele acestor evoluții în raporturile internaționale contemporane.

George Friedman evită însă explorarea unor scenarii geopolitice alternative. În volumul „Următorii 100 de ani” găsim următoarea apreciere care confirmă această opțiune: *„America este cea mai puternică țară din lume din punct de vedere economic, militar și politic și nu există nici un fel de concurență reală la acest lucru (...)”*⁹. Desigur, Friedman nu exclude complet ideea unei competiții între state, dar nu acordă nicio șansă posibililor concurenți la statutul Statelor Unite de lider global, susținând că: *„Istoria secolului XXI, în principal în prima sa jumătate, se va desfășura în jurul a două lupte la poli opuși. Una va fi reprezentată de încercarea de a forma coaliții de puteri secundare, care vor încerca să controleze Statele Unite. Cea de-a doua, va fi cea a Statelor Unite, care va încerca să împiedice formarea oricărei astfel de coaliții”*¹⁰.

În ce privește F. Rusă, Friedman consideră că aceasta nu este, în sine, o amenințare pentru poziția globală a Statelor Unite. O eventuală amenințare ar putea fi determinată doar de accentuarea colaborării acesteia cu Uniunea Europeană, în special cu Germania. Obiectivul strategic dezirabil pentru SUA ar fi ruperea Rusiei de Uniunea Europeană și blocarea antantei ruso-germane. În următorii ani, apreciază Friedman, economia rusă va eșua, iar Federația Rusă se va dezintegra sub povara propriilor probleme interne de natură demografică, etnică și economică. Așteptând să se producă consecințele acestei tendințe, Statele Unite va continua să sprijine grupările democratice din Ucraina, Rusia și republicile

din Asia Centrală în planul liberalizării piețelor și promovării drepturilor omului.

Cu privire la China, Friedman are aceeași viziune sumbră. Această țară ar urma, inevitabil, să se confrunte cu probleme economice și politice grave. În consecință, Statele Unite vor miza pe „factorul timp” așteptând ca miracolul economic chinez să-și epuizeze resursele. Potrivit autorului american, economia chineză se va prăbuși sub povara propriilor greșeli și va avea loc o fragmentare a statului chinez pe calea regionalizării, ca urmare a luptelor dintre diferiții lideri politici regionali. Între timp, Statele Unite își va relocaliza forțele sale armate din Pacific pentru a întări politica de îndignire a statului chinez și a descuraja posibilele intenții agresive ale conducătorilor de la Beijing.

Despre alianțele strategice

Analizele lui Friedman merită o atenție aparte atunci când acestea se referă la obiectivele geopolitice generale ale Statelor Unite și la modul de raportare la țările aliate și prietene. În acest sens, Friedman subliniază care sunt interesele majore ale Statelor Unite: (a) asigurarea securității fizice a teritoriului statului american, (b) dezvoltarea unui sistem economic aproape lipsit de constrângeri din partea statului, (c) construirea unui sistem internațional ce-i permite comerțul liber cu întreaga lume, (d) extinderea globală a culturii americane.

Realizarea acestor interese fundamentale pentru cetățenii americani, ne explică George Friedman, impune crearea de noi instituții ale politicii externe, eliberate de relicvele „Războiului Rece”, instituții capabile să servească interesele strategice ale Statelor Unite respectând următoarele trei principii: (1) stabilirea unui echilibru de forțe în lume, capabil să țină eventualele pericole la distanță de teritoriul Statelor Unite; (2) crearea de alianțe ce permit Statelor Unite, în schimbul unor avantaje economice sau militare, să transfere țărilor aliate răspunderea majoră a confruntărilor și conflictelor; (3) folosirea intervenției armate doar ca ultimă soluție, atunci când balanța de putere se prăbușește și aliații nu mai pot face față problemelor.

Pentru a sublinia convingerea sa despre necesitatea unor asemenea conduite, George Friedman subliniază că politica externă a

Statelor Unite trebuie să respecte opinia exprimată de lordul Palmerston: „Nu avem aliați sau dușmani eterni. Interesele noastre sunt eterne și datoria noastră este să urmăm aceste interese”.

Impactul acestui crez asupra cititorului este unul brutal și îi întărește acestuia convingerea că politica internațională ar avea ca

de mărime, are datoria de a-și promova interesele, fie că face parte sau nu dintr-o alianță, fie că este sau nu parte a unei organizații de securitate internațională, fie că face parte sau nu dintr-o uniune de state. Este firesc ca în cadrul acestor raporturi să existe încredere și o angajare loială, stabilite astfel încât să satisfacă anumite obligații internaționale. În această

Lordul Palmerston

forțe motrice numai egoismul și cinismul statelor. În contextul de față, nu vom argumenta necesitatea altor atitudini în raporturile internaționale, care, de altfel, tot din interese de stat sunt cultivate în diplomația contemporană între statele ce se consideră prietene.

Pentru moment, considerăm necesar să menționăm că fiecare stat și națiune, indiferent

perspectivă, loialitatea unui stat față de angajamentele luate în relațiile internaționale are o limită peste care nu se poate trece, această limită referindu-se la protejarea existenței unui popor, la asigurarea supraviețuirii sale istorice. În raport cu aceste comandamente, considerăm că lordul Palmerston avea dreptate.

¹George Friedman, *Următorul deceniu*, Ed. Litera, București, 2011, p.13.

²Menționăm dintre numeroasele personalități care au aderat la acest proiect pe John Bolton, Dick Cheney, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Richard H. Shultz, Robert B. Zoellick, Paula Dobriansky, Richard Perle, Peter W. Rodman, Richard Lee Armitage, Francis Fukuyama.

³*Rebuilding America's Defenses: Strategies, Forces, and Resources For a New Century*, September 2000.

⁴Center for a New American Security, Annual Conference “Rethinking US Security: navigation a World in Transition, www.cnas.org.

⁵George Friedman, *op. cit.* p. 13.

⁶*Idem*, p. 14.

⁷*Op.cit.*, pag. 280.

⁸Zbigniew Brzezinski, *Strategic Vision. America and the Crisis of Global Power*, Basic Book, N.Y., 2012.

⁹George Friedman, *Următorii 100 de ani. Previțiuni pentru secolul XXI*, Ed. Litera, București, 2009.

¹⁰*Idem*.

RELAȚIILE GERMANO-RUSE ÎN ACTUALUL CONTEXT EUROPEAN

*Ing. Florin ȚUȚULIANU**

Motto:

„Pe măsură ce NATO își va întări legăturile cu Europa Centrală și de Est, va trebui să își extindă și să adâncească dialogul de securitate cu Rusia”.¹

Ronald D. Asmus, Richard L. Kugler, F. Stephen Larabee

Abstract

The german-russian relations are one of the keys to Europe's future, which will show its real potential depending on the both countries leadership's ability to choose the best way in a proper manner.

A bridge is going to be developed between two great entities - European Union and Russia, which is a huge responsibility.

Keywords: *Germany, Russia, European Union, European Security, European Defence, geopolitics*

Istoria afacerilor central și est-europene a fost continuu marcată de relațiile germano-ruse, în cadrul cărora simpla coabitare, pragmatismul sau imperativitatea au fost caracteristici ale unei legături între două popoare/națiuni având ca obiectiv atingerea intereselor strict bilaterale sau, uneori, modificări geopolitice la nivel continental, legate chiar de supremația în Europa. În prezent, relațiile germano-ruse par să-și pună în mod progresiv amprenta asupra evoluțiilor geopolitice europene.

Ab initio să observăm actualitatea trecutului în acest binom germano-rus. De la țarina Ecaterina a II-a și până la *Bundeskanzlerin* Angela Merkel, evenimentele par să facă un salt în timp pentru a ne arăta că istoria are, din anumite perspective, o anumită repetabilitate. Arcul de legătură peste această perioadă de timp este cuvântul „modernizare”. Născută din părinți nobili germani, Ecaterina a II-a a Rusiei a decis, la data de 22 iulie 1763, că trebuie să-și modernizeze imperiul și să inițieze „un transfer de inventivitate” din inima Europei în Rusia, motiv pentru care a semnat un document prin care acorda privilegiul coloniștilor care se vor stabili pe pământ rusec, ajungându-se ca, doar în câțiva ani, 68.000 de coloniști germani să se stabilească

pe pământ rusec, între Volga și Marea Neagră. În 2012, cancelarul german Angela Merkel este promotorul implementării „Parteneriatului pentru modernizare cu F. Rusă” al Uniunii Europene.

Relațiile actuale germano-ruse sunt determinate de evoluțiile geopolitice recente în plan european și nu numai, dintre care, cel mai important, sfârșitul Războiului Rece, a dus la reconfigurarea celor două spații geopolitice principale existente în Europa în perioada postbelică – euroatlantic și euroasiatic. Finalul Războiului Rece și extinderea spre Est a Uniunii Europene și a NATO au translatat linia de demarcare dintre cele două spații geopolitice, aflate în contingență în Europa Centrală, spre

**Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

estul continentului, la hotarele R. Moldova. În acest mod, a fost modificată poziția Germaniei - dintr-o țară plasată în „linia întâi” într-un stat situat în centrul Europei -, cu consecințele geopolitice și geostrategice de rigoare, iar Rusiei i-a fost practic anihilat glaciul de securitate constituit de fostele state comuniste central și est europene. Rusia a cunoscut o decădere în anii '90, urmată de un reviriment ca rezultat al implementării „Doctrinei Putin” prin care a fost consfințită o reconciliere a relațiilor cu Occidentul și o revenire a Kremlinului pe scena relațiilor internaționale, în timp ce Germania reunită a continuat politica pro-atlantistă a fostei RFG și consideră SUA drept un aliat crucial, dar în același timp vede Rusia ca pe un partener obligatoriu pentru securitatea Europei și își construiește un rol (mai) proeminent în relațiile internaționale.

Arhitectura de securitate contemporană, în care este din ce în ce mai evidentă schimbarea treptată a centrului de greutate al afacerilor globale din zona euro-atlantică în cea trans-pacifică² și diminuarea graduală a implicării SUA în Europa, creează condițiile pentru evoluții noi în relațiile dintre puterile regionale de pe continentul european, inclusiv între Germania și Rusia. Administrația de la Washington reclamă o responsabilizare sporită a Berlinului în afacerile europene, în condițiile în care UE se îndreaptă către un viitor tot mai complex și, în parte, mai incert, care ar putea să nu mai fie în concordanță deplină cu obiectivele comune care au generat integrarea inițială³.

Clișeul energetic în actualitatea relațiilor germano-ruse

Pentru o înțelegere cât mai corectă a relației actuale Berlin - Moscova trebuie, dintr-un început, evitat clișeul care astăzi apare în numeroase publicații, specializate sau nu, și anume cel al dependenței energetice a Germaniei de Rusia, dependență care ar governa în mod esențial legătura dintre cele două state. În fapt, ar fi necesară o privire mai atentă asupra legăturilor istorice, politice, economice și culturale dintre cele două țări. În sinteză, contiguitatea relațiilor germano-ruse este dată de legăturile bilaterale tradiționale încă din timpul monarhiilor din cele două țări, trecutul comunist al unei jumătăți din actualul stat

german și de actualele interese de securitate și economice reciproce.

În acest cadru, elemente de istorie recentă, precum acceptul Moscovei în ceea ce privește reunificarea Germaniei în 1990 sau responsabilitatea germană pentru pierderile generate Rusiei în timpul celui de-al II-lea Război Mondial par să determine o înclinare a balanței înspre constituirea unei creanțe rusești asupra Germaniei.

Cadrul relațiilor germano-ruse

Relațiile germano-ruse au cunoscut în ultimii ani un curs ascendent, manifestat în

aproape toate domeniile de activitate. Dialogul politic continuu a avut drept scop crearea unui parteneriat strategic, dar și adoptarea unor poziții comune sau apropiate privind relațiile instituționalizate UE-F.Rusă, NATO-F. Rusă sau în ceea ce privește dezarmarea, neproliferarea armelor de distrugere în masă și în alte probleme legate de securitatea regională și internațională. Moscova și Berlinul au purtat discuții bilaterale pentru relaxarea regimului de vize înainte de stabilirea normelor generale de cooperare dintre F. Rusă și UE, iar Germania a fost primul stat NATO cu care Moscova a convenit, pe baze bilaterale, tranzitarea teritoriului rus pentru mijloacele tehnice, echipamentele, carburanții și efectivele militare germane participante la operațiunile din Afganistan.

Stabilitatea și coerența establishment-ului politic din ambele state permit elaborarea de strategii bilaterale comune și garantează îndeplinirea obiectivelor acestora, caracteristică care facilitează relația germano-rusă chiar dacă statul german este un model de democrație, iar

cel rus o democrație dirijată. Totuși, trebuie subliniat că o aprofundare a relației Rusiei cu UE prin intermediul Germaniei presupune, din punctul de vedere al Berlinului, cel puțin unele ajustări ale politicii interne și externe ruse legate de valorile democratice occidentale.

În prezent, în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună, Uniunea Europeană este în situația de a-și calibra opțiunile proprii și în funcție de partenerii săi importanți, printre care și Rusia, în condițiile în care motorul franco-german al Uniunii agreează cooperarea și dezvoltarea relațiilor cu Moscova. Aceasta cu atât mai mult cu cât în arealul securității este disputată (și) extinderea spre Est a Uniunii Europene, ca și a NATO, din cauza transformării acesteia într-o problemă de securitate a Rusiei, situație în care „greul” UE, Germania, are un cuvânt tot mai important de spus, pe măsura creșterii implicării sale în afacerile europene. Controversele din trecut asupra istmului ponto-baltic, care include România și reprezintă în mod esențial teritoriul cuprins între spațiul germanic și cel rusesc, continuă așadar și în prezent, în Germania vehiculându-se ideea potrivit căreia relația germano-rusă ar avea de suferit din cauza extinderilor repetate spre Est, în primul rând din cauză că țările din Europa Centrală și de Est au venit cu experiența lor, în general nefastă, în relațiile cu F. Rusă, fapt care a perturbat și complicat raporturile inițial stabilite.

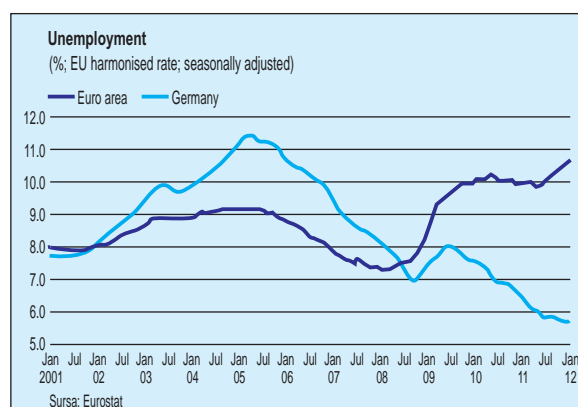
Criza economico-financiară a influențat raporturile dintre statele europene, reliefând polul economico-financiar german și emergența pieței rusești, stare de fapt care a scos în evidență potențialul unui cuplaj economic funcțional de care ambele state sunt gata să profite. Beneficiar major al crizei, Germania înregistrează în prezent o evoluție pozitivă a economiei sale, care este oglindită fidel de diagrama ratei șomajului comparativ cu cea din Zona Euro. Din cauza crizei economico-financiare, Moscova a resimțit dependența majoră a veniturilor sale de exportul de materii prime⁴, în contrast cu exporturile germane de produse înalt prelucrate tehnologic, astfel că, o dată în plus, autoritățile ruse au realizat necesitatea importurilor de tehnologie de la partenerul german pentru modernizarea industriei, fapt care ar modifica pozitiv

relevanța Rusiei și în plan economic în Europa și în lume.

Elemente de convergență în relațiile Berlin - Moscova

Anvergura actuală a relațiilor germano-ruse este relevată de cadrul cooperării dintre cele două state, care acoperă aproape toate domeniile decizionale importante de la nivelul unui stat:

- convorbiri periodice între cancelarul german și președintele sau premierul rus, organizate în cadrul unor întâlniri bilaterale sau în marja unor summit-uri internaționale;
- consultări interguvernamentale germano-ruse; un astfel de format a avut cea de-a 13-a sesiune, desfășurată în perioada 18-19.07.2011 la Hanovra (Germania), în cadrul căreia au fost semnate 16 documente de cooperare bilaterală în domeniile energetic, audiovizual, știință și tehnică, justiție, financiar, migrație și schimbări climatice, fapt care semnaleză o aprofundare a interdependențelor, o multiplicare a punților de legătură dintre societățile germană și rusă;
- forumul „Dialogul Petersburg”, inițiat în anul 2001 de președintele Vladimir Putin și cancelarul Gerhard Schröder, are ca obiective stabilirea de legături pe termen lung între politicieni, oameni de știință, cultură și afaceri, precum și derularea de activități pe linia drepturilor omului;

reuniunile forumului se desfășoară o dată pe an⁵, alternativ în cele două țări (ca element de simbol, până în anul 2010 inclusiv, delegația rusă la acest forum a fost condusă de fostul președinte al URSS, Mihail Gorbaciov);

- sesiuni ale „Parlamentului tineretului germano-rus”⁶, desfășurate în marja forumului Dialogul Petersburg;
- „Parteneriatul pentru Modernizare Germania /UE-Rusia”, concept asumat public cu ocazia consultărilor interguvernamentale germano-ruse⁷ de la Ekaterinburg (14-15 iulie 2010); este rezultatul eforturilor diplomației germane ca urmare a unor evenimente majore (prima criză a gazului Rusia-Ucraina care a afectat Europa, conflictul din Georgia din august 2008) și are ca obiectiv modernizarea Rusiei;
- domeniul militar este un alt segment al cooperării germano-ruse: cele două părți au semnat mai multe acorduri de cooperare tehnică în domeniul militar care prevăd, printre altele, dezvoltarea unui centru de pregătire pentru luptă destinat instruirii forțelor armate ruse și înființarea unei companii mixte în domeniul asigurării mentenanței, reparării și modernizării armamentului și tehnicii militare pe teritoriul F. Ruse; vizitele reciproce recente ale militarilor de rang înalt germani și ruși indică o tendință de dezvoltare a cooperării militare. Nu mai puțin important, încă din preajma summit-ului NATO de la Lisabona, din noiembrie 2010, atât diplomația germană, cât și cea rusă au susținut retragerea armelor nucleare tactice ale SUA de pe teritoriul Germaniei și al Europei, iar, cu aceeași ocazie, partea germană a susținut implicarea Rusiei alături de NATO pentru realizarea unui scut antirachetă european.

Elemente de discontinuitate în relația ruso-germană

Un element de discontinuitate al binomului germano-rus s-a manifestat o dată cu anunțul candidaturii lui Vladimir Putin pentru președinția Rusiei, la alegerile din 2012. Dacă reacția Cancelariei federale la această candidatură a fost una diplomatică, precizându-se că Germania va colabora foarte bine cu oricare președinte rus, în virtutea parteneriatului strategic care leagă cele două țări, reacțiile de la nivelul mediului politic și al parlamentarilor din Bundestag au fost în mod accentuat defavorabile anunțului de la Kremlin. Președintele Comisiei de politică externă din

Bundestag, Ruprecht Polenz (CDU), a declarat că sub conducerea lui Putin nu este de așteptat o schimbare a cursului politicii externe ruse, iar coordonatorul pentru relațiile germano-ruse și vicepreședinte al fracțiunii CDU/CSU din Bundestag, Andreas Schockenhoff, a fost de părere că exprimarea de către Putin a dorinței de a reveni în fruntea statului nu este „un semnal prea îmbucurător pentru realizarea de reforme ample”, din cauză că menținerea *statu-quo*-ului înseamnă în realitate stagnare, iar în acest mod Rusia nu se va putea impune în lume.

Atitudinea negativă la adresa candidaturii lui Putin a confirmat suspiciunile legate de neacordarea în anul 2011 a premiului german Quadriga, conform căroră renunțarea la acordarea premiului îl viza de fapt pe premierul rus, care era printre persoanele nominalizate.

Relația dintre cele două state a fost marcată negativ de arestarea de către poliția germană (18.10.2011) a unui cuplu, soț și soție⁸, suspectați că ar fi fost agenți ruși sub acoperire care au activat pe teritoriul german timp de peste 20 de ani. Această arestare a fost prima a unor spioni ruși de la reunificarea Germaniei. Potrivit unor aprecieri, este posibil ca cei doi să fi folosit Germania ca bază pentru operarea în alte state ale UE.

De asemenea, politica externă plasează uneori cele două state în tabere diferite. Dosare precum cele georgian, sirian sau nuclear iranian au determinat cele două diplomații să adopte poziționări diferite, ajungându-se chiar până la afirmații dure, precum cea a ministrului german de externe, Guido Westerwelle, care a declarat că, în dosarul sirian, Rusia este „de partea greșită a istoriei”.

Un caz aparte îl reprezintă dosarul transnistrean, în care cele două mari puteri constituie un tandem, cu toate că Germania are aici o atitudine singulară în cadrul UE, Berlinul neavând niciun mandat explicit din partea Uniunii pentru a negocia cu Moscova și niciun statut în formatul de negocieri „5+2”. În acest dosar, autoritățile de la Berlin se poziționează pentru respectarea independenței și suveranității R. Moldova, dar în același timp pledează pentru ideea unui stat federal, soluție promovată și de partea rusă prin „memorandumul Kozak”.

În pofida faptului că problema transnistreană a devenit prioritară în relația

germano-rusă ca urmare a semnării în localitatea germană Meseberg (05.05.2010) a Memorandumului Merkel-Medvedev, care prevede crearea unui „Comitet UE - F. Rusă pe probleme de politică externă și securitate”⁹, până în prezent nu s-a reușit întreprinderea unor pași concreți în soluționarea acestui dosar. Cu toate că acest Comitet nu și-a început activitatea până în prezent, în virtutea Memorandumului încheiat au loc negocieri între părți pe tema dosarului transnistrean, în care Germania și Rusia doresc să demonstreze că împreună se pot constitui într-un factor de stabilitate pentru Europa.

Perspectiva relațiilor ruso-germane

Într-o Europă în transformare, Germania și Rusia își vor disputa interesele proprii, dar, în cazurile în care acestea vor coincide, diplomația și arta compromisului vor governa coabitarea sau cooperarea celor două părți.

Până în prezent, reducerea implicării SUA în Europa este cel mai bine fructificată de Germania¹⁰, aspect accentuat de criza economico-financiară și care face „oferta germană” cu atât mai interesantă pentru autoritățile de la Kremlin în atingerea obiectivelor proprii. După ce a obținut aderarea la Organizația Mondială a Comerțului, obiectiv major pentru economia rusă, Moscova va urmări să-și atingă un alt reper major al politicii sale externe din ultimele două decenii – relaxarea/liberalizarea regimului de vize cu Uniunea Europeană, prilej cu care va apela din nou la actuala foarte bună relație cu Berlinul. De o cel puțin egală importanță, Rusia va folosi toate pârghiile pentru a obține sprijinul german în problemele de securitate și apărare europene, precum retragerea bombelor nucleare tactice americane și a infrastructurii aferente din Germania și Europa, desfășurarea de elemente ale scutului american antirachetă în state din Europa, printre care și România, sau chiar pentru realizarea unui nou aranjament de securitate pe continent, în concordanță cu interesele ruse.

De cealaltă parte, Germania, stat al cărui PIB reprezintă aproximativ o cincime din cel al Uniunii Europene, are o economie prosperă bazată pe exporturi și, ca atare, este în continuă

căutare de noi piețe de desfacere, motiv pentru care nu poate rata, mai ales în condiții de criză economică, șansa creșterii exporturilor sale pe imensa piață a Rusiei, care să-i devină în acest mod unul dintre principalii săi parteneri economici europeni și nu numai¹¹. Acest fapt este susținut de reprezentanți marcanți ai domeniului economico-financiar¹² din Germania care afirmă la unison că „economia germană dă un aviz favorabil pentru o legătură puternică Rusia - Germania/UE”. O astfel de evoluție va conduce la sporirea interdependențelor dintre Germania și Rusia, în particular, și între Uniunea Europeană și Rusia în general, inclusiv în materie de securitate.

Relațiile germano-ruse reprezintă una din cheile pentru viitorul Europei, a cărei valoare va depinde, în primul rând, de calitatea actului decizional din principalele capitale europene, dintre care „polul economic” Berlin și „polul energetic” Moscova vor avea o pondere semnificativă în identificarea soluției optime. Asumarea de responsabilități sporite de către Germania în Europa¹³ și modernizarea Rusiei în cooperare cu Germania și cu ceilalți parteneri europeni ar putea contribui la coagularea eforturilor necesare pentru realizarea unui model de succes pentru viitorul continentului european.

Bibliografie

1. Asmus, Ronald D., Richard L. Kugler, F. Stephen Larabee (analști ai RAND Corporation), „Building a new NATO”, *Foreign Affairs*, September/October 1993, volume 72, number 4
2. Rogers, James, Luis Simon, „The Return of European Geopolitics”, *RUSI Journal*, nr. iunie-iulie 2010
3. www.militarynews.ru
4. www.dw.de
5. www.jamestown.org
6. www.itar-tass.com
7. www.tagesschau.de
8. www.cdi.org
9. www.armscontrolnow.org
10. www.gazprom.com
11. www.afp-direct.com
12. www.bundestag.de
13. www.auswaertiges-amt.de

¹ Ronald D. Asmus, Richard L. Kugler, F. Stephen Larabee (analști ai RAND Corporation), „Building a new NATO”, Foreign Affairs, September/October 1993, vol. 72, nr 4, p. 36.

² Henry Kissinger, în cadrul Conferinței Institutului Internațional pentru Studii Strategice cu tema „Global security governance and the emerging distribution of power” (10-12.09.2010, Geneva).

³ „Raport Europa 2030” către Consiliul European al Grupului de reflecție privind viitorul UE (finalizat mai 2010).

⁴ Printre ai cărui principali beneficiari este Germania, în primul rând ca urmare a dării în folosință (08.11.2011) a primei conducte din cele două ale gazoductului North Stream, care leagă direct Rusia de Germania prin Marea Baltică. În context, South Stream Transport AG și-a ales (13.04.2012) ca președinte al Consiliului Director pe germanul Henning Voscherau, fost primar al Hamburg-ului și fost președinte al Bundesrat (Camera superioară a Parlamentului german), deși germanii de la Wintershall dețin doar 15% din acțiunile societății, în comparație cu cele 50% deținute de Gazprom. Toate aceste dezvoltări au loc în condițiile în care gazoductul european concurent al South Stream, Nabucco, bate pasul pe loc, neînregistrându-se nici un progres marcant în evoluția sa.

⁵ De obicei, odată cu Dialogul Petersburg se desfășoară și o sesiune a consultărilor interguvernamentale.

⁶ „Deutsch-Russisches Jugendparlament”.

⁷ Oferta a fost prezentată inițial Rusiei în cursul anului 2008, prin intermediul ministrului german de externe de la acea vreme, Frank-Walter Steinmeier.

⁸ Andreas și Heidrun A., în vârstă de 51, respectiv 45 de ani, au fost arestați în localitatea Marburg. Andreas A. s-a mutat în Germania în 1988 pentru studii, iar potrivit actelor acesta este născut în Argentina și crescut în Austria. În 1990 s-a căsătorit cu Heidrun, de cetățenie austriacă, născută în Peru. Investigațiile în Peru și Argentina au scos la iveală faptul că datele trecute în pașaport sunt false.

⁹ Comitetul ar urma să discute și să elaboreze recomandări pe marginea conflictelor și situațiilor de criză în soluționarea cărora sunt implicate Rusia și UE, în formatele internaționale existente. A. Merkel și D. Medvedev au convenit la Meseberg că dosarul transnistrean se poate constitui într-o primă acțiune politică de succes a Comitetului care urma să fie înființat.

¹⁰ James Rogers și Luis Simon, în „The Return of European Geopolitics”, *RUSI Journal*, nr. iunie-iulie 2010.

¹¹ În timpul Războiului Rece, Germania și-a putut dezvolta exporturile, în primul rând, prin intermediul integrării europene și al creșterii comerțului mondial în baza procesului GATT. După Războiul Rece, Germania a prosperat tot în baza exporturilor sale competitive datorită extinderii UE spre statele central și est-europene, precum și a unui nou val al globalizării. În acest context, Germania a devenit cel mai mare exportator pe piața rusă.

¹² Președintele Siemens AG, Peter Löscher, directorul executiv al Volkswagen AG, Martin Winterkorn, președintele Comitetului Director al Deutsche Bank, Josef Ackermann – în cadrul forumului economic germano-rus organizat în Germania, la care a fost invitat și V.Putin.

¹³ În acest sens se remarcă inițiativa informală germană „Grupul Viitorului”, care a avut prima sa reuniune în Berlin, la data de 20.04.2012. Organizată de ministrul federal de externe german, Guido Westerwelle, reuniunea a avut ca obiectiv lansarea unor dezbateri strategice cu privire la viitorul UE, întrucât „Europa trece printr-o fază importantă și decisivă de definire, care îi va modela viitorul pentru mulți ani de acum înainte”.

CADRUL ACTUAL DE COOPERARE ÎN DOMENIILE POLITIC, ECONOMIC ȘI MILITAR DINTRE CHINA ȘI AFRICA

*Florin Ion MARINESCU**

Abstract

Following the end of the Cold War, the main centres of power have adopted a series of decisions to create an international framework for cooperation in the field of politics, economy and security with the African states. Chinese involvement in Africa is part of its global strategy to avoid competition with the Western states represented by USA and developed nations in the EU.

China makes use in its diplomatic activity of common elements of the past and the requisite development of South-South relations. Permanently reminding the need for non-interference as a basis for cooperation, China differentiates between economic development and political reforms, suggesting a different pattern for development as compared to the conditioned aid policy applied by the West. For Beijing, the democracy is resulted from economic prosperity, not the other way around.

Keywords: *China, Africa, cooperation, economic, non-interference, partnership, resources, aid, security*

1. Manifestările politicii africane a Chinei

Noua politică africană a Chinei se înscrie într-un demers coerent care leagă nevoile de dezvoltare internă a țării de capacitatea sa de a securiza în mod durabil mijloacele necesare creșterii economice, în care petrolul ocupă locul central.

Strategia de afirmare a Chinei ca un stat puternic presupune ca aceasta să nu poată fi supusă nici unei constrângeri impuse de alte puteri concurente și susceptibile de a perturba dezvoltarea sa. Conștientă de marea sa vulnerabilitate energetică, mai ales după ce nevoile interne de petrol au crescut foarte rapid, de la 2,12 milioane barili pe zi, în 1990, la 3,95 milioane de barili pe zi în 1999 și la peste 7 milioane de barili¹/zi în 2010, China s-a orientat către continentul african din trei mari motive:

- garantarea în mod durabil a aprovizionării cu materii prime, în special energetice, indispensabile creșterii economice rapide a țării;
- dispunerea de o piață de desfacere puțin pretențioasă pentru produsele propriilor companii comerciale aflate în plină expansiune;

- extinderea influenței sale în lume, mai ales în cadrul organizațiilor și organismelor internaționale, grație sprijinului diplomatic acordat de statele africane, care au o mare pondere în cadrul acestor instituții.

1.1 Vizitele de stat, semne ale deschiderii diplomatice

Reîntoarcerea Beijingului în Africa s-a caracterizat prin dorința sa acerbă de a-și întări influența politică pe continent. Conștientă de necesitatea de a dispune de formate și cadre instituționalizate de discuție, cum sunt summit-urile franco-africane sau întâlnirile periodice ale *Commonwealth*-ului, Beijingul a lansat un ciclu diplomatic articulat în jurul unei vizibilități cât mai mari în rândul președinților africani și crearea unor spații de dialog consacrate Forumului de cooperare sino-african și instituționalizării întâlnirilor anuale la cel mai înalt nivel.

După ce a identificat Africa ca un partener strategic, China a căutat permanent să-și crească vizibilitatea politică la înălțimea puterii sale politice și a ambițiilor economice. Dacă în anii '80, sejururile liderilor chinezi

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

erau motivate de necesitatea unui *lobby* diplomatic puternic pentru a favoriza China în detrimentul statutului taiwanez, vizitele actuale sunt orientate, în special, către statele care au un înalt potențial politic, dar mai cu seamă economic și comercial.

Începând cu anul 1995, seria vizitelor chineze pe continentul african capătă substanță și sunt marcate de semnarea unor acorduri de cooperare în domeniul politic și economic. În acel an au avut loc vizite succesive ale primului ministru, Li Peng, ale președintelui Comitetului Permanent al Adunării Populare Naționale, Qiao Shi, vicepremierilor Zhu Rongji, Qian Qichen sau Li Lanquin². În mai 1996, Jiang Zemin, președintele R.P.Chineze, a făcut o vizită de 6 zile în diverse state africane³, acțiune diplomatică în forță care a marcat punctul de plecare al noii politici chineze în Africa. De la tribuna Organizației Unității Africane din Addis-Abeba (actuala Uniune Africană), președintele Zemin anunța, în alocuțiunea intitulată „Pentru o nouă operă monumentală în analele prieteniei sino-africane”, necesitatea constituirii unui parteneriat strategic între cele două părți.

Preluarea puterii de către președintele Hu Jintao, în anul 2003⁴, marchează multiplicarea semnelor de interes ale Beijingului către statele continentului. După turneul său african, din ianuarie 2004, în care a vizitat Egipt, Gabon și apoi Algeria, președintele chinez a întreprins, în aprilie 2006, un nou turneu, ocazie cu care a vizitat Marocul, Nigeria și Kenya. Anul 2006, care a însemnat și celebrarea celei de-a 50-a aniversări a stabilirii relațiilor diplomatice dintre China și Africa, a reprezentat anul de vârf al întâlnirilor dintre liderii celor două spații geopolitice. Numai președintele Jintao, premierul Wen Jiabao și șeful diplomației Li Zhaoxing au efectuat vizite oficiale în 15 state africane, urmate, în anul 2007, de un nou turneu al președintelui Jintao, pe timpul căruia au fost vizitate alte 10 state.

1.2 Spații de dialog - Forumul de cooperare China-Africa

Pentru a realiza un cadru de expresie durabil al noului parteneriat, Beijingul a realizat necesitatea materializării unui format instituționalizat de discuții cu toți liderii statelor africane.

Astfel, în perioada 10-12 octombrie 2000 are loc prima conferință a Forumului de Cooperare China-Africa, la Beijing, moment care a reușit să reunească 45 de delegații guvernamentale ale statelor africane, numeroase organizații internaționale și regionale, precum și reprezentanți ai sectorului privat. La această primă inițiativă au participat secretariatul general al Organizației Unității Africane și 4 șefi de stat din Africa (Egipt, Zambia, Togo și Tanzania). Întâlnirea s-a finalizat prin adoptarea a două documente foarte importante: „Declarația de la Beijing” și „Programul pentru cooperare sino-africană”. Aceste documente au avut puternice ecouri în Africa și au suscitât interesul șefilor de state care nu au făcut deplasarea la Beijing, mai ales că aceste documente programatice au fost însoțite de acțiuni concrete, respectiv anularea unei datorii de 10 miliarde USD pe care o serie de state africane le aveau față de partenerii chinezi.

Trei ani mai târziu, are loc la Addis-Abeba, în perioada 25-26 octombrie 2003, cel de-al doilea Forum de Cooperare. Pe lângă larga participare a șefilor de stat din Africa, Beijingul reușește să impună necesitatea instituționalizării acestui tip de întâlnire, fiind adoptat un Plan de acțiune pentru perioada 2004-2006, ale cărui rezultate finale aveau să depășească și cele mai optimiste așteptări.

În perioada 4-5 noiembrie 2006, de data aceasta la Beijing, a avut loc al treilea summit al Forumului de cooperare sino-african, la care au participat 48 de șefi de stat sau de guvern din Africa⁵. Acesta a coincis cu aniversarea a 50 de ani de la stabilirea primelor relații diplomatice ale Chinei cu un stat african, respectiv cu Egiptul condus de președintele Nasser. Reuniunea a marcat momentul de maximă intensitate al colaborării politico-diplomatice și economice sino-africane, calificat de majoritatea participanților ca fiind un eveniment „istoric” și perceput de analiști în antiteză cu întâlnirile franco-africane sau cu summit-urile Commonwealth⁶. Reuniunea s-a finalizat cu adoptarea „Declarației de la Beijing” și a unui „Plan de acțiune pentru perioada 2007-2009”⁷.

În noiembrie 2009, a avut loc la Sharm el Sheikh cea de-a patra reuniune ministerială China-Africa, pe timpul căreia Beijingul a anunțat noi programe de cooperare cu statele

africane în domeniul agriculturii, dezvoltării infrastructurii, sănătății și educației. Cu acea ocazie, premierul Wen Jiabao a anunțat deschiderea de către China a unei linii de credit preferențial în valoare de 10 miliarde USD, precum și ajutorarea cu peste 1 miliard USD a statelor cele mai îndatorate ale continentului.

O nouă conferință ministerială în cadrul Forumului de cooperare sino-african urmează a avea loc în anul 2012, la Beijing⁸.

Mizând pe diplomație pentru a reuși deschiderea țării către lume, Deng Xiaoping, considerat artizanul Chinei moderne, a pus bazele politicii externe chineze în Africa. Succesorii săi, Jiang Zemin și Hu Jintao au înțeles că o cooperare militantă și subjugată ideologiei a trebuit să cedeze unei apropieri pragmatice, centrată înainte de toate pe interesele de putere emergentă ale Chinei. Realismul și pragmatismul sunt principiile pe care se sprijină Beijingul pentru a pune în practică diplomația sa economică și comercială în Africa, continent considerat ca zonă de interes major.

2. Diplomația economică și comercială a Chinei

Dimensiunea economică și comercială a penetrării chineze a continentului african este ilustrată de evoluția schimburilor comerciale dintre cele două părți, care au crescut permanent, de la 10,6 miliarde USD, în 2000, la 91 miliarde USD, în 2009, perioadă în care creșterea medie anuală a comerțului bilateral a fost de 33,5%. Totodată, în aceeași perioadă, ponderea Africii în comerțul exterior al Chinei a crescut de la 2,2% la 4,2%, iar pentru Africa ponderea comerțului cu China a crescut de la 3,8% la 10,4%. Valoarea investițiilor directe chineze în Africa a trecut de la 210 milioane USD, în anul 2000, la 1,44 miliarde în 2009, în timp ce investițiile africane directe în China au crescut de la 280 mil. la 1,31 miliarde, în aceeași perioadă⁹.

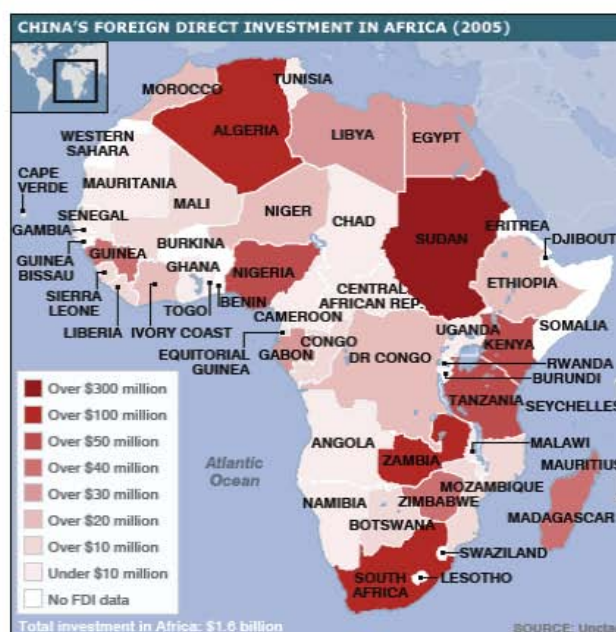
Deși declanșarea crizei financiare mondiale, în 2009, a determinat o stagnare a schimburilor comerciale dintre cele două părți, tot în acel an China a devenit, pentru prima dată în istorie, primul partener comercial al Africii, ajungându-se ca, în anul imediat următor, valoarea schimburilor comerciale să cunoască

din nou un trend ascendent, cifrându-se la 114,8 miliarde USD¹⁰.

Societățile chineze și cele joint-venture înființate au permis crearea pe continent a 300.000 de locuri de muncă, construirea a 60.000 de km. de drumuri și a unor centrale electrice cu o capacitate instalată de 3,5 milioane kwh.

Aceste cifre sunt rezultatul unor politici economice foarte ambițioase. În primul rând, una din prioritățile politicii economice chineze este cea energetică, care este obiectul unui tratament privilegiat. În logica sa comercială pe termen lung, Beijingul a pus în practică un model propriu, care a înlocuit practica tradițională de acordare a ajutoarelor economice pentru dezvoltare, promovată în special de fostele puteri coloniale și de principalele instituții financiare internaționale, cu un model de tip nou.

Creșterea explozivă a cererii mondiale de petrol, generată de dezvoltarea economică, a determinat Beijingul să-și multiplieze sursele de aprovizionare cu resurse energetice, China devenind, începând cu anul 1993, un stat importator de petrol. La acea vreme, pe lângă faptul că nu dispunea de tehnologia necesară exploatarii eficiente a rezervelor proprii de petrol¹¹, China se confrunta și cu limitarea

accesului la rezervele din Bazinul Mării Caspice, survenită după ruptura politică cu URSS din anii '60, aspecte care puteau conduce la compromiterea obiectivelor ambițioase ale

Partidul Comunist, inclusiv perspectivele de creștere economică și de industrializare a țării. Apreciem că acestea reprezintă adevăratele cauze pentru care Africa a devenit a treia zonă de internaționalizare a companiilor petroliere chineze, atrase, în special, de trei mari state producătoare, respectiv: Sudan, Angola și Nigeria. Africa este considerată pământul făgăduinței, pe care se poate materializa dezideratul chinez de diversificare și continuitate a surselor energetice, fără exercitarea unor constrângeri de ordin politic.

Politica energetică chineză în Africa are următoarele caracteristici:

- se implantează în zone de criză, care sunt evitate de majoritatea companiilor occidentale puternice;
- câmpurile petrolifere care fac obiectul contractelor semnate sunt, la o primă vedere, neatractive pe termen scurt și nu asigură o rentabilitate imediată;
- statul chinez intervine și susține activitățile companiilor petroliere chineze, asumându-și o mare parte din riscuri și din pierderile înregistrate pe perioada punerii în funcțiune a exploatărilor;
- strategia de implantare a companiilor petroliere chineze se adaptează condițiilor specifice din statele țintă, de la caz la caz.

2.1 Politica chineză în Sudan: petrol contra susținerii diplomatice

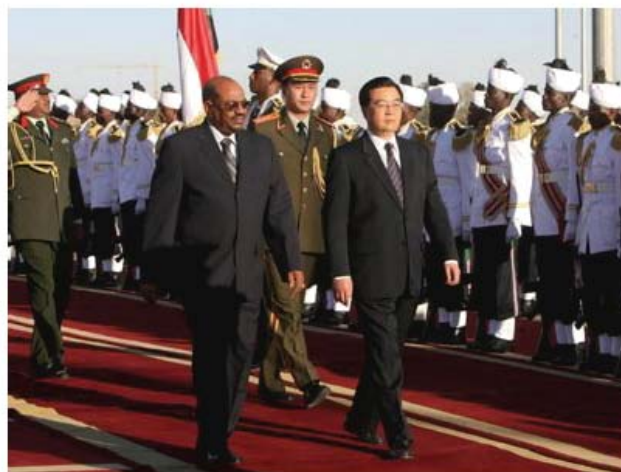
În anul 1997, când în Sudan era în plină desfășurare războiul civil dintre Nord și Sud, compania de stat „China National Petroleum Corporation”¹² se angaja să exploateze, în cadrul unui „joint-venture” alături de o firmă malaeziană și una canadiană, un câmp petrolifer situat în sudul țării, mai exact în bazinul Muglad, cu o investiție globală de un miliard USD. Societatea chineză a dus în Sudan 2.000 de lucrători chinezi pentru a construi un oleoduct de 1.600 km¹³, pentru a lega câmpul petrolifer de la Muglad de terminalul Port Sudan de la Marea Roșie. Prin creșterea permanentă a capacității de extracție, Sudanul a asigurat în anumite momente peste 7,5% din importurile de petrol ale Chinei.

Aceste investiții au fost realizate într-o zonă aflată în plină desfășurare a războiului civil, în cursul căruia Sudanul, marginalizat la

nivelul comunității internaționale și supus unor embargouri comerciale, și-a asigurat de la partenerul chinez cea mai mare parte a necesarului de armament și muniție pentru armata guvernamentală, care a oprit mișcările de eliberare din sud.

În anul 2005, agenția de presă guvernamentală „China Nouă” a declarat că autoritățile de la Beijing nu impun nici o condiție politică autorităților din statele africane, solicitând însă ruperea relațiilor cu Taiwanul. Fidelității sale de neamestec în treburile interne, Beijingul continuă să susțină Sudanul, intervenția Chinei în cadrul CS al ONU temperând tonul acuzator la adresa guvernului de la Khartoum (Rezoluția 1567/2004) privind politica și acțiunile armate din Darfur, considerate de statele occidentale drept genocid. Totodată, China a menținut la același nivel relațiile politice, diplomatice și economice cu regimul lui Omar al Bachir, deși acesta a fost acuzat de Curtea Penală Internațională de susținerea terorismului și de genocid în Sudanul de Sud și Darfur, eliberând pe numele său un mandat internațional de arestare.

După proclamarea independenței Sudanului de Sud, relațiile Beijingului cu cele două noi state au căpătat o nouă dimensiune,

având în vedere că la nivel guvernamental și al marilor companii trebuie menținute în echilibru relațiile de bună colaborare cu ambele state, deoarece în timp ce peste 75% din rezervele de petrol și din instalațiile de extracție se găsesc în Sudanul de Sud, sediile societăților comerciale, oleoductele, rafinăriile și terminalele de export se află în Sudanul de Nord. În noua situație

creată, deși China și-a crescut prezența diplomatică în Sudanul de Sud, ea are puternice interese economice și în Nord, iar menținerea influenței în cele două state impune adoptarea unei diplomații echilibrate¹⁴.

În ceea ce privește comerțul bilateral, China este principalul partener comercial al Sudanului, fiind primul său client, prin preluarea a 3/4 din exporturile sale în valoarea absolută, și primul furnizor al importurilor (17% din total). În anul 2011, China a importat aproape 44% din producția sudaneză de petrol, care a reprezentat aproximativ 6% din consumul său intern, în timp ce Sudanul a importat în principal produse electronice, utilaje, bunuri de larg consum și textile.

Deși este dificil a se preciza cu exactitate valoarea investițiilor directe chineze în economia sudaneză, o serie de oficiali chinezi susțin că acestea au depășit opt miliarde USD, poziționând China pe primul loc¹⁵.

2.2 Politica în Angola: petrol pentru susținere economică

Aplicarea politicii energetice chineze s-a manifestat cu eficiență maximă în Angola, stat care a fost, timp de decenii, scena unui război

civil sângeros. Dorind să profite de pe urma susținerii guvernului de la Luanda, mai ales în anii '70, prin vânzarea de arme și susținerea mișcării de eliberare angoleze și a scăderii interesului francez din regiune, consecință și a „Afacerii Falcone”, societatea „China Petroleum and Chemical Corporation” a reușit, în 2004, să obțină contractul de concesiune a unui lot de exploatare petroliferă în nordul Angolei, în detrimentul societății TOTAL.

Tot în anul 2004 încep și tratativele Angolei cu FMI și Banca Mondială, prin care cele două instituții internaționale au solicitat în mod expres guvernului de la Luanda să fie mult mai transparent în privința gestionării și cheltuirii fondurilor financiare provenite din exportul de petrol. În acea perioadă, conform „*Transparency International*”, Angola se situa pe locul 3 în topul celor mai corupte state din lume; în anul 2001 peste un sfert din veniturile petroliere nu puteau fi identificate, în timp ce peste 30% din populația țării suferea de foamete și aștepta ajutoare externe. În acel moment, China a pus la dispoziția guvernului de la Luanda un împrumut de 2 miliarde USD, termenul de rambursare fiind de 17 ani, cu o dobândă simbolică de 1,5%, Beijingul urmând să primească din Angola 10.000 de barili de petrol/zi.

În urma realizării cercetării a rezultat că anul 2010 a marcat o creștere explozivă a schimburilor comerciale dintre cele două state, care au atins cifra istorică de 19,8 miliarde USD, în creștere cu 80,8% față de anul 2009¹⁶.

2.3 Politica în Nigeria: petrol contra promisiuni diplomatice

În cazul Nigeriei, China a reușit să stabilească o legătură puternică între „comerț, materii prime și susținerea politică”. Pe timpul vizitei din aprilie 2006 pe care a întreprins-o în Nigeria, președintele chinez Hu Jintao a finalizat un acord de cooperare în domeniul petrolier, care prevedea în schimb investiții de aproximativ 4 miliarde USD în infrastructură și construirea de centrale electrice și servicii telefonice. În paralel cu aceste acțiuni, „China National Offshore Oil Corporation” a achiziționat 45% din acțiunile companiei APKO. Totodată, încă din 2005 autoritățile de la Abuja s-au angajat să furnizeze 30.000 de barili de petrol/zi, pentru o perioadă de cinci ani, companiei de stat „Petrochina”¹⁷.

Dacă predecesorul președintelui Hu Jintao a acordat sprijin politic președintelui nigerian Sani Abacha, actuala diplomație chineză supralicitează asupra sprijinului potențial pe care îl poate acorda Nigeriei pentru a ocupa un loc permanent în cadrul Consiliului de Securitate ONU, în situația reformării acestei organizații¹⁸.

În prezent, China aplică o politică petrolieră articulată, în funcție de circumstanțe, care se bazează pe asigurarea susținerii politice, economice și diplomatice a Beijingului către o serie de state africane de interes. Această politică energetică a asigurat promovarea intereselor companiilor chineze pe un model total diferit de paradigmele occidentale, care condiționează acordarea unor ajutoare pentru dezvoltare de respectarea principiilor democratice, a buneii guvernări și transparenței actului guvernării, precum și reducerea corupției.

3. Promovarea propriului model, condiția ajutorului chinez

Prezența chineză în Africa se înscrie în strategia sa globală de ocolire și îngrădire a puterilor occidentale concurente, care în principal sunt reprezentate de SUA și unele state UE. China folosește în acțiunile sale diplomatice elementele trecutului comun și necesitatea dezvoltării relațiilor sud-sud¹⁹. Reamintind permanent necesitatea aplicării principiului neamestecului și neutralității ca soclu al cooperării, China disociază dezvoltarea economică de reformele politice și propune un model de dezvoltare diferit de politica de ajutorare condiționată aplicată de Occident. Pentru Beijing, democrația este determinată de prosperitatea economică și nu invers. Acesta este motivul pentru care Carta albă a politicii africane a Chinei insistă *„asupra respectării alegerii libere de către statele africane a căilor de dezvoltare pe care le vor urma”*.

Beijingul și-a modificat profund politica de ajutorare pentru dezvoltare, hotărând să nu mai investească rezervele financiare imense pe care le deține, rezultate din excedentul comercial cu statele dezvoltate, în bonuri de tezaur americane, ci să le utilizeze în scopuri geostrategice, lansându-se într-o politică de investiții, mai ales în Africa, în scopul asigurării independenței sale energetice²⁰.

În conformitate cu aprecierile Departamentului Africa din cadrul Ministerului Chinez al Afacerilor Externe, ajutorul exterior chinez se realizează sub trei forme: împrumuturi în condiții preferențiale, proiecte cu capital mixt sau cu societăți mixte, ajutoare fără contrapartidă.

Practica acordării de împrumuturi în condiții preferențiale și-a dovedit eficiența în Angola, unde investitorii chinezi, în ciuda criticilor FMI și a Băncii Mondiale, au pus la dispoziția autorităților din acest stat 5 milioane USD. Prin strategia de proiecte de antreprize Beijingul și-a extins politica sa energetică și de achiziționare de materii prime, altele decât petrolul, combinând dezvoltarea infrastructurii cu extragerea de minerale. Astfel, o serie de societăți comerciale chineze s-au angajat în exploatarea de cobalt și cupru în Zambia, RD Congo și Mozambic, contribuind și în dezvoltarea unei rețele industriale, rutiere și feroviare din Angola, Zimbabwe, Nigeria, Etiopia și Gabon.

În ceea ce privește ajutorul în contrapartidă, el a constat, în cele mai multe situații, în realizarea unor investiții de mare anvergură. În cadrul summit-ului sino-african din noiembrie 2006, Beijingul s-a angajat să construiască gratuit, la Addis-Abeba, un nou sediu pentru Uniunea Africană. Totodată, ajutoarele fără contrapartidă mai constau și în anularea periodică a unor datorii acumulate în timp de către statele cele mai sărace ale continentului²¹.

În general, Beijingul alocă aproximativ 45% din ajutorul său total pentru dezvoltare statelor africane, sub forma unor programe de investiții multiple și diverse, care, conform aprecierilor președintelui algerian Abdelaziz Bouteflika, au permis Africii să atingă un ritm anual de creștere economică de 6%.

În același timp, noua logică comercială rămâne fidelă conceptului câștigător-câștigător. Acesta este, de altfel, principiul de bază al politicii chineze de contracarare a influenței statelor occidentale și în special a fostelor puteri coloniale. Valerie Niquet, în lucrarea „Strategia africană a Chinei” menționa următoarele: *„China oferă un parteneriat strategic bazat pe respectul scrupulos al neamestecului, respingerea oricărei legitimități morale a Occidentului și punerea în prim-plan a conceptului de specificitate a valorilor, opus universalismului și principiilor occidentale”*.

Cu ocazia diferitelor forumuri sino-africane Beijingul a reușit, de fiecare dată, lărgirea cooperării cu statele africane în domeniu comerțului, investițiilor și tehnologiei.

La nivel comercial, Beijingul a realizat o rețea densă de structuri de schimb, centrată pe existența a 49 de delegații comerciale și camere de comerț sino-africane. În prezent, acestea au reușit să stabilească 11 centre de promovare a investițiilor și a comerțului exterior pe continent. Ca și în Asia de SE și Asia Centrală, China dorește să obțină un acord de liber schimb cu piața comună a Africii Orientale și Australe²².

La rândul său, China a oferit o serie de înlesniri unor state africane în scopul creșterii volumului exporturilor pe piața chineză. Astfel, Beijingul a decis creșterea numărului produselor care beneficiază de taxe vamale zero provenind din statele africane cel mai puțin dezvoltate și care întrețin relații diplomatice cu China, de la 190 la 440, și a creat cinci zone de cooperare economică și comercială²³. Aceste demersuri se înscriu într-o logică comercială concurentă cu mecanisme similare programului „African Growth Opportunity Act” (AGOA), adoptat de Congresul SUA în 2000, sau cu Acordurile UE „Africa Caraibe Pacific”.

În domeniul investițiilor, China și-a manifestat din ce în ce mai puternic dorința de a participa la fluxurile financiare mondiale. Această politică de investiții în Africa este, în principal, articulată în jurul achiziționării drepturilor de exploatare a unor resurse de materii prime (minereuri de metale rare, lemn de esență tare, etc.) și identificarea de parteneri dispuși să încheie acorduri pe termen lung pentru asigurarea accesului la rezervele sale energetice.

Totodată, a mai rezultat că modul de acțiune în cazul investițiilor este adesea invariabil. El se declanșează, cel mai adesea, prin înființarea unui joint-venture cu societățile locale sau internaționale pentru câștigarea drepturilor de explorare și exploatare (cum este Sudanul și Angola), continuând cu importarea de materiale și mână de lucru din China pentru realizarea infrastructurii. Această politică de investiții se înscrie într-o strategie globală de securitate energetică care nu-și propune realizarea de profit imediat.

Pentru a putea să-și promoveze cât mai bine investițiile și interesele comerciale, China este puternic prezentă și în sectorul bancar, începând cu anul 2000, prin deschiderea primei filiale a „China Eximbank”²⁴ la Khartoum.

Politica de investiții promovată de Beijing vizează crearea condițiilor pentru expansiunea și dezvoltarea firmelor chineze pe continentul african, în general împrumuturile preferențiale oferite fiind destinate dezvoltării sectorului construcțiilor și refacerii infrastructurii. De exemplu, în Algeria societatea „China State Construction and Engineering Corporation” câștigă frecvent contracte publice de investiții în modernizarea rețelei de transport terestru și feroviar, canalizare și dezvoltarea rețelelor de apă care sunt finanțate de la bugetul de stat, fiind garantată astfel solvabilitatea beneficiarului.

Nu lipsit de importanță este și aspectul că piața africană este mai puțin exigentă decât piața occidentală în ceea ce privește calitatea produselor și a serviciilor asigurate, aceasta devenind treptat chiar o piață test pentru industria chineză. După o perioadă de tatonare și de selectare a unor lucrări de complexitate redusă, societățile chineze s-au orientat către investiții de amploare²⁵, cum ar fi construcția de centrale electrice în Sudan și Mozambic sau în industria nucleară civilă din Africa de Sud, deși expertiza societăților chineze este limitată.

Putem concluziona că dorința liderilor politici africani de a dezvolta și instituționaliza dialogul sino-african, conjugat cu o ofensivă economică bazată pe securizarea politicii energetice pe termen lung, asigură Chinei vectorii pentru materializarea unei cooperări bilaterale sau multilaterale cu Africa în domenii diverse și pentru întărirea progresivă a prezenței și influenței sale în acest spațiu.

4. Cooperarea militară sino-africană

Cooperarea militară sino-africană, fundamentată pe același principiu ca și cea politică, respectiv neamestecul în treburile interne, se materializează, în principal, în furnizarea de tehnică militară, armament, muniție și formarea personalului.

China a deschis uzine de fabricare a armelor ușoare în Sudan, uzine de muniție în Zimbabwe și Mali și a semnat acorduri de furnizare de materiale militare unor state africane, printre care Namibia, Angola, Botswana, Sudan, Erytreea, Zimbabwe, Insulele Comore și RD Congo.

China a vândut Sudanului avioane de supraveghere F-7 și avioane de transport Y8,

deși țara se afla în plin război civil. Aceste vânzări s-au realizat prin „North Industry Corporation” și „Poly Technologies Inc”, cele mai importante firme de comerț cu armament ale Armatei Populare Chineze.

În domeniul comerțului cu armament, China consideră Africa un teren propice pentru testarea produselor aflate în diferite faze de dezvoltare, furnizând avioane de antrenament K8 pentru Namibia, Sudan și Zimbabwe, elicoptere pentru Mali, Angola și Ghana, sau piese de artilerie pentru majoritatea statelor din Africa Australă. La acestea se adaugă vânzări de uniforme militare, camioane sau diferite echipamente pentru transmisiuni.

Cea mai puternică cooperare în domeniul militar o are cu Zimbabwe, inițiată încă din anii '80, dar care s-a diversificat și multiplicat după 2004, prin furnizarea de tancuri, camioane și diferite piese de artilerie antiaeriană. În domeniul formării personalului, se constată o creștere semnificativă a numărului de stagii de pregătire militară în toate domeniile, într-un moment în care porțile academiilor militare de elită din Europa sunt din ce în ce mai închise pentru elitele africane.

China s-a angajat și a asigurat, în perioada 2006 – 2010, formarea a cel puțin 15.000 de specialiști africani, dintre care un procent semnificativ este constituit din militari. Totodată, pentru a permite accesul unui mare număr de militari și pentru ca limba de predare să nu constituie o barieră, toate cursurile de carieră din domeniul militar sunt susținute de către profesori chinezi într-una din limbile de circulație internațională cu mare răspândire pe continent: engleză, franceză sau portugheză.

În afară de cooperarea oficială, există o serie de rapoarte ale organizațiilor internaționale de apărare a drepturilor omului, cum este „Amnesty Internațional” care condamnă politica Chinei în domeniul exportului de arme. Autoritățile de la Beijing

sunt acuzate și de faptul că de aproape 10 ani nu au publicat nici un raport privind activitățile de transfer de arme ușoare în străinătate. Totodată, Beijingul nu a ratificat Tratatul internațional privind comerțul cu arme.

Participarea Chinei cu trupe de menținere a păcii sub mandat ONU constituie un nou vector de promovare a diplomației sale active. Susținând necesitatea reconsiderării poziției de factor stabilizator la nivel mondial, China a trimis destul de târziu, respectiv în 2003, un prim contingent în RD Congo, în cadrul misiunii ONU din această țară (MONUC)²⁶, în scopul asigurării asistenței medicale a personalului participant la misiune.

În anul 2005 este trimis un al doilea contingent, care a participat la misiunea ONU din Liberia (MINUL)²⁷, dar numai după negocieri bilaterale intense și după ce guvernul de la Monrovia a rupt relațiile diplomatice cu Taiwanul în favoarea Beijingului. Totodată, China sprijină financiar Uniunea Africană pentru desfășurarea de trupe de menținere a păcii sub mandatul organizației, în principalele focare de insecuritate (Sudan-Darfur, Eritreea, RD Congo).

Angajamentul și determinarea autorităților chineze de a-și consolida poziția pe continent, dinamismul economic al firmelor petroliere și comerciale, cooperarea militară și culturală, constituie jaloane al căror impact asupra viitoarelor relații sino-africane va fi deosebit de puternic.

Reîntoarcerea Chinei pe continentul african are loc în contextul geopolitic mondial caracterizat de redefinirea unei noi ordini politice și economice, în care Africa își găsește cu greu reperele. Această situație are loc în momentul critic în care continentul, după ce a fost traversat de multiple conflicte, a inițiat o serie de demersuri de democratizare a instituțiilor statului sub supravegherea atentă a fostelor puteri coloniale.

¹ Barilul de petrol este o unitate de volum echivalentă cu 42 galoane americane, aproximativ echivalente cu 158,9873 litri. Se folosește, în principal, pentru a defini producția și consumul de petrol.

² <http://www.fmprc.gov.cn/fra/>, consultat la 05.01.2011.

³ <http://www.fmprc.gov.cn/fra/> consultat la 05.01.2011.

⁴ <http://www.fmprc.gov.cn/fra/> consultat la 05.01.2011.

⁵ <http://www.focac.org/eng/ltada/dsbczjhy/DOC32009/t606841.htm>, publicat la 05.11.2006, consultat la 06.01.2011.

⁶ Asociație voluntară a 53 de state suverane, dintre care cele mai multe au fost colonii ale Marii Britanii sau teritorii dependente ale acestor colonii. Relațiile dintre guvernele statelor membre au caracteristicile unei organizații internaționale prin care țările sunt tratate ca fiind egale în statut și cooperează într-un cadru al valorilor și obiectivelor comune.

⁷ <http://www.focac.org/eng/ltada/dscbjhy/DOC32009/t280369.htm>, publicat la 25.09.2009/ consultat la 06.01.2011.

⁸ *Ibidem*, pag. 4.

⁹ http://french.focacsummit.org/focacsummit/2006-09/14/content_323348.htm, consultat la 07.11.2010.

¹⁰ french.beijingreview.com.cn/blancs/txt/2011-02/27/content_350699.htm, consultat la 12.04.2012.

¹¹ Rafinările nu erau adaptate pentru a prelucra petrolul chinezesc foarte bogat în sulf.

¹² Este o companie petrolieră chineză cu peste 1.086.000 de angajați și o cifră de afaceri de 110,5 miliarde USD în 2006. Din grupul CNPC face parte și compania PetroChina, cel mai mare producător chinez de petrol și de gaze naturale.

¹³ <http://africacenter.org/wp-content/uploads/2004/07/Promoting-Transparency-in-the-Oil-Sector.pdf>, consultat la 15.01.2011.

¹⁴ <http://www.tresor.economie.gouv.fr/File/338206>, consultat la data de 10.04.2012.

¹⁵ *Idem*.

¹⁶ <http://www.lesafriques.com/actualite/angola-chine-nouveau-record-commercial.html>, consultat în martie 2012.

¹⁷ <http://africacenter.org/wp-content/uploads/2004/07/Promoting-Transparency-in-the-Oil-Sector.pdf>, consultat la 18.11.10.

¹⁸ *Ibidem.*, pag. 11-16.

¹⁹ http://www.french.xinhuanet.com/french/2006-09/30/content_324243.htm, consultat la 15.12.2010.

²⁰ http://french.focacsummit.org/focacsummit/2006-11/16/content_361669.htm, consultat la 15.10.2010.

²¹ http://french.focacsummit.org/focacsummit/2006-11/16/content_361669.htm, consultat la 16.12.2010.

²² Common Market for Eastern and Southern Africa-COMESA.

²³ http://french.focacsummit.org/focacsummit/2006-09/14/content_323348.htm, consultat la 15.12.2010.

²⁴ China Eximbank este principala bancă de import-export a Chinei, fiind sub controlul direct al Consiliului de Stat.

²⁵ http://french.focacsummit.org/focacsummit/2006-09/14/content_323348.htm, consultat la 16.12.2010.

²⁶ Misiune de menținere a păcii a ONU din RD Congo, desfășurată în perioada 1999-iulie 2010.

²⁷ Misiune de menținere a păcii în Liberia, instituită în anul 2003, în baza Rezoluției nr. 1509 a CS ONU, având ca scop principal impunerea respectării Acordului de încetare a focului din Liberia.

REGIUNEA ASIA-PACIFIC. O REDEFINIRE A CENTRULUI DE PUTERE LA NIVEL GLOBAL?

*Sînziana IANCU**

Abstract

The Asia-Pacific is the region with the most dynamic economic development. It also has the highest density of servicemen and military assets in the world. The US and the "three Asian tigers" (China, Japan and South Korea) rank the first, the second, the third and the 14th largest economies in the world. China and Japan have the hugest foreign currency reserves in the world. Despite the fact they belong to the same geographical region, the USA, China, Japan and South Korea have their own burdens and way of development. The lack of mutual trust between them hampers their multilateral cooperation. The lack of a reliable and efficient framework for cooperation among the economic superpowers makes from the Asia-Pacific region a multi-headed hydra, rather than a power core of the world.

Keywords: *Asia, Pacific, USA, China, Japan, South Korea, economy, cooperation, power, geopolitics*

Încă de acum cinci secole, după marile descoperiri geografice și constituirea marilor imperii coloniale (portughez, olandez, belgian, spaniol, francez, britanic, german), centrul lumii s-a aflat în Europa. Cele două războaie mondiale care au pornit tot din acest spațiu au permis Statelor Unite, ca urmare a intervenției sale în favoarea aliaților europeni, să devină cea mai mare putere a ultimului secol ajungându-se astfel ca centrul lumii să fie definit de zona euroatlantică. După înfrângerea Germaniei naziste, SUA au rămas în Europa Occidentală prin implementarea Planului Marshall și realizarea primei „păci europene”. În urma căderii regimurilor comuniste totalitare și a dezmembrării Uniunii Sovietice (1989-1991), SUA au rămas unica superputere mondială rezultând astfel un dezechilibru strategic și geopolitic, așa-numita „epocă a unipolarității”. Pe de altă parte, cu 15 ani în urmă, a început ascensiunea unor puteri regionale (R.P. Chineză, India, Brazilia) a căror dezvoltare economică s-a realizat prin soluții diferite față de cele din SUA și UE. Aceasta poate reprezenta cauza pentru care, în timp ce spațiul nord-atlantic și alte regiuni ale globului au fost destul de afectate de efectele crizei economico-financiare, declanșate în anul 2008 în SUA,

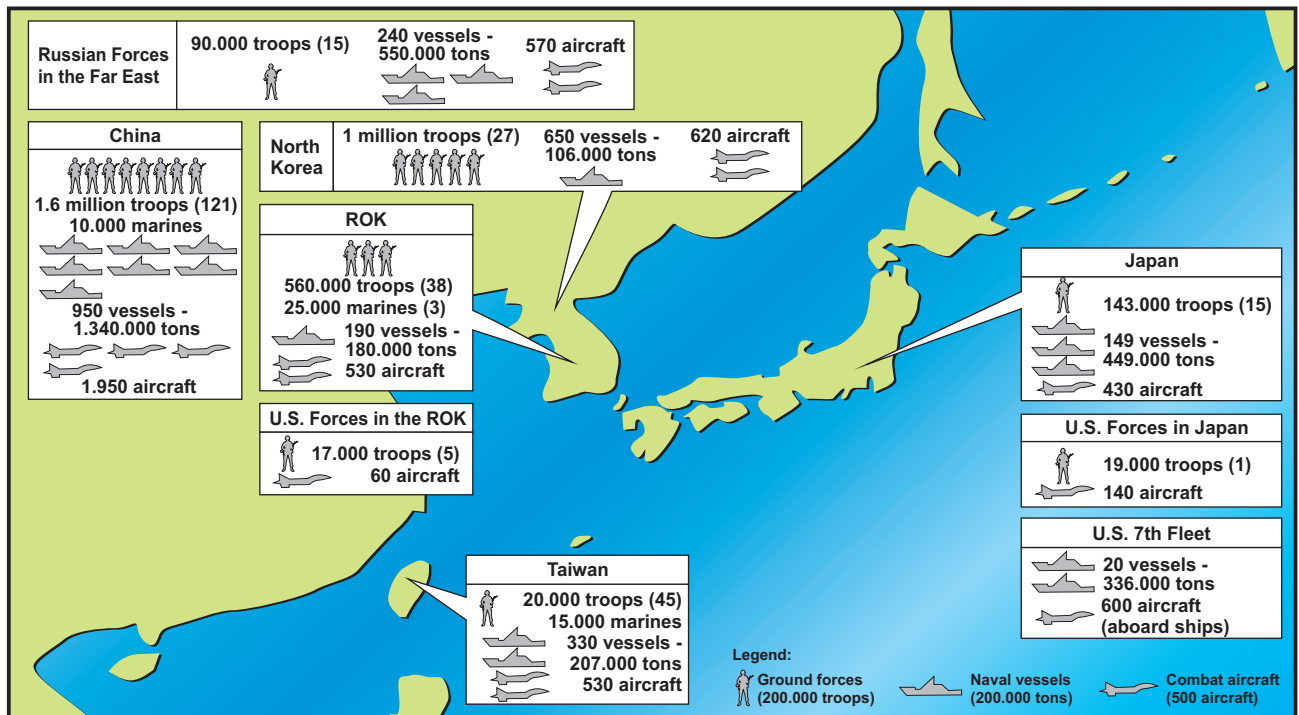
zona Asia-Pacific a devenit regiunea cu cea mai dinamică economie din lume. Fenomenul a avut loc inclusiv cu implicarea Federației Ruse, Japoniei și a R. Coreea. În vreme ce PIB-ul la nivel global s-a dublat în ultimele două decenii, în zona APEC (*Asia Pacific Economic Cooperation*)¹ acesta s-a triplat.

Repoziționarea centrului economic al lumii s-a produs mai repede decât era prevăzut. Cu toate că au fost mai multe motivații pentru retragerea completă a trupelor americane din Irak, una dintre ele se leagă de nevoia unei libertăți mai mari de acțiune pentru SUA în zona Asia-Pacific, unde s-a mutat centrul de interes.

Concentrarea unora dintre cele mai importante economii ale lumii începutului de mileniu trei în zona Asia-Pacific nu este unicul element surprinzător. Tot aici este zona de pe glob cu cea mai mare concentrare de forțe și tehnică militară².

Prezența crescândă a R.P. Chineze în plan internațional a fost remarcată nu doar de politicienii occidentali, dar și de planificatorii chinezi în domeniul militar. Securitatea în regiunea Pacificului, acolo unde se concentrează o bună parte a activității economice mondiale, este deosebit de importantă deoarece agravarea

*Autoarea este analist în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Sursa: "The Military Balance 2010"

Figura nr. 1 - Principalele forțe din regiunea Asia-Pacific

unor tensiuni militare în această zonă ar putea periclita creșterea economică a planetei.

Mulți se întreabă, poate, ce sume sunt cheltuite în zona Asia-Pacific pentru întărirea dispozitivului defensiv al statelor de acolo. În ultimii zece ani, cheltuielile militare ale Chinei au crescut până la aproximativ 90 miliarde USD, mare parte fiind destinate dotării Forțelor Navale. În ceea ce privește Japonia, în decembrie anul trecut a fost stabilit bugetul forțelor armate pentru perioada 2011-2015 la suma de 282 mld. USD, cu 9 mld. mai puțin față de perioada 2005-2009. Autoritățile nipone au adoptat noi planuri de achiziționare a trei distrugătoare, cinci submarine, 12 bombardiere, 39 de elicoptere și 10 avioane de patrulare. Chiar și luând în considerare alianța cu SUA, Coreea de Sud alocă 550 mld. USD în vederea redotării forțelor militare în următorii 15 ani. Singapore figurează ca făcând parte dintre cei mai mari importatori de armament din lume, în anul 2009 cheltuind în scopuri militare suma de 7,966 mld. USD, conform SIPRI³. De asemenea, se presupune că acest stat ar fi interesat de cumpărarea a două submarine. În 2009, Australia a alocat suma de 19 mld. USD pentru domeniul militar, urmând ca, în următorii 20 de ani, să aloce 279 mld. USD pentru achiziția de distrugătoare, submarine și avioane

de bombardament. Indonezia, care a alocat pentru apărare 4,908 mld. USD în 2009, și Malaezia, cu 4,078 mld. USD, au intenția de a-și înnoi potențialul militar. Numai într-un singur an, întreprinderile militare din zonă au reușit să vândă armament în valoare de 24 mld. USD.

R.P. Chineză - sabia lui Damocles sau firul Ariadnei ? (amenințare sau cale de urmat ?)

Oficial, R.P. Chineză este a doua economie a lumii. Produsul Intern Brut al acesteia a ajuns în 2010 la cifra de 5.880 mld. USD, comparativ cu fostul număr doi mondial, Japonia, cu numai 5.470 mld. USD. Odată cu creșterea puterii economice a Chinei are loc și întărirea forței militare a statului, determinând statele din zonă să ia măsuri în consecință. Altfel spus, regiunea Asia-Pacific tinde să se transforme în teatrul unei accelerate curse a înarmărilor, cu cheltuieli programate de peste 1.600 de miliarde de dolari în următoarele două decenii.

Din anii '90, creșterea economică a Chinei s-a situat între 8% și 11% de la an la an; însă aceasta este, în același timp, și o cursă contracronometru împotriva exodului rural, șomajului și poluării.

În ultimii 20 de ani, creșterea reală a PIB-ului R.P. Chineze a fost aproximativ de 9,9%, ceea ce a determinat ca economia chineză să devină una dintre principalele forțe motrice ale creșterii globale, fără a mai avea doar o relevanță marginală. În perioada dintre anii 2000-2009, economia R.P. Chineze s-a mărit de la 3,7% din PIB-ul global la 8,1%. R.P. Chineză preconizează o creștere economică de 7,5%, în acest an, ca de altfel și pentru următorii 10 ani, suficientă cât să-și sporească contribuția în producția globală la 14,9%. Astfel, apare un grad ridicat de convergență cu SUA (care ar trebui să contribuie cu 19,4% la PIB-ul mondial în 2019). Chiar dacă va avea loc o creștere economică puternică în următorii 10 ani, PIB-ul pe cap de locuitor al Chinei se va ridica doar la 11.644 USD sau, mai exact, la 20% din nivelul SUA la nivelul prognozat al anului 2019. Deși în ultimii opt ani guvernul chinez a stabilit o țintă de creștere economică de 8% din PIB, întotdeauna R.P. Chineză a crescut mai mult și așa au apărut și dificultățile - inflația și mărirea diferențelor de venit. În 2010, economia chineză se majorase cu 10,4%, iar în 2011, produsul intern brut a crescut cu 9,2 procente.

China a exportat în anul 2008 bunuri în valoare de 1.430 mld. dolari, fiind, în prezent, al doilea exportator mondial după Germania, care a exportat, la rândul său, bunuri în valoare de 1.470 miliarde dolari. În anul 2009, R.P.

Chineză a fost cel mai mare investitor în companiile din domeniul energiei și al doilea mare investitor în privința materialelor. resursele au reprezentat două treimi din toate tranzacțiile externe chineze. Firmele occidentale reprezintă o atracție principală pentru China, nu doar pentru rezervele naturale pe care acestea le-ar furniza, însă și pentru experiența pe care Beijingul ar putea-o dobândi. Cu toate acestea, încercările Chinei de a achiziționa unele firme occidentale de interes s-au soldat cu succese limitate, pe fondul unor aspecte care vizează securitatea națională și de natură politică.

În 2011, rata inflației a fost de 5,4%, mai mult decât obiectivul propus de guvern, de patru procente. Pentru 2012, premierul Wen Jiabao a stabilit ținta de inflație la 4 procente. *„Economia R.P. Chineze întâmpină noi probleme. Există o prestune negativă asupra creșterii economice. Prețurile rămân ridicate. Reglementarea pieței imobiliare este crucială”* a afirmat Wen Jiabao, iar *„cei care vor risca să compromită redresarea economică a Chinei și ascensiunea ei la statutul de mare putere vor fi îndepărtați fără menajamente”*⁴.

Investițiile chineze în piețele emergente nu împiedică investițiile în piețele dezvoltate. Există două căi principale prin care China poate accesa piețele occidentale. Prima metodă e reprezentată de „diplomația banului”, care nu se restrânge la piețele emergente. Perspectiva

creșterii influenței chineze în statele dezvoltate, dar fragile din punct de vedere fiscal, precum Grecia, și în acordurile vizând vânzările în domeniile infrastructurii, tehnologiilor și activelor financiare devine din ce în ce mai apropiată. O a doua cale e prefigurată prin achiziția activelor occidentale care nu sunt atât de sensibile din punct de vedere politic, în domenii precum cele ale IT-ului, logisticii sau lanțurilor de furnizori.

Investițiile pe plan extern ale R.P. Chineze, mai ales în aria producției de bunuri economice strategice, dar și în industria serviciilor pentru consumatori vor continua să atragă interesul guvernelor altor state. Prin rezistența puternică a R.P. Chineze în ce privește aprecierea yuan-ului și persistentului surplus comercial chinez, se prefigurează și pe mai departe un risc major ca Occidentul să impună măsuri protecționiste în politicile comerciale, în plus față de cele restrictive în domeniul investițiilor. Astfel, acea Chină dependentă de capacitatea piețelor de desfacere a exporturilor sale ar fi categoric afectată, neavând o mare piață de desfacere acasă.

Motivațiile investițiilor se subsumează, astfel, acestui fapt. *„Atunci va interveni un paradox: dacă China, această țară imensă, vrea să devină o mare putere respectată, trebuie să pună pe picioare o forță militară pe măsura celorlalte ambiții ale sale. Chiar dacă nu vrea să-și rateze obiectivul socio-economic, câte miliarde își poate permite să cheltuiască pentru apărarea sa? Și, de altfel, care sunt nevoile militare ale unei țări de 9.6 milioane de kilometri², împărțind 14 000 km de frontieră cu 14 vecini, având o ieșire la mare de 14 500 km și care revendică suveranitatea asupra a 250 de insule din Marea de Sud a Chinei?”*⁵.

Chiar dacă până acum, R.P. Chineză n-a dispus de mari capabilități de proiecție a forței, Beijingul aspiră încontinuu în această direcție. *„În ultimii ani, planificatorii americani în domeniul apărării și-au exprimat îngrijorarea că asistența economică pe care R.P. Chineză o furnizează în Myanmar, Bangladesh, Sri Lanka și Pakistan face parte dintr-o strategie mai amplă a „șiragului de perle”, de a crea facilități navale pentru a domina nordul Oceanului Indian și rutele sale cheie pe axa est-vest”*⁶.

R.P. Chineză a construit primul portavion. În orașul **Wuhan**, de pe râul Changjiang, a fost ridicat un portavion din beton, după unele relatări

în media locale. Nu are funcție decorativă, ci una strict militară: poligon de instrucție pentru piloții care învață decolarea și aterizarea pe puntea portavionului. În perioada următoare, în dotarea flotei militare a R.P. Chineze va intra prima asemenea navă de război. Aceasta a fost achiziționată din șantierele navale din Ucraina. Mai mult, cu puțină vreme înaintea vizitei în SUA a președintelui Hu Jintao, în R.P. Chineză a avut loc primul zbor-test al avionului J20, considerat de experți, prototipul unui bombardier din generația a V-a, fabricat cu tehnologie *stealth*. În același timp, R.P. Chineză a anunțat și realizarea unor rachete balistice și de croazieră anti-navă, iar comandantul forțelor americane din Oceanul Pacific, amiralul Robert Villard, a afirmat că racheta balistică anti-navă Dongfeng 21D „a atins deja nivelul de luptă propus și poate modifica echilibrul de forțe din regiune”. Cotidianul italian „Corriere della Sera” scria că întreprinderea de stat AVIC (Aviation Industry Corporation of China) și-ar fi afirmat „intenția de a concura cu US Aerospace pentru fabricarea unui elicopter destinat președintelui SUA.

Beijingul ar trebui să depășească impedimente relativ mici sub aspectul resurselor financiare pentru a-și concretiza ambițiile proprii, dacă e să luăm în considerare cheltuielile restrânse ale R.P. Chineze în domeniul militar. În 2011, bugetul apărării a fost, oficial, de 90 miliarde de dolari, adică de 1,7% din PIB.

„Aceste valori ar putea fi subevaluate, datorită cheltuielilor mascate și metodei diferite folosite pentru a calcula puterea de cumpărare, dar fie și numai creșterea economică va permite o afluență masivă a fondurilor pentru cheltuieli. Cu o valoare a ponderii cheltuielilor în domeniul apărării de 1,7% din PIB, până în

Japonia – de la omega la alfa (de la dezastru la miracol)

Japonia a avut, de-a lungul timpului, un impact deosebit asupra lumii moderne. Chiar dacă ocupă mai puțin de a treia sută parte din suprafața uscatului, aceasta deține o șesime din puterea economică mondială. Economia

2019 s-ar putea ajunge la posibilitatea de a genera un volum adițional anual de 208 miliarde de dolari pentru armată”⁷. Aceasta creștere ar fi suficientă pentru a determina China să își lase deoparte statutul de putere „soft” și practica „diplomației dolarului” în favoarea unei poziții „hard” mai palpabile.

R.P. Chineză poate fi văzută, totuși, ca o salvare pentru marile economii ale lumii, ea fiind motivată de piețele internaționale de desfacere. Cu toate acestea, dacă-i vor fi puse în pericol obiectivele urmărite, eforturile chineze, care acum se bazează, cu deosebire, pe o capacitate de esență defensivă și diplomatică, s-ar putea direcționa, din ce în ce mai mult, spre planul militar. Astfel că toate celelalte puteri vor trebui să ia în considerare acest lucru.

Japoniei a devenit prezentă în absolut toate domeniile de la informatică până la turism.

Japonia se prezintă ca un miracol pe scena evoluției relațiilor internaționale, jucând un rol important pe scena mondială, motiv pentru care prezența acesteia în forumurile internaționale este nu doar dezirabilă, dar și necesară. Această țară are o istorie interesantă, pe parcursul căreia se poate observa cum a reușit de fiecare dată să se ridice din propria cenușă și să ajungă o mare putere. De pildă, în al II-lea Război Mondial, Japonia a avut parte de pierderi deosebite, cu efecte pe termen lung, fiind singurul popor care a suferit un atac nuclear. Dintr-un tărâm exotic și necunoscut Occidentului acum 150 de ani, Japonia a devenit o forță în rândul puterilor imperialiste,

o posibilă amenințare militară a lumii, iar după depășirea crizei, o superputere economică.

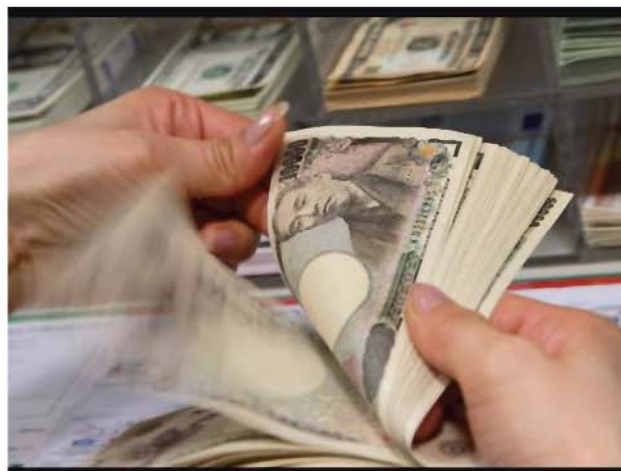
La începutul secolului XX, Japonia era un stat respectat în urma victoriilor militare obținute în fața R.P. Chineze și Federației Ruse, fiind văzută de către unele puteri ca un puternic aliat. Înflorirea economică a Japoniei, de după războiul care aproape le-a șters de pe hartă două mari orașe (Hiroshima și Nagasaki), a fost considerată un miracol, obținând admirația tuturor statelor pentru modul de reconstrucție a națiunii și, în același timp, devenind un subiect de analiză pentru țările asiatice, în domenii precum sistemul educațional, organizarea politică și practicile manageriale. Chiar dacă Japonia și-a mai știrbit din prestanță în anii '90, imaginea prezentă a ei este puternic legată de aspectele economice, chiar dacă aceasta a neglijat aspectele de natură socială, ca un sacrificiu adus în această direcție (a sporirii pe plan economic, indiferent de efectele secundare). După Războiul Rece, Japonia a reușit să ajungă un lider mondial pe scena internațională, prin tenacitatea de a se reface și de a-și mări forța.

În ultimii ani, a avut loc o proliferare de rapoarte și studii speciale realizate de diverse organisme japoneze publice sau private, precum și apariția unor cărți scrise de politicieni și profesori, care trasează noi misiuni pentru Japonia în era de după Războiul Rece.

„Japonia este un stat-națiune cu un sentiment adânc înrădăcinat al caracterului său unic și al statutului său special. Istoria sa insulară, chiar și mitologia sa imperială a predispus poporul japonez, foarte muncitor și disciplinat, să se considere înzestrat cu un mod de viață distinct și superior, pe care la început Japonia l-a apărât printr-o splendidă izolare și apoi, în secolul al XIX-lea când a imitat imperiile europene, prin strădania de a-și crea umul propriu în Asia continentală”⁸.

Dezvoltarea economică a Japoniei a reprezentat un aspect al modernității care i-a uimit pe vestici. Japonia deja dispunea de o sumă de factori cheie ai producției încă de la începuturile boom-ului economic, exploatând forța de muncă la maxim. Acea forță de muncă se concretiza în forță de muncă numeroasă, școlită și obedientă, și capital acumulat în sectorul privat (negustori), firme cu experiență

și surse energetice prime. Japonia ducea, însă, lipsă de investitori, tehnologie și expertiză, care au fost mai târziu compensate prin importurile de echipament străin, angajarea de consilieri tehnici din Occident și trimiterea în străinătate, la studii, a japonezilor. *„Deși nu era încurajată proprietatea străină, companiile japoneze din domeniu au format societăți mixte cu cele occidentale, pentru a pune mâna pe tehnologia vestică”⁹.* Iar pentru această țară asiatică, tot răul a fost spre bine, deoarece dezvoltarea sa târzie din punct de vedere tehnologic a avut loc mai rapid și mai fastuos decât în alte țări, obținând tehnologie de ultimă oră, ceea ce pentru alte țări însemna rezultatul unor tentative soldate cu eșecuri repetate, numeroase și, bineînțeles, destul de costisitoare.

Efortul postbelic al Japoniei de a ajunge în vârful piramidei economice este bine legat de cel antebelic de a obține supremația imperialistă sau/și de marile ambiții ale secolului al XVII-lea de a fi văzută ca națiune civilizată. În perimetrul secolului al XVIII-lea, Japonia deținea orașul cel mai mare de pe glob și se putea lăuda cu cel mai înalt grad de alfabetizare al populației. Trecând de expansionismul japonez, procesul de dezvoltare al acesteia a fost foarte mult împins de la spate de o serie complexă de ideologii, unele dintre cele mai cunoscute fiind relaționate de ideea de împărat absolut și divin și cea a unei Japonii care ocupă și controlează Asia.

Japonia este un stat puternic și activ, dar și izolat regional și limitat din punct de vedere politic, crede Zbigniew Brzezinski¹⁰, prin tocmai *„dependența securității sale de un aliat puternic care întâmplător este principalul rival economic al Japoniei”*.

În cartea *Marea tablă de șah*, Brzezinski consideră că Japonia are nevoie de alianțe strategice cu SUA, mai ales militare. „*Cât timp ar deveni o putere dominantă în regiune nu este un obiectiv viabil, iar fără o bază regională recunoașterea ca putere mondială autentică este nerealistă, rezultă că Japonia poate cel mai bine dobândi statutul de lider mondial prin implicare activă în menținerea păcii și dezvoltarea economică în întreaga lume. Profitând de alianța militară SUA – Japonia pentru a asigura stabilitatea Orientului Îndepărtat, Japonia își poate croi liniștită o misiune mondială, influentă și distinctă, ca putere ce promovează apariția unei cooperări autentice internaționale și instituționalizate într-un mod mai eficient*”¹¹.

Disponând de un teritoriu sărac în resurse naturale și de o populație aflată într-un proces accelerat de îmbătrânire, rezultatele economice remarcabile ale Japoniei lasă asistența într-o stare de admirație, cu atât mai profundă cu cât capacitatea de regenerare a acesteia a fost demonstrată ultima dată în urma cutremurului și tsunami-ului din martie 2011.

Așadar, Japonia este văzută ca putere regională și internațională, prin factorii economici existenți. Dezvoltarea cunoscută de Japonia, de la tehnologie la domeniul politic și militar, o declară ca fiind o mare putere, un stat a cărui opinie este de luat în considerare pe plan regional și internațional.

Peninsula Coreeană – lupta contrariilor

Nicio putere internațională nu-și dorește cu adevărat ca regimul comunist să cadă în R.P.D. Coreeană. Conform spuselor lui Eric Margolis, un jurnalist veteran care s-a ocupat de conflictul din Peninsula Coreea, Coreea de Sud se teme, de fapt, mai mult de o unire accidentală cu Coreea de Nord decât de armele nucleare ale regimului comunist. Acesteia nu i-ar conveni prea mult ca „milioane de persoane malnutrite din nord să-i bată la ușă, așa cum, de altfel, gândesc și SUA”. Se prefigurează că sute de mii de oameni ar pleca spre granița cu Coreea de Sud pentru adăpost și hrană, în cazul în care ar avea loc prăbușirea regimului de la Pyongyang, născându-se o uriașă criză umanitară. Același lucru îl consideră și R.P. Chineză, Federația Rusă și Japonia. Nimeni n-are timp, bani sau

interes în a implementa democrația sau drepturi ale omului în Coreea de Nord, care își vede, însă, de propriile obiective, și anume, de a-și dezvolta puterea nucleară, indiferent de consecințe. Mass-media internaționale sunt de părere că, în urma eșecului lansării unei rachete pentru a pune pe orbită un satelit civil de observare terestră – eșec care a costat regimul comunist aproximativ 850 de milioane de dolari, cu care putea cumpăra 2,5 milioane de tone de grâu hrănind timp de șase ani cei aproximativ șase milioane de nord-coreeni aflați în dificultate – pauperizarea țării a atins noi limite.

Presiunea asupra R. Coreea este uriașă. Pe de o parte, menținerea unei rate de creștere economică care să asigure bunăstarea națională, pe de altă parte, menținerea, dotarea și tehnologizarea unei armate supradimensionată, dar necesară pentru descurajarea vecinului din nord. Menținerea păcii în peninsula reprezintă prioritatea Coreei de Sud, motiv pentru care ajutorarea cu alimente și energie a Coreei de Nord – altă povară coplesitoare asupra poporului sud-coreean – reprezintă o modalitate, temporară, dar fără sfârșit, a atingerii dezideratului păcii. Lee Myung-bak, președintele sud-coreean, a declarat că „*singura modalitate de supraviețuire a Coreei de Nord este să renunțe la armele nucleare și să coopereze cu restul țărilor în sensul reformei și a deschiderii*”, în timp ce, la nord de Zona Demilitarizată, R.P.D. Coreeană continuă să-și joace singura carte a supraviețuirii regimului comunist.

Conform publicației japoneze „Mainichi Shimbun”, citată de Business Insider¹², Coreea de Nord ia în calcul testarea unor politici economice capitaliste având ca obiectiv primordial, combaterea crizei acute prin care țara trece de o perioadă destul de lungă. Se speculează faptul că Kim Jong-un, noul lider suprem al Coreei de Nord, le-a cerut oficialilor din cadrul Partidului Muncitorilor din Coreea să vină cu propuneri de reformă economică, astfel că țara ar putea trece prin schimbări radicale în următoarea perioadă, având în vedere că aceasta rămâne printre puținele state cu o economie controlată în totalitate de stat. Intervievat de ziaristii de la „Mainichi Shimbun”, un membru al Partidului Muncitorilor a declarat că liderul de la Pyongyang a cerut găsirea unor „noi

metode economice, fie ele metode din China, din Rusia sau din Japonia", cu obiectivul de a oferi „rezerve mai bune și vieți civilizate minunatului popor”.

Este regiunea Asia-Pacific noul centru de putere al planetei ? Am putea spune „da”, dacă luăm în calcul dimensiunile cantitative ale economiilor statelor din regiune și forța lor militară. „Da”, pentru că include SUA, fără de care, cel puțin deocamdată, nu poate fi construit un centru de putere și cei „trei tigri asiatici”¹³. Tot „da” și pentru faptul că țările cu cele mai mari rezerve valutare¹⁴, care pot ajuta economiile în dificultate, sunt din zonă.

De fapt, răspunsul nostru este „nu” sau „deocamdată nu”. Nu poate fi realizată o asociere mecanică între elemente care, în afară de niște indicatori economici comparabili, nu au în comun decât aria geografică. SUA – stat democratic, economie bazată pe consum, cu oarecare probleme; R.P.Chineză – stat centralizat, economie supraîncălzită, bazată pe exporturi și un consum intern redus; Japonia – stat democratic, dar instabil din punct de vedere politic, cu o economie sănătoasă, bazată pe export, investiții și consum, mult prea dependentă de resursele naturale externe; R. Coreea – stat democratic, cu o economie sănătoasă, dar aflată în stare de război cu vecinul din nord. La acestea se mai adaugă lipsa de încredere reciprocă între cei „trei tigri asiatici”, precum și între China și SUA.

Asocierea mecanică de care am vorbit dă naștere nu unei entități monocefale, ci, mai

degrabă, unei „hidre cu patru capete”, unde fiecare cap gândește și acționează independent. În ciuda unor inițiative de cooperare regională – fie că este vorba de Summitul Est-Asiatic, APEC, ASEAN sub diferitele forme¹⁵ etc. – care nu au o prea mare relevanță, nici măcar regională, relațiile celor patru state nu au depășit cadrul bilateral. Până când nu va fi găsit un mecanism de cooperare multilaterală funcțional, care să includă numai potențați economici, a căror cooperare să fie capabilă să reconfigureze economia mondială, regiunea Asia-Pacific va rămâne, printre altele, un centru cultural exotic și o atracție turistică.

Bibliografie

1. Henshall, G. Kenneth, *O istorie a Japoniei – De la epoca de piatră la superputere*, Editura Artemis, București, 1999
2. Marchand, Stephane, *Când China va învinge*, Pro Editură și Tipografie, București, 2008
3. *Defence of Japan*, 2011, [www.mod.go.jp /e/publ/w_paper/pdf/2011/01Foreword.pdf](http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2011/01Foreword.pdf)
4. www.sipri.org
5. www.fin.ro
6. www.manager.ro
7. www.businessinsider.com
8. www.nato.int
9. www.historia.ro
10. www.aseansec.org
11. www.cia.gov
12. www.stiri.rol.ro
13. www.studiidesecuritate.wordpress.com

¹ Cooperarea Economică Asia-Pacific (APEC) este un forum al unui grup format din 21 de țări care au ieșire la Oceanul Pacific, reprezintă aproximativ 60% din economia mondială, cu preocupări în domeniile dezvoltării economiei regionale, cooperării, comerțului și investițiilor.

² *Defence of Japan 2011*, www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2011/01Foreword.pdf, pag.27.

³ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) este un institut internațional independent dedicat cercetării și analizei conflictelor, armamentului, controlului înarmării și dezarmării. Fondat în 1966, SIPRI oferă date, analize și recomandări, bazate pe surse deschise, cercetări, media, decizii politice și opinii ale publicului interesat. SIPRI își are sediul în Stockholm, dar și în Beijing și Washington – informație preluată de pe site-ul www.sipri.org.

⁴ Stephane Marchand, *Când China va învinge*, Pro Editură și Tipografie, București, 2008, p. 25.

⁵ *Ibidem*.

⁶ www.nato.int

⁷ *Ibidem*.

⁸ Raisa Dobrescu, „Japonia – un miracol, de la nimic la o putere internațională”, *Historia.ro*, 2011.

⁹ Kenneth G. Henshall, *O istorie a Japoniei – De la epoca de piatră la superputere*, Editura Artemis, București, 1999, p. 126.

¹⁰ Zbigniew Brzezinski a colaborat de-a lungul deceniilor cu mai mulți președinți ai SUA, de la John Kennedy la George Bush. Între 1977 și 1981, Brzezinski a ocupat postul de consilier pentru Securitate Națională al președintelui Jimmy Carter, primind la sfârșitul mandatului „*Medal of Freedom*” pentru rolul său în normalizarea relațiilor SUA-China. Este membru în bordul Atlantic Council și al Centrului pentru Studii Internaționale și Strategice (CSIS). A jucat

un rol determinant în definirea politicilor americane în timpul Războiului Rece și în perioada care a dus la căderea comunismului.

¹¹ www.history.ro

¹² www.businessinsider.com

¹³ R.P.Chineză, Japonia și R.Coreea, a doua, a treia și, respectiv, a 14-a mare economie a lumii.

¹⁴ R.P.Chineză cu peste 4.000 de miliarde USD și Japonia cu peste 1.000 de miliarde.

¹⁵ Organizație ce cuprinde 10 state din SE Asiei. ASEAN + 3 este un forum de cooperare al statelor membre ASEAN cu China, Japonia și Coreea de Sud, iar ASEAN + 3 + 3 mai include India, Australia și Noua Zeelandă.

„EFECTUL CNN” ȘI DILEMELE INFORMĂRII CURENTE

Mircea MOCANU*

Abstract

Generally speaking, the “CNN effect” regards a wide range of the modern mass-media, which broadcasts information in real time, without making exclusive references to the CNN cable or to the non-stop cable information broadcast.

Analyzing the “CNN effect” shows us that the dimension, the depth and the quickness of this new media spreading at the global level creates a new type of effects different from the previous effects, from the quality perspective.

The “CNN effect” or the “CNN factor” become already a theory of the political sciences and the mass-media studies which states that development of the CNN popular channel had a major impact over the foreign policies of the states, even over the military operations.

Keywords: “CNN effect”, mass-media, strategic communication, information operation, open source intelligence

1. Globalizarea informației și „efectul CNN”

1.1 Definierea și caracterizarea „efectului CNN”

Începutul anilor 1980 a marcat o revoluție în domeniul informațiilor publice, când inovațiile tehnologice și viziunea antreprenorială a lui Ted Turner au condus la crearea primei rețele globale de știri – Cable News Network (CNN), care difuzează știri non-stop pretutindeni în lume, utilizând o combinație de sateliți și rețele de televiziune prin cablu. CNN s-a impus ca un actor global în relațiile internaționale pe timpul Războiului din Golf (1990-1991), iar succesul înregistrat prin modul în care a reușit să acopere evenimentele a inspirat alte organizații de telecomunicații să realizeze rețele globale de televiziune.

În afară de avantajele conferite de dezvoltarea tehnologică, impactul mass-media s-a amplificat pe fondul progreselor înregistrate în științele comunicării, prin aplicarea eficientă a procedeelelor specifice psihologiei comunicării pentru:

- esențializarea mesajului și sublinierea elementelor de impact psihologic;

- adaptarea mesajului pentru a atinge nu numai latura intelectuală a receptorului, dar și pe cea emoțională;
- educarea și exploatarea unor sensibilități ale societății și ale publicului larg etc.

În cazul televiziunii, sunt exploatare, în acest scop, toate funcțiile comunicării non-verbale: accentuarea mesajului, completarea

*Mircea MOCANU este analist în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

acestui, substituirea unor componente ale mesajului și persuasiunea.

Unii autori definesc comunicarea ca proces în care entitățile, de orice fel, împărtășesc informații și sentimente. Dacă produsele informative realizate de analiștii din mediul securității naționale se rezumă la comunicarea de informații și idei, folosind în principal mesaje scrise și o gamă redusă de simboluri, mass-media recurge la întreg arsenalul de instrumente asociate mesajelor, utilizând pe larg simboluri verbale, simboluri abstracte și simboluri non-verbale¹. De asemenea, mass-media aplică pe larg conceptul comunicării educaționale, în scopul de a genera dezvoltarea de valori la receptorul comunicării, valorile constituind izvorul motivațional al deciziei.

Pe de altă parte, mass-media aplică eficient toate cele trei principii ale comunicării tranzacționale²:

- transmiterea mesajelor în mod continuu și simultan (mesaje și simboluri);
- transmiterea celor trei planuri temporale ale știrilor: trecut, prezent și viitor;
- asocierea de roluri ale comunicatorului.

Eficiența comunicării rețelelor globale a sporit și datorită angajării de corespondenți locali. Deși scopul inițial a fost economia de fonduri, măsura s-a dovedit benefică și în plan comunicațional, întrucât corespondenții locali au întotdeauna o percepție mai profundă a fenomenelor din zona evenimentului, adaugă autenticitate mesajului și suplimentează audiența în rândurile consumatorilor regionali.

Acoperirea geografică și temporală a mijloacelor moderne de comunicare în masă, împreună cu forța comunicării alcătuiesc un *nexus* redutabil, cu impact covârșitor asupra consumatorului de știri, fie acesta simplu cetățean, șef de stat, analist sau militar în tranșee. Astfel, mass-media au evoluat către statutul de „a patra putere în stat”, cu influență majoră asupra societății, sau de „mare putere în plan global”.

Există numeroase exemple în acest sens³. Între acestea, o situație din anul 1991, din timpul loviturii de stat din URSS, când adjuncții diplomaților din SUA și Uniunea Sovietică

și-au dat seama că amândoi urmăreau aceleași imagini transmise de CNN, în cursul unei convorbiri telefonice menite să lămurească desfășurarea acțiunilor de la Moscova⁴.

Eșecul înregistrat de media în trecut pentru că nu a informat oportun cu privire la anumite situații de criză (Rwanda, Darfur etc.), mulți oameni pierzându-și viața din cauza reacției lente a comunității internaționale, a determinat apariția unor rețele mediatice care furnizează non-stop informații în direct (live) despre evenimentele în plină derulare.

Tehnologia prin satelit și proliferarea rețelelor de știri cu transmisie neîntreruptă (24/7) au evoluat până la stadiul creării unui fenomen specific globalizării informaționale și au creat așa-numitul „efect CNN”, care are o influență mare în procesul de luare a deciziilor la nivel strategic⁵. Ulterior, presiunea concurențială tot mai mare între rețelele de știri transmise în direct din întreaga lume a determinat creșterea considerabilă a numărului rețelelor care difuzează știri live 24/7. Impactul canalului de televiziune CNN, în particular, s-a diminuat din cauza creșterii numărului rețelelor care transmit știri live 24/7, inclusiv canalul „Russia Today”, în anul 2011, iar termenul de „efect CNN” a devenit sinonim cu impactul colectiv al tuturor agențiilor de știri cu acoperire reală a evenimentelor. În termeni generali, „efectul CNN” se referă la o gamă largă a mass-media moderne, care transmit informații în timp real, fără a face referire exclusiv la CNN sau la transmiterea de informații prin cablu non-stop.

Analiza „efectului CNN” arată că dimensiunea, profunzimea și rapiditatea propagării noii media la nivel global a creat o nouă categorie de efecte, calitativ diferite de cele care le-au precedat. Datorită impactului avut în urma implicării în relatarea anumitor evenimente, fostul Secretar General al ONU, Boutros Boutros-Ghali, a afirmat chiar că „*CNN este cel de-al 16-lea membru al Consiliului de Securitate*”⁶.

„Efectul CNN” (cunoscut și sub denumirile de „curba CNN” sau „factorul CNN”) este deja o teorie în științele politice și în științele comunicării, care postulează faptul că dezvoltarea popularului canal internațional de știri de televiziune a avut și are un impact major

asupra politicii externe a statelor⁷ și chiar asupra operațiilor militare.

Fenomenul CNN se caracterizează prin rapiditate, acoperire largă (geografică, dar și în ceea ce privește domeniile abordate) și impact multidimensional: psihologic / emoțional, politic, securitar, economic.

1.2. Impactul multidimensional al „Efectului CNN”

Prezentarea de către mass-media a unor

studiu din anul 2000 a concluzionat că „*țările care se globalizează rapid se bucură de libertăți politice și civile extinse în mod semnificativ*”⁹.

Nu se poate afirma cu certitudine că globalizarea informațiilor va aduce pacea, după cum telegraful a adus țările mai aproape una de cealaltă, dar nu a putut preveni războiul¹⁰. La începutul mileniului III însă, o serie de observatori și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu faptul că mass-media au un impact substanțial la nivel mondial, dacă nu chiar

știri emoționante despre crize umanitare provoacă întotdeauna o reacție din partea publicului intern, care are o mare influență și forțează un răspuns din partea elitei politice până la cel mai înalt nivel. De exemplu, în anul 1991, când armata lui Saddam Hussein a forțat un număr mare de kurzi irakieni să se refugieze în munții din sud-estul Turciei, autoritățile de la Ankara au permis companiilor de televiziune prin satelit să transmită imagini tulburătoare din taberele de refugiați, deși, de regulă, mass-media nu aveau acces în zonele kurde ale Turciei⁸.

Societatea occidentală a sprijinit dezvoltarea rețelilor de comunicare globală și pe considerentul că o lume tot mai interconectată nu poate decât să ajute la răspândirea democrației, pe termen lung. Un

profund asupra opiniei publice și liderilor politici mondiali, și că au obținut o putere atât de mare încât sunt capabile să influențeze capacitatea unor guverne de a lua decizii.

Potrivit lui Margaret Belknap, acest efect a fost promotorul transmisiilor de știri în timp real și a condus la sensibilizarea opiniei publice, determinând, totodată, adoptarea unor măsuri de răspuns din partea autorităților politico-militare, pe măsura derulării acestor situații speciale¹¹. Mass-media globale vor continua să inunde undele electromagnetice cu imagini și să impună luarea de decizii și desfășurarea de acțiuni care să rezolve amenințări minore, cu impact indirect asupra securității, anume cele incluse pe „lista C a lui Perry și Carter”¹².

Televiziunea comercială este un instrument important în ceea ce privește

informarea opiniei publice, însă același rol îl are și în ceea ce privește inducerea în eroare a acesteia¹³.

„Efectul CNN” este un fenomen controversat, însă este foarte util pentru a se analiza modul diferit în care politicienii (aflați la putere sau în opoziție) sunt afectați de prezentarea unor imagini cu impact emoțional major.

În prezent, mass-media se substituie analiștilor politici instituționali, contribuind masiv la formarea de atitudini și prefigurând soluții în funcție de reacțiile opiniei publice. Astfel, în lucrarea „Clarificarea efectului CNN: o examinare a efectelor mass-media în funcție de tipul intervenției militare”, profesorul Steven Livingston, din cadrul Universității George Washington, identifică trei aspecte distincte care se încadrează în ceea ce denumim „efectul CNN”. În acest sens, mass-media pot funcționa alternativ sau simultan ca: agent de stabilire a agendei politice, obstacol în calea anumitor obiective politice, precum și factor de accelerare a procesului de luare a deciziilor¹⁴.

Ipostazele identificate de Steven Livingston descriu următoarele roluri ale mass-media în societatea contemporană: prioritizarea, influențarea și accelerarea deciziilor politice. Aceste roluri aduc în discuție problema imparțialității mass-media, deziderat extrem de greu de atins din două motive:

- imparțialitatea este o problemă de percepție, fiind imposibil să mulțumești pe toată lumea, mai ales atunci când reprezentările asupra realității diferă în mod ireconciliabil;
- imparțialitatea contrazice, în mare măsură, obiectivul de a promova valori, chiar dacă aceste valori se doresc a fi universale, pentru că părțile aflate în conflict au recurs la soluții violente tocmai pentru a-și apăra valorile aflate în contradicție cu cele ale oponentilor.

2. Implozia ciclului știrilor

Fiind o concentrare imediată și continuă asupra unui eveniment în derulare (conflict, incident internațional sau inițiativă diplomatică), ciclul de știri necesită atenția efectivă din partea politicului, evident în funcție de interesele naționale și de condițiile concrete.

Monitorizarea evenimentelor, a declarațiilor și acțiunilor personalităților publice sporește transparența vieții politice contribuind la intensificarea legăturii autorităților cu populația și invers. În același mod, însă, activitatea mass-media poate complica relațiile diplomatice sensibile dintre state sau poate forța o anumită reacție oficială din partea guvernelor, care altfel ar prefera să rămână neutre pentru a nu se expune riscurilor. Revoluția informațională și expansiunea mass-media la nivel mondial prin intermediul Internetului și agențiilor internaționale de știri care transmit neîntrerupt, accelerează procesul de luare a deciziilor și acționează pentru a împiedica apariția unui vid în procesul de conducere. Pe de altă parte, această accelerare poate depăși capacitatea sistemului decizional de a procesa în mod eficient fluxul informațional.

Ciclul clasic de știri a fost definit, mai întâi, în secolul al XIX-lea când extinderea telegrafului a consacrat cadența publicării în ziarul de astăzi a știrilor privind evenimente petrecute ieri. Acest ciclu a fost urmat, în secolul al XX-lea, de transmiterea la radio, în programul de seară, a știrilor privind evenimentele petrecute în cursul dimineții, apoi chiar de relatări telefonice în direct.

În ceea ce privește imaginile, în cursul celui de-al Doilea Război Mondial și chiar în cursul războiului din Vietnam, imaginile filmate pe front circulau foarte lent și erau proiectate pe ecranele cinematografulor ca jurnale de actualități la săptămâni sau luni de la producerea evenimentelor. Ulterior televiziunea a egalat performanțele radioului, jurnalul de seară prezentând imagini cu evenimente din timpul zilei, iar unele transmisii de televiziune se desfășurau în direct. Acest ritm a consacrat rutina deciziilor luate mâine pentru a răspunde la evenimentele de astăzi.

În perioada calculatoarelor și a sateliților, comunicarea mediatică a cunoscut un avânt spectaculos, ca urmare a progreselor înregistrate în transmisia de date în regim permanent (24/7) prin intermediul Internetului, a sateliților și a rețelelor terestre de comunicații.

Digitalizarea electronicii și tehnicile de transmisie de bandă largă a imaginilor, concomitent cu miniaturizarea componentelor electronice și a echipamentelor de comunicații,

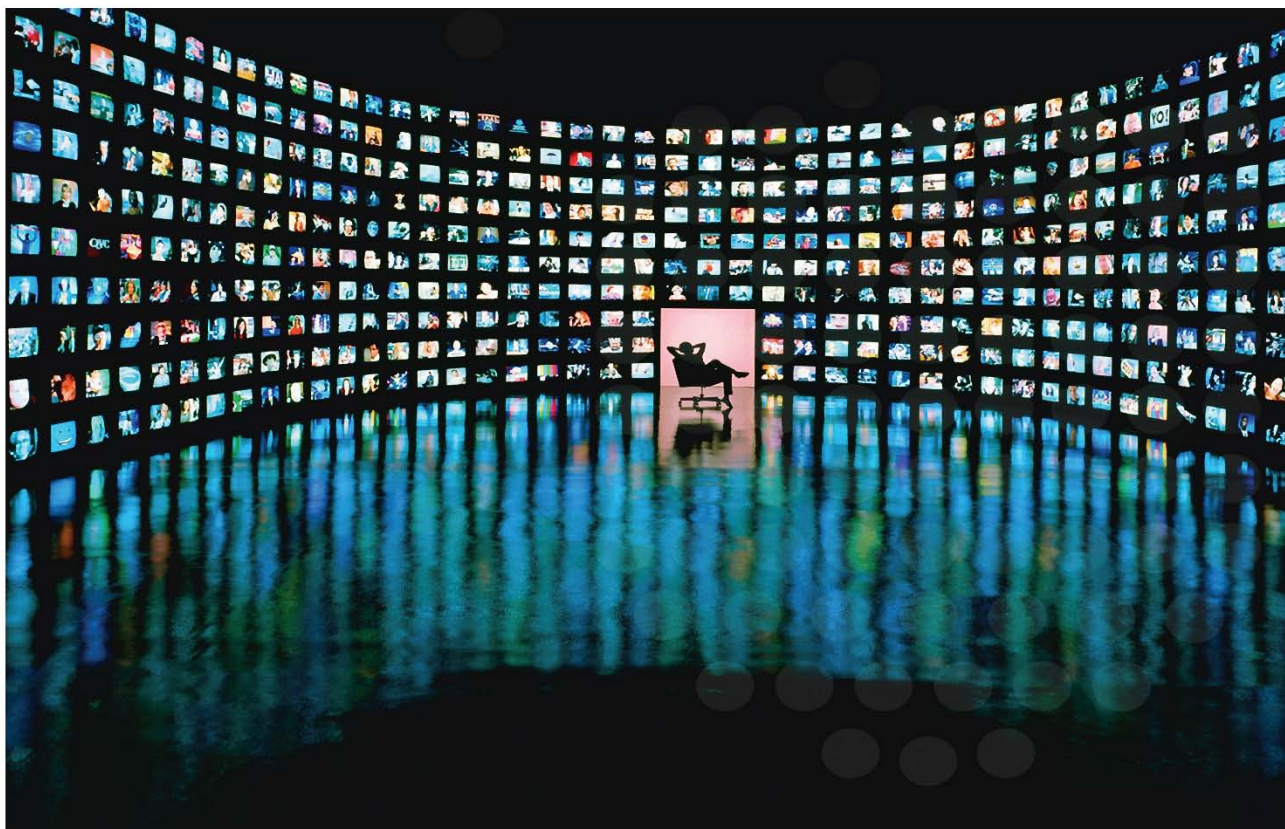
au grăbit globalizarea informațiilor și atingerea unor parametri de viteză, acoperire geografică și reacție la evenimente care au răsturnat, practic, întreaga filosofie a informării publice.

După folosirea sistemului Minitel de către studenții francezi, în timpul protestelor din anul 1968, Internetul a deschis posibilități care sunt limitate, în principiu, numai de considerente practice și de capacitatea umană de a recepta informații. Cu cât mijloacele de comunicare în masă sunt mai moderne, cu atât acestea sunt mai penetrante, deși bariera tehnologică ar sugera un efect contrar. Astfel, *„Internetul are potențialul de a penetra societăți represive și închise mult mai eficient decât Radio Libertatea sau Vocea Americii”*¹⁵, exemple recente în acest sens fiind evenimentele din timpul așa-numitei „Primăveri arabe”.

Chiar și media tipărite au atins performanțe semnificative prin posibilitățile imense de transmitere de text și fotografii prin

independent, prin Twitter, Facebook sau YouTube. Sunt elocvente imaginile prezentând manifestații egipteni purtând telefoane celulare ridicate deasupra capului, pentru a capta și transmite instantaneu imagini din Piața Tahrir din Cairo, cele din timpul „Primăverii arabe” prelungite (inclusiv demonstrațiile din Siria și represaliile din Damasc) sau imaginile cu demonstrații ruși care contestau rezultatele alegerilor generale din F. Rusă, în decembrie 2011, în Piața Manej din Moscova.

Astfel, avalanșa informațiilor globale a desființat, practic, ciclul informațional, înlocuindu-l cu un continuum informațional, cu un flux neîntrerupt de texte, imagini și comunicări sonore în formate multimedia și cu acoperire globală. Exemplele prezentate în secțiunea anterioară ilustrează impactul imens al acestei realități asupra luării deciziei politice sau militare. În această situație, toate structurile de sprijin al deciziei politice sau militare sunt

satelit, practic instantaneu, direct către tipografiile sau către editorii variantelor virtuale (publicate pe Internet) ale ziarelor.

La aceste sisteme profesionale se adaugă posibilități imense aflate la dispoziția oricărui cetățean, care poate deveni oricând corespondent voluntar la o agenție de știri sau

supuse unei presiuni imense, de natură a afecta însăși logica de funcționare a instituțiilor respective, pentru a-și îndeplini menirea în condițiile erei informaționale.

Informațiile de securitate, fie civile, fie militare, nu fac excepție. În cazul informațiilor de securitate, supuse cerințelor și scrupulelor

profesionale, această prezintă aduce conotații deosebite, care vor fi examinate în secțiunile următoare. Aici trebuie subliniat faptul că impactul asupra ciclului de funcționare împune ajustări ale arhitecturii temporale a informării curente, în concordanță cu obiective instituționale redefinite pentru a menține relevanța securitară a structurilor specializate, fie în plan național, fie în cadrul unei alianțe.

Comunicarea mediatică a devenit un nou instrument de putere, extrem de activ, care poate transcende granițele naționale și influența guvernului. Știrile transmise permanent în direct fac ca liderii să reacționeze mai repede ca oricând la cerințele opiniei publice. Multitudinea de informații în timp real din surse deschise influențează adesea hotărârile comandanților, aceștia fiind predispuși să amâne luarea unei decizii pentru a aștepta cele mai recente informații actualizate, iar strategii la nivel național sunt tentați să răspundă reprezentanților mass-media care influențează reacția opiniei publice¹⁶.

În prezent, un jurnalist de televiziune este

derularea anumitor evenimente/acțiuni militare direct de la televizor, de cele mai multe ori cu mult înainte ca acestea să fie făcute publice de oficialii guvernamentali. Este binecunoscută situația intervenției americane în Somalia, când trupele Pentagonului erau așteptate la pământ de echipajele CNN. În această situație, liderii și jurnaliștii nu mai dispun de timpul necesar pentru a analiza și planifica strategia de acțiune, ci sunt presați adesea să reacționeze în conformitate cu evoluția evenimentelor. Drept urmare, se poate spune că „această reprezentare pierderea controlului politic de către unii lideri politici din camera puterii mass-media”¹⁷, în orice caz pierderea controlului asupra momentului desfășurării acțiunii politice intenționat și asupra cadencei deciziei strategice.

3. Comunicarea strategică - regiina spațiului de luptă informațional

Militarii care acționează în operații nu sunt scutiți de „efectul CNN”.

Procesul prin care luptătorii culeg informații, le analizează, iau decizii privind

capabil să transmită o imagine oriunde în lume folosind o camera mică, un laptop sau un telefon prin satelit. Războaietele sunt difuzate în direct în întreaga lume, iar populația află de multe ori de

integrarea acestora în planificarea operațională și își direcționează ordinele a fost adesea contestat. Începând cu războiul din Vietnam¹⁸, comandanții au fost nevoiți să se confrunte cu o

nouă provocare și anume - trimiterea unităților din subordine să acționeze în prezența camerelor de televiziune. Ulterior, în cursul războiului din Irak, forțele armate ale SUA au experimentat chiar integrarea jurnaliștilor acreditați în componența unităților militare (*embedded journalists*). Acest lucru a avut un efect profund asupra modului de luare a deciziilor la nivel strategic și a modului în care ordinele au fost duse la îndeplinire¹⁹.

Activitatea mass-media pe câmpul de luptă are consecințe pe două planuri, întrucât vehiculează atât informații despre militari (proprii și inamici), cât și informații pentru militari (despre trupele proprii, dar și despre luptătorii inamici). Pe de o parte, acest tip de comunicare permite comandanților și politicienilor elaborarea și transmiterea de mesaje care să sprijine interesul politic și operațional, la momentul potrivit. Astfel, mass-media creează oportunitatea aplicării puterii subtile („soft power”). În cazul războiului din Afganistan, unde talibanii urmăresc în primul rând succese în spațiul de luptă informațional, importanța comunicării strategice a atins un maxim istoric, devenind mai importantă decât rezultatele tactice. Pe de altă parte, mass-media accelerează fluxul de informații referitoare la situația operațională, sprijinind planificatorii și activitatea de informare curentă a structurilor de informații militare, dar introducând, totodată, și probleme delicate, care vor fi examinate în secțiunea următoare.

În privința comunicării strategice, datorită experienței dobândite în războiul din Vietnam, fostul comandant al Comandamentului Central al forțelor armate americane (USCENTCOM), generalul Norman Schwarzkopf, a fost preocupat permanent ca Armata să aibă o imagine pozitivă în ochii publicului, dar a avut în vedere păstrarea secretului. Pentru aceasta, chiar înainte de susținerea primului său briefing în teatrul de operații din Irak (1991), gl. Schwarzkopf și-a stabilit patru reguli personale²⁰ pentru a răspunde întrebărilor jurnaliștilor, astfel: „*nu-i lăsa să te intimideze*”, „*nu există nicio lege care spune că trebuie să răspunzi tuturor întrebărilor*”, „*nu răspunde la nicio întrebare care, în opinia ta, ar ajuta inamicul*”, „*nu minți niciodată publicul american*”.

S-a susținut de nenumărate ori că unul dintre aspectele majore ale globalizării – respectiv accesul larg la informații cu privire la ceea ce se întâmplă în regiunile îndepărtate – va determina acordarea unei atenții sporite unor evenimente care au loc la distanță mare și la acțiunile care trebuie întreprinse.

Pe de altă parte, profesionalismul jurnaliștilor determină elaborarea unei variante proprii a realității, construită după principii comerciale și utilizată conform obiectivelor comerciale sau potrivit unei agende politice care viciază mult dorita imparțialitate.

Teoria prevede că transmiterea *live* a evenimentelor de către televiziune poate avea trei tipuri de efecte asupra unei intervenții militare²¹ în scop umanitar:

- „Efectul CNN” – prezentarea de imagini ale unor persoane în suferință forțează guvernele să acționeze;
- „Efectul sacilor umani” (*body bag effect*) – prezentarea de imagini ale victimelor unor accidente determină guvernele să stea deoparte;
- „Efectul agresiunii” (*bullying effect*) – folosirea excesivă a forței poate determina pierderea sprijinului populației pentru intervenție.

În rândul militarilor, „efectul CNN” a fost încă de la început unul deosebit de controversat. De exemplu, decizia președintelui George Bush de a trimite trupe în Somalia după ce, anterior, vizionase un reportaj referitor la foametea care afectează această zonă a fost imediat pusă sub semnul întrebării. Un an mai târziu, la scurt timp după ce mass-media au difuzat imaginile cu un militar american ucis care era târât pe străzile din Mogadishu, președintele Bill Clinton a luat decizia de a retrage trupele americane din Somalia, fapt ce confirmă puterea CNN.

Deși mass-media reprezintă un actor puternic la nivel mondial, efectele sale nu sunt uniforme, iar aceasta poate ajuta sau stânjeni autoritățile în situații de criză. Imaginile *live* de pe câmpul de luptă și transmisiile care prezintă suferințele umane la nivel global influențează comportamentul decizional al oficialilor, fie de angajare în rezolvarea situației potrivit percepției publice despre bine și rău și conform valorilor promovate și protejate prin politica de

stat, fie de dezangajare, pentru aceleași principii. De exemplu, în războiul din Golf, mass-media au reprezentat unul dintre actori. După cum relatează generalul maior (r) Perry Smith, „*timp de peste șase săptămâni un număr foarte mare de persoane au urmărit mai mult ca oricând în istorie programele de televiziune. Mass-media creează o lume ireală în care guvernele, forțele militare și națiunile trebuie să răspundă ca și cum ar fi reală*”²².

Așa cum menționa în lucrarea sa colonelul Alan B. Campen²³, „*riscurile pe care raportarea live a evenimentelor le prezintă la adresa operațiilor militare nu sunt inventate. Tehnologia comunicațiilor prin satelit a eliminat un mijloc important prin care Armata a fost în măsură să monitorizeze și să controleze fluxul de știri de pe câmpul de luptă. Astăzi, sistemele civile de observare prin satelit sau cele de la fața locului oferă accesul neîngrădit al mass-media la câmpul de luptă, iar jurnaliștii vor trebui să-și impună un autocontrol în ceea ce privește reportajele pe care le vor transmite din zonele de război*”.

În cadrul operațiilor din Afganistan, ISAF a declanșat într-o zi de luni o operație majoră, planificată și discutată din timp și aprobată de Consiliul Nord-Atlantic (NAC). Pentru a realiza surpriza însă, generalii au păstrat secret momentul declanșării operației, dar mass-media au raportat imediat evenimentele constatate în teatrul de operații. Acest lucru i-a surprins pe reprezentanții permanenți ai statelor NATO la Bruxelles, care nu erau pregătiți să răspundă adecvat întrebărilor adresate imediat de ziariști, referitoare la noutățile din Afganistan. În consecință, diplomații NATO au cerut militarilor să-și sincronizeze acțiunile militare importante cu sesiunile NAC, pentru ca factorii de decizie politică să își poată calibra și sincroniza comunicarea strategică destinată publicului din statele membre NATO cu cerințele mass-media. Butada lansată atunci, în cadrul Statului Major Internațional al NATO, a fost că „toate operațiile majore trebuie să înceapă miercuri” (ziua în care aveau loc, de regulă, ședințele săptămânale ale NAC).

Televiziunea de știri a devenit un instrument al puterii într-un nou tip de război, unde operațiile informaționale constituie o latură esențială a operațiilor militare, pentru că

„factorul CNN” are potențialul de a influența politica și chiar planurile de operații, datorită capacității sale de a prezenta *live* derularea evenimentelor.

Presiunea mass-media a determinat mai întâi reacții nerafinate ale organismului militar, la început încă nepregătit să răspundă profesionist la provocările transmiterii rapide a realităților câmpului de luptă. Astfel, de multe ori, purtătorii de cuvânt nu sunt crezuți în totalitate, iar comunicarea strategică a comandamentelor și statelor majore sunt considerate manipulare. În oglindă, și mesajele adversarilor sunt susceptibile de manipulare, ceea ce complică sarcina analiștilor din informarea curentă.

Pe baza informațiilor curente, obiective și consolidate, furnizate de structurile de intelligence, comandanții sau factorii politici de decizie pot elabora mesaje de comunicare strategică pentru operațiile de informații.

De asemenea, în afară de operațiile de informații, informațiile curente, obiective, fundamentate și, în același timp, nuanțate, furnizate de structurile de intelligence, sunt folosite pentru planificarea operațiilor psihologice (PSYOPS) care se adresează laturii emoționale a receptorului, pentru a sprijini obiectivul operației.

Ca părți ale războiului informațional, comunicarea strategică și operațiile psihologice au devenit forme importante de utilizare a produselor informative în acțiuni, de la nivel strategic la nivel tactic.

4. Presiunea „efectului CNN” asupra activității de intelligence

Nici analiștii de intelligence nu sunt ocoliți de consecințele „efectului CNN”. Mijloacele de comunicare în masă sunt folosite deja de către analiștii de informare curentă în domeniul evaluării rezultatelor acțiunilor de luptă²⁴. De exemplu, televiziunea iugoslavă a fost cea care a transmis imediat imagini cu distrugerile cauzate de bombardamentele forțelor NATO și imagini ale avionului Stealth doborât, la câteva minute după răspândirea zvonului despre acest incident. De asemenea, reporterii CNN prezenți în Irak au fost primii care au transmis imagini ale atacurilor forțelor

de coaliție asupra principalelor obiective vizate, în cursul Războiului din Golf²⁵.

De altfel, de cele mai multe ori, mass-media furnizează informații mai rapid și mai corect factorilor de decizie civili și militari decât pot face structurile instituționale specializate și nu este întâmplător faptul că, pe fiecare birou din centrul de operații al CIA sau din Centrul Întrunit Național de Informații Militare (NMJIC) din Pentagon, canalul CNN este prezent, fie pe un ecran separat, fie ca o fereastră în ecranul de lucru al analiștilor de informare curentă²⁶.

Din cauza afluxului de știri în direct care acoperă astăzi evenimentele la nivel global, activitatea de intelligence se confruntă cu o serie de probleme, printre care:

- mediul internațional a devenit mult mai dinamic și mai complex, iar lipsa unui consens în ceea ce privește modul de abordare a securității internaționale a permis manifestarea a diverse grupuri de interese la toate nivelurile, fapt ce nu permite elaborarea unor politici consistente;
- din cauza informațiilor furnizate în timp real și a faptului că opinia publică așteaptă reacție promptă, liderii politici adoptă, adesea, decizii pe loc, fără a beneficia de analize și evaluări profunde;
- lipsa unui „model de securitate” rezonabil și acceptabil pentru majoritatea țărilor lumii a favorizat reacții ad-hoc și abordări punctiforme, manifestate în șiruri de evenimente parcurse într-o viteză care supune capacitatea umană de adaptare unei presiuni enorme;
- multiplicarea instituțiilor specializate la nivel național și internațional, care abordează problemele din unghiuri specifice și determină analize și decizii fragmentate; drept urmare, unei Comunități Naționale de Informații îi revine sarcina de a elimina rivalitățile și suprapunerile de sarcini între diferitele structuri naționale de informații;
- transmisiile continue de știri pot oferi potențialilor adversari evaluări de factură militară într-un mod mult mai oportun decât analiza propriilor servicii de informații;

- absorbția comunicării strategice cu valoare acțională, filtrarea componentei de intenții reale și integrarea rapidă a acestora în logica procesului politico-militar monitorizat;
- contracararea acțiunii de operație informațională, a dezinformării și intoxicării, prin compensarea conținutului ce se adresează laturii volitive a receptorului, a componentei de factură emoțională și prin identificarea și eliminarea informațiilor false sau a interpretărilor eronate asociate unor comunicări intenționat ambigue;
- integrarea informațiilor provenite din mass-media în conceptul global de asigurare informativă, potrivit principiilor Războiului Bazat pe Rețea (RBR).

Astfel, problemele informării curente din structurile de intelligence pot fi detectate și definite în următoarele domenii: cantitate, calitate, acoperire, viteză și impact.

În privința cantității, fluxul zilnic de material obținut de serviciile de informații, informații publice sau clasificate este covârșitor și imposibil de controlat chiar și de structuri încadrate cu cei mai capabili și dedicați analiști. S-au înregistrat progrese semnificative în stocarea și recuperarea de date din baze de date structurate în mod sofisticat, dar aceste realizări nu constituie nicidecum capabilități care să substituie evaluarea și analiza umană. Datorită cantității de informații, prioritizarea în intelligence devine tot mai dificilă și crește pericolul ca evoluții importante să treacă neobservate în noianul de informații nerelevante²⁷.

În ceea ce privește calitatea, testul decisiv al produselor de intelligence, inclusiv cele de informare curentă, excelența informării publice în ceea ce privește evenimentele de ieri și de azi, lipsită însă de interesul pentru evenimentele de mâine, aduce după sine o anumită lipsă de responsabilitate a mass-media. Reporterii sunt rareori trași la răspundere în mediul jurnalistic, pentru erori de relatare a evenimentelor, fiind mereu orientați strict pe următoarele știri. În același timp însă, serviciile de informații întreprind investigații serioase atunci când

informațiile raportate sau evaluările analiștilor sunt eronate.

În privința acoperirii, serviciile de informații se confruntă cu mai puține probleme, întrucât zonele și problemele de interes informativ sunt bine definite. Referitor la acoperirea geografică, spațiile de interes sunt conturate, în general, pe trei zone concentrice, definite după nivelul de interes securitar: zona de responsabilitate informativă, zona de interes informativ și restul globului terestru sau o parte din acesta. Fiecare stat își delimitează zonele în funcție de interesul național și de resursele disponibile pentru asigurarea informativă.

Viteza de reacție la evenimentele de interes relatate de mass-media este o reală problemă, întrucât structurile de intelligence sunt puse în situația de a răspunde la un stimul specializat cu instrumente care nu sunt proiectate să fie rapide ci, în primul rând, obiective și corecte.

În ceea ce privește problema impactului, produsele informative curente trebuie să mențină beneficiarii serviciilor de intelligence pe calea dreaptă a servirii interesului național, prin informarea corectă, avertizarea timpurie asupra riscurilor și amenințărilor și prin integrarea eficientă a informațiilor acționabile în operațiile militare. Această responsabilitate trebuie îndeplinită cu respectarea unor principii stricte și resurse limitate împotriva unui sistem global clădit pe principii concurențiale, specializat în influențarea audienței și lipsit de scrupule de obiectivitate.

5. Rolul informațiilor curente în era informațională

Pentru factorul de decizie, ca și pentru serviciile de informații, o caracteristică a începutului mileniului III nu este lipsa de informații, întrucât există o multitudine de mijloace de informare care își dispută supremația pentru captarea atenției. Liderii politici și militari au însă nevoie de informații oportune, bine filtrate, pe baza cărora să poată lua decizii. Pentru aceasta, serviciile de informații trebuie să acorde sprijin prin furnizarea de analize și evaluări prelucrate primar, care să aibă la bază informații verificate, obținute din surse de încredere.

Atenția factorilor de decizie este însă obiectul concurenței informaționale, în aceeași măsură ca și atenția consumatorului privat de informație. De aceea, sarcina informării curente pare a fi aceea de a învinge concurența mass-media pe terenul acestora, menținând, în plus, principii și cerințe pe care mass-media nu trebuie să le respecte. Astfel, mijloacele de comunicare în masă, presa scrisă și electronică, noile canale mass-media, televiziunea prin satelit și Internetul, toate sunt o provocare pentru activitatea de intelligence.

Se poate afirma că mass-media dețin supremația în domeniul public. În acest sens, este grăitor un articol al Institutului RAND în care se precizează că „*CNN pare să fie mult mai pertinent în cadrul procesului de luare a deciziilor de la Casa Albă decât Evaluarea de Intelligence a CIA*”²⁸.

Semnificația canalului CNN pentru factorii de decizie strategică, și nu numai, derivă tocmai din faptul că informațiile oferite de mass-media sunt exact cele aflate la îndemâna publicului și care trebuie să fie luate în considerare de către elitele politice. Implicit, mass-media stabilesc agenda politică a zilei. Astfel, aspectul public al comunicării mediatice este foarte important pentru informațiile militare tocmai datorită concurenței pentru atenția factorilor de decizie. Faptul că mass-media alimentează publicul larg determină interesul politicianilor și conducerii militare, care nu sunt indiferente față de opinia publică.

Informațiile de securitate operează mai ales cu informații clasificate, protejate de accesul publicului larg tocmai datorită sensibilității acestora și a posibilului impact de securitate negativ pe care l-ar avea difuzarea lor publică. În mod tradițional, activitatea de intelligence s-a diferențiat de toate celelalte forme de informare datorită caracterului său secret și prin componenta sa predictivă. Intelligence-ul implică obținerea de informații de la entitățile care nu doresc ca respectivele informații să fie făcute publice.

Cea mai mare provocare pentru informarea curentă, ca activitate non-stop a serviciilor de informații, o reprezintă modul în care trebuie tratat acest omniprezent „efect CNN”. Pentru aceasta, în cadrul serviciilor de informații s-a dezvoltat disciplina OSINT (Open

Source Intelligence), care este un răspuns parțial la „efectul CNN”, preluând o parte semnificativă din fluxul de informații din domeniul politico-militar. Dar serviciile de informații pot furniza produse informative fiabile mai profunde și mai obiective, adaptate la cerințele beneficiarilor. În cadrul analizei curente, fraza cheie este „All Source Intelligence”, adică furnizarea de informații obținute în urma fuzionării și analizei informațiilor provenite de la toate tipurile de surse disponibile.

Toate acestea trebuie să se desfășoare în ritm rapid, pentru a asigura la timp produse informative de calitate, anume briefinguri, note, rapoarte, buletine zilnice, chiar comunicări telefonice.

Structurile specializate în analiza curentă din cadrul serviciilor de informații, așa numitele Centre de Situație (SITCEN) – sunt centre de fuziune a informațiilor, proiectate să proceseze un număr mare de informații primare (secrete sau publice) primite de la structurile de culegere, să le analizeze și să le prelucereze prin încorporarea de texte, secvențe sonore, imagini și grafice, iar apoi să le transmită, cât mai rapid, celor care au nevoie de ele pentru a lua decizii, prin intermediul canalelor securizate. Un post de lucru dintr-un astfel de SITCEN este prezentat în figura de mai jos²⁹.

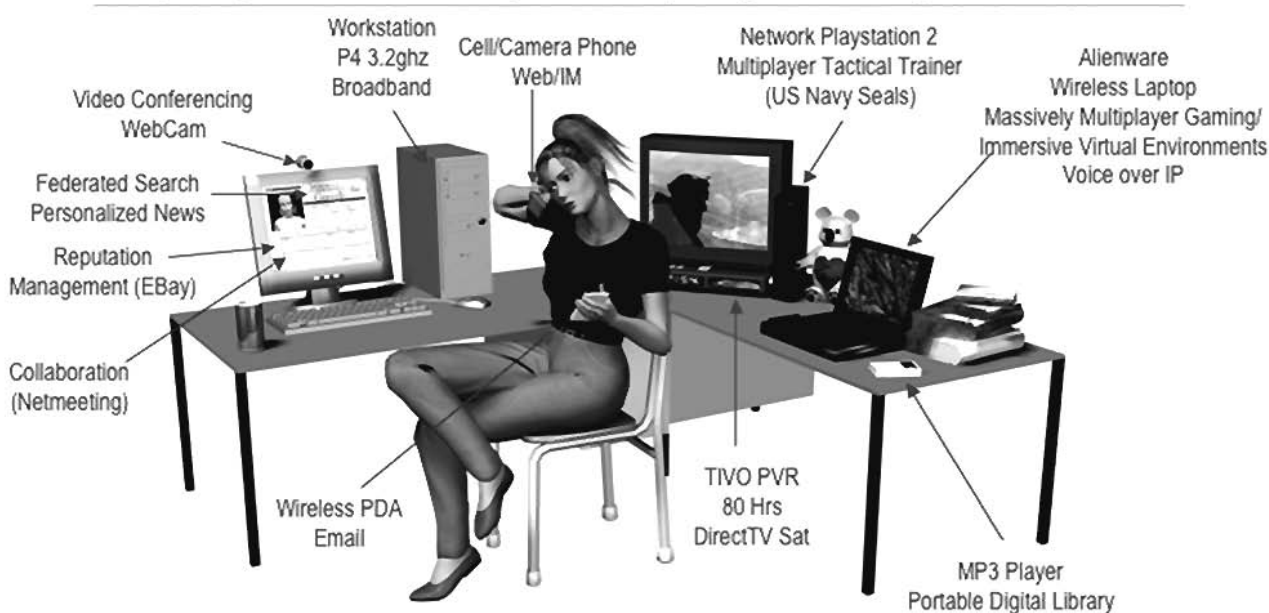
În afară de Centrele de Situație, există și structuri mai largi, de sine stătătoare, specializate în studiul informațiilor mass-media, sau All Source Intelligence, cu distribuție către organizații de dimensiuni mari, în rețea. Comunitățile de informații naționale pot înființa astfel de structuri specializate care să deservească mai multe instituții, ridicând astfel eficiența fuziunii de informații sau eficiența exploatarei mass-media. Modul de organizare a acestor structuri depinde de anumite opțiuni naționale, neexistând o soluție universală. „Reorganizările pot aduce îmbunătățiri, însă ele nu pot înlocui excelența individuală”³⁰.

Disponibilitatea și abundența de informații curente nu trebuie luate drept intelligence și analiză pertinentă. Mass-media rezolvă excelent raportarea evenimentelor curente, însă nu sunt la fel de eficiente în prognoza viitorului. În general, prognoza nu este văzută ca o preocupare de căpătâi pentru mass-media³¹.

Examinând problemele informării curente identificate mai sus, se poate spune că rolul activității de intelligence parcurge mutații în următoarele sensuri:

- selecția după relevanța securitară, care să compenseze impactul emoțional exagerat, din motive concurențiale, comerciale sau de interes politic, prin metode de comunicare eficiente. Impactul emoțional al mesajelor

Preparing The Future Analyst – Today's Cyber Teenager

Tehnologii mass-media necesare informării curente, apropiate preocupărilor tineretului

mass-media nu poate fi contracarat pe același plan de informațiile militare pentru că acestea caută să asigure informații corecte și evaluări obiective și se adresează prin definiție intelectului, nu emoțiilor factorilor de decizie;

- explicarea și încadrarea în context, cu conexiuni semnificative și nu depășirea mass-media în viteză de reacție și cantitate.

Informarea curentă succede celei mediatice, dar precede mass-media pentru evenimente viitoare pentru că adaugă valoare prin elemente primare de predicție și componente acționale cu valoare operațională. De aceea, „comunitatea de intelligence nu trebuie să cadă în capcana de a încerca să devină un CNN privat al guvernului. Așa cum este

globală și raportarea în timp real. Nici nu este clar că ar trebui să fie”³².

De aceea, considerăm că este mai înțelept și mai profesional ca informarea curentă să lase mass-media monopolul domeniului în care acestea s-au hiperspecializat și să se concentreze nu pe raportarea primară, la zi, a evenimentelor, ci pe raportarea, în produse zilnice, a evenimentelor relevante pentru ziua respectivă, chiar dacă faptele au avut loc cu două - trei zile în urmă. Astfel, informarea curentă poate fructifica avantajele față de mass-media, beneficiind de un minim de timp pentru verificarea informațiilor și pentru „plasarea informațiilor în context, evaluarea credibilității rapoartelor inițiale și direcționarea capacităților de culegere pentru a obține informații adiționale,

nerealist ca decidenții să aștepte predicții precise ale viitorului, tot atât de nerealist este ca ei să se aștepte ca informarea curentă de securitate să nu fie depășită de rețelele globale de informații publice”. „Realitatea este că orice comunitate de intelligence nu este echipată să concureze cu mass-media în ceea ce privește acoperirea

care să întregască sau să contrazică imaginea transmisă de mass-media. Niciuna dintre aceste funcții nu poate fi realizată instantaneu”³³. În acest fel, analiștii de informare curentă s-ar îndepărta de statutul de „știriști” și ar redeveni analiști de intelligence, care beneficiază de un minim de câteva ore sau o zi pentru a obține

profunzimea necesară pentru a scoate în evidență semnificațiile nuanțate ale unui eveniment, inclusiv prin metabolizarea evaluărilor altor analiști, prin munca în echipă. După consumarea evenimentelor în direct sau în cvasi-timp real prin mass-media, beneficiarii activității de intelligence obțin evaluări profesioniste asupra celor întâmplare, în parametri temporali restrânși,

dar suficienți pentru deciziile preconizate.

De asemenea, se desprinde soluția de a nu demonetiza raportarea informativă prin supraaglomerarea beneficiarilor. Aceasta trebuie să fie oportună, relevantă și să furnizeze valoare adăugată chiar în cazul referirilor la evenimentele intens mediatizate ale zilei³⁴.

¹ Sandra Hybels, Richard Weaver II: *Communicating Effectively*, Random House, New York 1986, p. 6 - 8.

² *Idem*, p. 12 - 15.

³ Exemple tratate pe larg în Samuel Feist, *Facing Down the Global Village: The Media Impact*, în volumul *The Global Century. Globalization and National Security*, coordonat de Richard L. Kugler și Ellen L. Frost, editat de Institutul pentru Studii Naționale Strategice al Universității Naționale de Apărare a SUA, Washington, DC, 2001, p. 709 - 725.

⁴ Apud Samuel Feist, *op. cit.*, p. 715 - 716.

⁵ Carl H. Builder, *The Icarus Syndrome*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2002, p. 249.

⁶ Minear, Scott și Weiss, 1996, p. 4, citați în Eytan Gilboa, *The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations*, Routledge Taylor and Francis Group, 2005, p. 28, publicat la adresa <http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits>, accesat la 05.06.2011.

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/CNN_effect.

⁸ Apud Samuel Feist, *op. cit.*, p. 717.

⁹ A.T.Kearney, *Globalization Ledger*, A.T.Kearney Inc, aprilie 2000, după date publicate de Freedom House, p. 9.

¹⁰ Samuel Feist, *op. cit.*, p. 709.

¹¹ Apud Margaret H. Belknap, *The CNN Effect: Strategic Enabler or Operational Risk?* (pdf), U.S. Army War College Strategy Research Project, 2001, p. 12 - 16.

¹² Apud Samuel Feist, *op. cit.*, p. 723.

¹³ Alan D. Campen, *The First Information War*, AFCEA International Press: Fairfax, Virginia, SUA, 1992, p. 89.

¹⁴ Steven Livingston, *Clarifying the CNN Effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*, John F. Kennedy School of Government's Joan Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy at Harvard University, 1997, p. 2.

¹⁵ Samuel Feist, *op. cit.*, p. 721.

¹⁶ William G. Adamson, *The Effects Of Real-Time News Coverage On Military Decision-Making*, cercetare științifică prezentată la Colegiul de Comandă și Stat Major al Forțelor Aeriene ale SUA, Colorado Springs, Colorado, SUA, martie 1997, p. vi.

¹⁷ Apud Steven Livingston, citat în Warren Strobel în "The CNN Effect", *American Journalism Review*, May 1996, p. 32.

¹⁸ General Norman H. Schwartzkopf, *It Doesn't Take a Hero*, Bantam Books, New York, 1992, p. 399.

¹⁹ Jeffrey R. Cooper, „Another View of the Revolution in Military Affairs”, *Institutul de Studii Strategice/US Army*, Carlisle, Pennsylvania, 01.07.1994, p. 45.

²⁰ William G. Adamson: *op. cit.*, p. 26.

²¹ Lawrence Freedman, „Victims and victors: Reflections on the Kosovo War”, *Review of International Studies*, editată de British International Studies Association, 08.09.2000, p. 26, 335 – 358, citat în Cambridge Journals Abstracts, publicat la adresa <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract>, accesat la 06.08.2011.

²² Perry McCoy Smith, *How CNN Fought the War. A View from the Inside*, Carol Publishing Group, University of Michigan, 21.05.2008, p. 117.

²³ Alan B. Campen, *op. cit.*

²⁴ Battle Damage Assessment – BDA.

²⁵ Apud Samuel Feist, *op. cit.*, p. 721.

²⁶ *Idem*.

²⁷ Apud Walter Laqueur: *The Uses and Limits of Intelligence*, Transaction Publisher, 1993, p. 36.

²⁸ Carl H. Builder, *op. cit.*, p. 249.

²⁹ Louie Gilman, *Tools, Techniques and Teams for Analysis*, lucrare prezentată la conferința „New Frontiers of Intelligence Analysis: Shared Threats, Diverse Perspectives, New Communities”, Roma, Italia, 31.03 – 02.04. 2004, p. 128.

³⁰ Walter Laqueur, *op. cit.*, p. 37.

³¹ Apud Samuel Feist, *op. cit.*, p. 721.

³² Gary J. Schmitt, *Truth to Power? Rethinking Intelligence Analysis*, în compendiul Peter Berkowitz, *The Future of American Intelligence*, Hoover Institute Press, 2005, p. 52.

³³ *Idem*.

³⁴ Apud John Holister Hedley, *op. cit.*, p. 130.

CARACTERISTICI ALE ACTIVITĂȚII DE CONTRAINFORMAȚII MILITARE ÎN ARMATELE STATELOR NATO

*Daniel POPA**

Motto: „În domeniul muncii de informații, eroii nu sunt decorați și nu li se face publicitate nici chiar în rândul confrăților lor. Acțiunile lor își găsesc rădăcina în patriotism, recompensele lor sunt mici, le rămâne numai conștiința că îndeplinesc o sarcină unică și indispensabilă pentru țara lor.”

Dwight Eisenhower

Abstract

The NATO members' military counterintelligence services play a significant part in finding and counteracting the threats toward the national security or NATO security determined by espionage, terrorism, sabotage and subversion.

The new type of risks and threats to the military interests elevated the importance of the counterintelligence and military security system.

Implementing the international legislation such as the NATO doctrine into the national legislation that govern the activities of the counterintelligence structures has brought differences between the structural and the functional specific features of these activities. There is a community of counterintelligence structures at the NATO level, but this community has more a heterogeneous aspect, from a structural and functional point of view.

Keywords: *counterintelligence, terrorism, cyber attacks, national security*

Scopul fundamental și imuabil al NATO este acela de a apăra libertatea și securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice și militare. Astăzi, Alianța rămâne o sursă esențială de stabilitate într-o lume imprevizibilă. Statele membre NATO formează o comunitate unică de valori în felul său, atașată principiilor libertății individuale, democrației, drepturilor omului și statului de drept.

Alianța este angajată ferm în urmarea obiectivelor și principiilor Cartei Națiunilor Unite, ca și ale Tratatului de la Washington, care afirmă responsabilitatea primordială a Consiliului de Securitate în menținerea păcii și securității internaționale.

Astăzi, amenințarea unui atac convențional împotriva teritoriului NATO este scăzută. Acest fapt reprezintă un succes istoric realizat prin politicile de apărare robuste, integrarea

euro-atlantică și parteneriatul activ care au ghidat NATO mai mult de jumătate de secol.

Totuși, amenințarea convențională nu poate fi ignorată. Multe regiuni și țări din lume s-au lansat în achiziționarea de importante capacități militare moderne, cu consecințe greu

**Autorul este expert în contrainformații în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

de prevăzut pentru stabilitatea internațională și securitatea euro-atlantică. Este vorba, mai ales, de proliferarea rachetelor balistice, care constituie o amenințare reală și crescândă pentru zona euro-atlantică.

Proliferarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă, ca și a vectorilor lor ar putea avea consecințe incalculabile pentru stabilitatea și prosperitatea mondială. În cursul următorilor 10 ani, această proliferare se va manifesta în unele din cele mai volatile regiuni ale lumii.

Terorismul reprezintă o amenințare directă la adresa securității cetățenilor țărilor NATO și, în sens larg, la adresa stabilității și prosperității internaționale. Grupurile extremiste continuă să se dezvolte și să se răspândească în regiuni de importanță strategică pentru Alianță, iar tehnologia modernă sporește amenințarea și impactul potențial al unui atac terorist, în special dacă teroriștii reușesc să achiziționeze capacități nucleare, chimice, biologice sau radiologice.

Instabilitatea sau conflictul existent dincolo de frontierele NATO poate amenința în mod direct securitatea Alianței, mai ales prin alimentarea extremismului, terorismului și a activităților ilicite transnaționale, precum traficul de arme, de droguri și de ființe umane.

Atacurile cibernetice devin tot mai frecvente, sunt mai bine organizate și produc daune foarte costisitoare administrațiilor

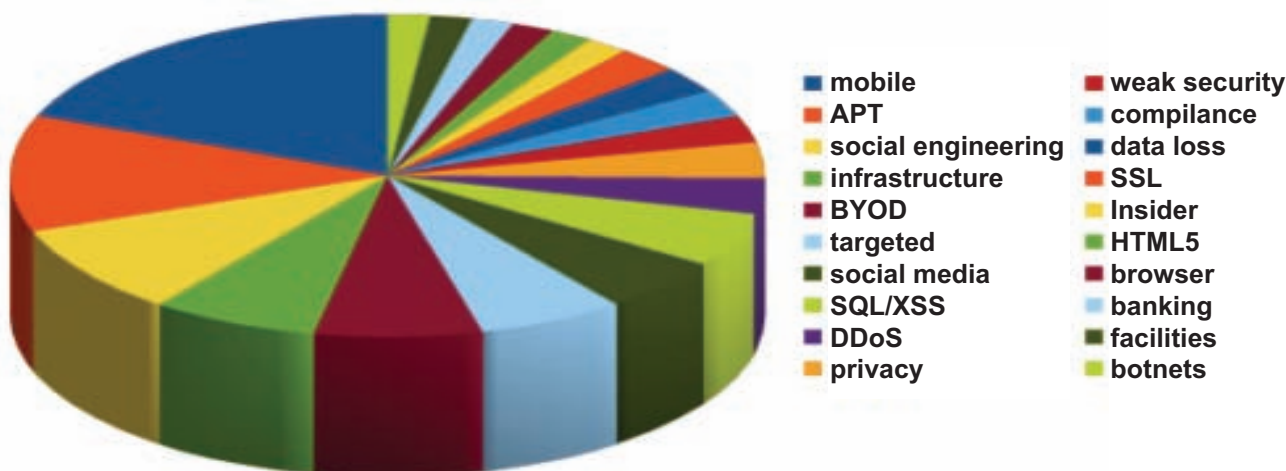
guvernamentale, întreprinderilor, economiilor și chiar rețelelor de transport și alimentare și altor infrastructuri critice; ele riscă să atingă un prag ce poate amenința prosperitatea, securitatea și stabilitatea statelor și a zonei euro-atlantice. Forțe armate și servicii de informații străine, grupuri de criminalitate organizată, grupuri teroriste și/sau extremiste pot fi deopotrivă sursa unor astfel de atacuri.

În conformitate cu Doctrina NATO de informații, contrainformații și securitate, **serviciile de contrainformații militare ale țărilor NATO au un rol important în identificarea și contracararea amenințărilor la adresa securității naționale sau a NATO.** Această doctrină constituie, de asemenea, suportul teoretic al securității naționale în domeniul militar, realizat prin culegerea și valorificarea informațiilor, respectiv informarea guvernelor asupra naturii amenințărilor și mijloacelor de protecție împotriva acestora.

Securitatea națională în domeniul militar presupune activitatea de contrainformații militare - respectiv identificarea și contracararea amenințărilor generate de spionaj, sabotaj, subversiune, terorism și crimă organizată - și securitatea militară care vizează protecția personalului, informațiilor, bunurilor, activităților și structurilor militare naționale ale statelor membre NATO.

Contrainformațiile și securitatea sunt două componente distincte, dar conexe ale activității

Threat Vectors for 2012

de siguranță națională în domeniul militar.

Contrainformațiile reprezintă componenta ofensivă prin care se obțin, verifică, documentează și diseminează informațiile destinate contracarării amenințărilor de securitate.

Securitatea este componenta defensivă și cuprinde măsurile de protecție și securitate menite să realizeze și să mențină starea de legalitate, echilibru și stabilitate în armatele statelor membre NATO.

Riscurile și amenințările de tip nou, fără precedent, la adresa organismelor militare, au determinat creșterea importanței sistemului de contrainformații și securitate militară.

Alianța dispune de o singură structură de contrainformații militare, Comandamentul aliat pentru contrainformații cu sediul la Mons, Belgia. Această structură, formată din agenți ai statelor membre, asigură suportul de contrainformații pentru toate trupele și facilitățile NATO dislocate în statele membre sau în teatrele de operații.

Pornind de la doctrina NATO, statele membre și-au creat și dezvoltat propriile doctrine și politici de contrainformații în conformitate cu legile care guvernează în statele respective.

Implementarea normativelor cu caracter internațional, respectiv a doctrinei NATO, în problematica normativelor naționale ce guvernează activitățile desfășurate de structurile de contrainformații au dus la apariția unor diferențe între caracteristicile structurale și funcționale ale acestora. La nivelul Alianței există o comunitate a structurilor de contrainformații, însă aceasta are un caracter preponderent eterogen, din perspectivă structurală și funcțională.

Diferențele între caracteristicile activității structurilor de contrainformații militare pot fi clasificate în funcție de următoarele criterii:

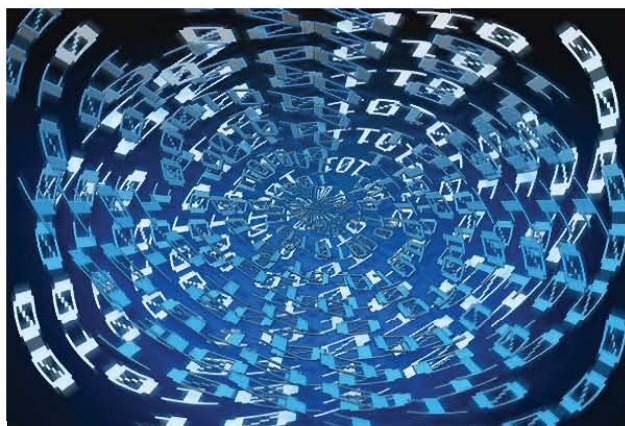
1. **Nivelul structurii:** structurile destinate activității de contrainformații diferă de la secții din cadrul Statului Major General (Grecia), servicii pe categorii de forțe armate (SUA), servicii în cadrul unor direcții generale de informații (Marea Britanie, Danemarca, România), până la servicii naționale (Ungaria, Polonia).
2. **Subordonare:** unele structuri de contrainformații militare sunt subordonate

ministrului apărării (Franța) sau șefului Statului Major General (Norvegia), altele sunt subordonate unui departament pentru informații și contrainformații (Marea Britanie) sau au dublă subordonare, față de ministrul apărării și primul ministru (Polonia).

3. **Domeniile amenințărilor:** în funcție de strategia națională de securitate, unele structuri au adăugat în categoria amenințărilor faptele asociate crimei organizate (SUA, Danemarca) sau atacurile cibernetice (Letonia, SUA).
4. **Modul de abordarea al amenințărilor:** există structuri care nu numai că identifică și contracarează amenințările, dar le și exploatează (Marea Britanie) și neutralizează (SUA).

Efectele acestor diferențe sunt semnificative atât în planul resurselor alocate, cât și în cel al funcționalității structurilor respective, analizate comparativ. În fapt, chiar dacă vorbim de o unitate conceptuală și acțională la nivelul NATO, în zona naționalului vom avea de a face cu o „paletă” cvasi-continuu de caracteristici.

Unul din efectele acestor nuanțări este concretizat în efortul necesar constituirii și implementării unei structuri internaționale de contrainformații. Aceste nuanțe se traduc fie în limitări naționale, fie în „acceleratori operaționali”, depinzând foarte mult de națiunea lider sau de națiunea/națiunile care asigură resursele majoritare pentru structura respectivă.

Depășind faza analizei unor exemple concrete de efecte datorate diferențelor funcționale și structurale între structurile de contrainformații, este cert că la nivelul Alianței se poate vorbi de o așa numită polarizare a structurilor de contrainformații, fiind clar că

există un grup lider format din state ca SUA, Marea Britanie, Germania și altele care fie sunt de abia la începutul „carierii” lor în NATO, fie din motive financiare sau conceptuale naționale nu pot manifesta o atitudine foarte ofensivă.

Indiferent însă de aprecierile care le putem face pe tema diferențelor între caracteristicile funcționale și structurale ale serviciilor de contrainformații, este cert că în toate statele NATO acestea reprezintă una dintre componentele cele mai importante în cadrul liniei defensive, menită să apere valorile și interesele fiecărui stat în parte.

Serviciile de contrainformații militare trebuie să-și desfășoare activitatea într-un sistem integrat, coerent, unitar și eficient cu celelalte structuri ale statului, sistem capabil să protejeze activ interesele naționale, să prevină surprinderea strategică, deziderat care își menține actualitatea.

Activitatea de contrainformații, în care realizările nu pot fi onorate cu laude și apariții

media, se bazează pe o planificare meticuloasă a operațiunilor prezente și viitoare, pe culegerea, prelucrarea, interpretarea corectă a informațiilor și pe modul rapid de a reacționa atunci când condițiile se modifică.

Bibliografie

1. Herman, Michael, *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge University Press, 1996
2. Petrescu, Stan, *Informațiile - a patra armă*, Editura Militară, 1999
3. <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng>: Conceptul strategic pentru apărare și securitate al statelor membre ale organizației tratatului nord-atlantic, adoptat de șefii de state și guverne la Lisabona
4. *** *AJP 2 – Joint Intelligence, Counterintelligence and Security Doctrine*, NATO, iulie 2003
5. *** *Field Manual 34: Counterintelligence*, US Army, Washington, DC, 03.10.1995

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL CONTRATERORISMULUI

*Horațiu FILIP**

Abstract

Addressing the complex phenomenon of terrorism has raised concerns regarding the fine balance between national interest and common international goals. The philosophy of combating terrorism through international cooperation resides in the shallow field of security and international relations. The history of international cooperation on counterterrorism has shown that the annihilation of terrorist is far from an efficient combating terrorism. The military part of combating terrorism, based on counterterrorism kinetic actions, is only a small and reactive part of the process. Diplomacy, Economy and Sustainable Development, Information and Intelligence are the main pillars for an efficient process of addressing the roots and the threats posed by terrorist entities.

Keywords: *terrorism, radicalization, extremism, cooperation, international relations, preventing, combating, efficiency*

Fenomenul terorist, respectiv utilizarea violenței pentru impunerea anumitor obiective, este unul vechi de milenii¹, putând fi apreciat ca o expresie a naturii umane și a manifestării sociale a acesteia. Teroriștii au fost considerați, încă din epoca modernă, o amenințare majoră la adresa stabilității sistemului internațional și a securității interne a regimurilor politice la putere, actele violente ale acestora fiind

a restrânge posibilitatea teroriștilor de a se sustrage controlului unei entități statale prin relocarea resurselor într-un alt areal, precum și îmbunătățirea timpului de reacție al statelor, au condus la dezvoltarea unor mecanisme de cooperare bilaterală, multinațională sau internațională. Prin aceste mecanisme de cooperare, entitățile componente ale sistemului internațional² au urmărit eficientizarea prevenirii și

TERRORISM

catalogate ca forme ilicite de acțiune. Motivația teroriștilor, în majoritatea situațiilor entități non-statale, a fost una revendicativă, cu cauze sociale, economice, religioase, etnice sau politice, existând însă și un terorism de stat, un exemplu fiind Secta Hassasin („Secta Asasinilor”) din Orientul Mijlociu, la sfârșitul primului mileniu. Componenta internațională sau transnațională a terorismului, necesitatea de

combaterii terorismului, cu accent pe menținerea *statu-quo*-ului internațional, a ordinii mondiale existente³. Cu toate acestea, în istoria relațiilor internaționale, cu precădere în secolul XX, statele au recurs la spijinul, conștient sau nu, al unor entități teroriste, generând complicități istorice care grevează, până în prezent, activitatea de prevenire și combatere a terorismului⁴.

**Horațiu FILIP este expert în contrainformații militare, în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Fenomenul terorismului continuă să reprezinte un factor activ și determinant în evoluția relațiilor internaționale și în rearanjarea sistemului internațional și în secolul XXI, alături de criza economico-financiară globală. Globalizarea, prin reacțiile provocate de destructurarea identitară și de interzicerea accesului la resurse, este un factor care amplifică fenomenul terorist. *„Cu toate că operațiunea mondială împotriva terorismului internațional ar putea provoca pagube însemnate rețelei Al Qaida, este greu de crezut că ea va aduce o liniște de durată. Reșeaua se*

susține a grupărilor teroriste tradiționale sau crearea unor noi.

Zonele de instabilitate și conflict în care grupările teroriste sunt semnalate ca fiind active au devenit în ultimul deceniu tot mai numeroase, extinzându-se mult în afara arealului tradițional reprezentat de Peninsula Arabică (Irak, Yemen) și Asia de Sud (Afganistan, Pakistan, India). În prezent, foști mujahedini acționează în Libia, Siria și Sahel, ultima dezvoltare majoră fiind ocuparea jumătății de nord a statului Mali, a centrului islamic istoric Tombuctu, de către rebelii tuaregi

va reconstrui sau vor apărea altele noi. Pe măsură ce ritmul și impactul globalizării cresc, este de așteptat să ia naștere grupuri și mai ideologizate (pe baze politice sau religioase), folosind teroarea la scară mondială⁵⁵. De asemenea, prevalarea promovării drepturilor omului sau a „luptei împotriva terorismului” în detrimentul respectării suveranității naționale (Kosovo, Irak, Libia, Siria, Pakistan), respectiv înmulțirea cazurilor de intervenție în problemele interne ale statelor naționale, de cele mai multe ori prin forță, au amplificat nivelul de fricțiune între națiuni, atât în plan identitar, cât și în cel economic, determinând lărgirea bazei de

(Armata Națională de Eliberare din Azawad - MNLA). Aceștia sunt aliați conjuncturali cu luptătorii aparținând Al Qaida din Maghrebul Islamic (AQIM) sau cu salafiiști din mișcarea Ansar Din, veterani ai luptelor din Libia, intrați în posesia unui armament modern sustras din depozitele fostului regim de la Tripoli. Începe să se contureze posibilitatea ca jumătatea de nord a statului african Mali să devină un nou Afganistan, în sensul de bază operațională pentru AQIM, dar și posibilitatea de contagiune către Nigeria (în 12 state nigeriene, în care este activă secta islamistă Boko Haram, a fost instaurată legea islamică *sharia*), iar Yemenul

să devină un nou Irak, un câmp de luptă ideal pentru Al Qaida în Peninsula Arabică (AQAP).

Influența terorismului contemporan se face simțită și în plan intern, atentatele de sorginte jihadistă din Franța⁶ și cele de extremă dreapta din Norvegia afectând major scena politică și relațiile sociale în statele europene. Nu trebuie uitate nici atentatele din Spania, din perioada preelectorală a anului 2004, sau cele din Marea Britanie, din anul 2005. De asemenea, terorismul kurd are o tot mai mare influență asupra politicii interne sau externe a unei puteri emergente în plină afirmare, precum Turcia. Legat de evoluțiile scenei politice interne sub amenințarea terorismului, cazurile Irakului și Afganistanului reprezintă situația extremă. În acest context, nu trebuie uitat potențialul de dezvoltare al conflictului în Caucazul de Nord și Asia Centrală, având ca vector de destabilizare grupările teroriste (extremiste) islamiste.

Cooperarea internațională în prevenirea și combaterea terorismului trebuie analizată în plan sistemic, pornind de la cazuri particulare. Principalele elemente care determină fondul acestei cooperări sunt obiectivele declarate, participanții, interesele urmărite de aceștia (publice / agenda ascunsă), mijloacele și metodele folosite, dar și rezultatele obținute în urma cooperării. Un aspect deosebit de important pentru stabilirea tipologiei cooperării îl reprezintă susținerea internațională de care aceasta beneficiază. În majoritatea situațiilor, structurile de cooperare internațională contemporane care au generat intervenții

contrateroriste nu au beneficiat de consens și susținere din partea organizațiilor internaționale de securitate, cu precădere ONU, (Irak-Iraqi Freedom; Afganistan-Enduring Freedom; utilizarea dronelor în Pakistan și Yemen pentru executarea de acțiuni letale).

În condițiile mediatizării terorismului, având ca punct de inflexiune⁷ atacurile Al Qaida din 11 septembrie 2001 din SUA, cetățenii statelor occidentale au început să considere că acest fenomen afectează direct nevoile personale de securitate, fapt resimțit în modificarea politicilor de securitate ale statelor, care uneori au exploatat partizan susținerea opiniei publice (Irak, Cecenia). În aceste circumstanțe, demersurile statelor occidentale de a dezvolta și aprofunda cooperarea internațională, în scopul combaterii terorismului, au apărut ca o evoluție firească, fiind însoțite de proiecte de atragere a cât mai multor țări non-occidentale. Din punct de vedere al numărului actorilor internaționali implicați, punctul maxim al cooperării internaționale este situat imediat după atacurile din septembrie 2001, pentru ca declanșarea războiului împotriva Irakului în februarie 2003, fără obținerea consensului în Consiliul de Securitate al ONU, complicarea situației de securitate în Afganistan și Irak⁸, precum și evoluțiile violente din Libia, Siria și Bahrain, în contextul Primăverii Arabe începute la sfârșitul anului 2010, să erodeze puternic consensul internațional (a se vedea pozițiile refractare sau ostile ale Rusiei, Chinei, dar și scăderea dramatică a susținerii intervențiilor externe din partea opiniei publice europene și a statelor musulmane).

Analizând apartenența forțelor contrateroriste care acționează în afara teritoriului național, rezultă că statele occidentale sunt principalii actori (ex. SUA⁹: Irak, Afganistan, Yemen, Pakistan, Somalia, cu acordul total sau parțial al statelor vizate; dar și Marea Britanie, Franța și Italia, în special pentru eliberarea unor cetățeni luați ostatici). Federația Rusă, India și China sunt prezente cu forțe navale și elemente contrateroriste în Oceanul Indian și Golful Aden, pentru combaterea piraților somalezi. Ca urmare, prezența militară masivă a Occidentului și utilizarea mijloacelor militare pentru scopuri contrateroriste erodează autoritatea locală și

generează reacții complexe în statele vizate (în special Yemenul, dar și Pakistanul, au evoluat către stadiul de „state eșuate”). Conflictele identitare și istoria colonială sau neo-colonială specifică grevează asupra susținerii forțelor intervenționiste de către populația locală, oferind un avantaj major grupărilor teroriste active în acest areal.

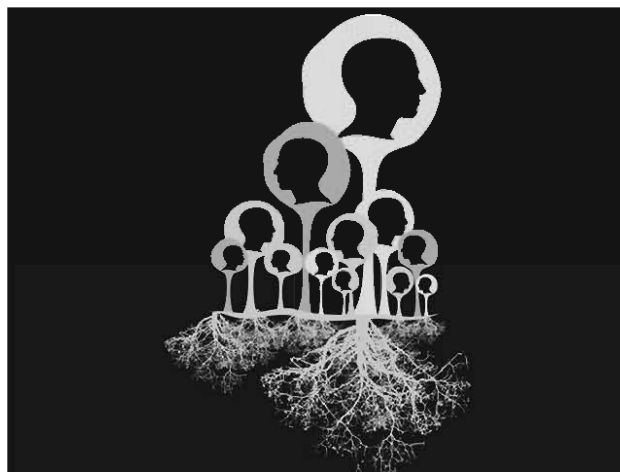
Orientarea statelor către acțiuni unilaterale sau către cooperarea în cadrul unor coaliții pentru desfășurarea unor acțiuni de combatere a terorismului este determinată de caracterul controversat al conceptului de terorism. Imposibilitatea obținerii unui consens în definirea acestui fenomen violent, cu un pronunțat caracter asimetric, este dată de componenta politică a abordării sale. Chiar dacă obiectivele grupărilor teroriste nu sunt exclusiv politice, fiind centrate uneori pe teme religioase, etnice, rasiale ș. a., reacția statelor la activitatea acestora este una politică, de exercitare a autorității statale și de promovare a unor interese politice, interne sau externe. Imposibilitatea obținerii consensului în cadrul ONU în definirea conceptului de terorism este un indiciu privind încărcătura majoră din punct de vedere politic al termenului, precum și importanța fenomenului în structura de securitate internațională (atât ca acțiune în sine, cât și ca răspuns în sensul de instrument politic de intervenție).

Implicarea politică, economică, diplomatică, de intelligence sau militară a unui stat¹⁰ în cadrul unei cooperări bilaterale sau multilaterale urmărește exclusiv obiective de politică externă (accederea într-o alianță politico-militară, întărirea unui parteneriat ș.a.), dar reacțiile la aceasta vor genera și implicații interne (creșterea amenințării teroriste, alocarea de resurse, mutații în relațiile externe cu alte entități internaționale, efecte sociale¹¹). Aderarea la o coaliție și susținerea unei anumite strategii de prevenire și combatere a terorismului, dar mai ales participarea activă în operații ofensive, de tipul celor contrateroriste, generează efecte pe termen lung asupra societății și relațiilor internaționale ale statului parte.

Efectele cooperării internaționale în prevenirea și combaterea terorismului asupra statelor parte se regăsesc în mai multe planuri, respectiv:

- politic (poziționarea într-o anumită paradigmă civilizațională, partizanat politic);
- social (reacții de segregare / susținere a rezidenților / cetățenilor proveniți din zonele vizate de acțiunile de combatere a terorismului, polarizare socială);
- economic (alocare de resurse pentru combaterea terorismului, influențarea schimburilor economice, inclusiv prin aplicarea unor sancțiuni internaționale);
- diplomatic (restricții în susținerea proiectelor statelor care se opun obiectivelor coaliției /alianței, limitarea suveranității în abordarea unor probleme punctuale de politică externă);
- intelligence (alocare de resurse pentru prevenirea și combaterea terorismului, orientarea activității către anumite zone /vectori, probleme etice);
- militar (alocare de resurse pentru combaterea terorismului, prezența militară în teatre de operații externe cu riscuri asociate);
- justiție și ordine publică (alocare de resurse pentru combaterea terorismului, armonizare legislativă, amplificarea unor vulnerabilități și apariția unor riscuri noi).

Elementele determinante ale cooperării sunt tipul acesteia (generat prin acorduri politice, memorandumuri de înțelegere, acorduri tehnice) și identitatea națiunii/entității decidente în cadrul acesteia (*leading nation*). În ultimii ani, au fost identificate mai multe tipologii

neconvenționale: cooperarea bilaterală (relația de cooperare a unui actor statal - Armata Națională Libaneză cu actori non-statali - Hezbollah și Fatah, în cazul crizei teroriste generate de grupările afiliate Al Qaida, Fatah al-Islam în tabăra de refugiați palestinieni Nahr el-

Bared, respectiv Asbat al-Ansar în tabăra de refugiați palestinieni Ein el-Hilweh, în Liban, mai 2007), cooperarea multinațională (coalitii: Iraqi Freedom – firme private specializate în securitate și informații), cooperarea internațională (NATO-UE: Active Endeavour; ISAF versus Enduring Freedom; ONU: Tribunalul Internațional din Liban).

Obiectivele cooperării în domeniul prevenirii și combaterii terorismului sunt concretizate, la nivel declarativ, în lista entităților teroriste aflate în atenție, iar la nivel acțional mai ales prin prioritizarea acțiunilor de combatere a activităților anumitor grupări teroriste¹². Decizia de includere a unei entități pe lista celor aflate în atenție este crucială, mecanismul de luare a deciziei fiind specific fiecărei relații de cooperare în parte. În general, națiunea care deține rolul conducător în coalitii/aliantă joacă și principalul rol în stabilirea componenței listei entităților teroriste vizate. O grupare poate să fie introdusă sau scoasă de pe lista entităților teroriste, în funcție de interesul politic de moment, chiar dacă nu există schimbări majore în structura decizională a acesteia, în agenda grupării sau în metodele folosite. Istoria ne oferă exemplul Organizației pentru Eliberarea Palestinei și a liderului acesteia, Yasser Arafat, care până la sfârșitul anilor '80 au fost considerate entități teroriste de către SUA și Israel, pentru ca la începutul anilor '90 să fie parte în negocierile finalizate prin Acordurile de la Oslo din 1993, conducând la obținerea Premiului Nobel pentru Pace de către Yasser Arafat (alături de liderul israelian Yitzhak Rabin, considerat, în anii '40, ca terorist de către autoritățile britanice din Palestina). Un alt exemplu, de data aceasta recent, este dat de situația grupării iraniene Mujahedeen el-Khalq (MEK), aceasta figurând ca grupare teroristă pe lista națională a SUA, dar fiind scoasă de pe lista UE în 2011. Similar, mișcarea de rezistență islamică șiită Hezbollah, cu sediul în Liban, a fost inclusă în 2002 pe lista organizațiilor teroriste a SUA, dar nu se regăsește și pe cea a UE.

Un caz complex, dar util pentru înțelegerea fenomenului, este cel al mișcării de rezistență islamică sunnită Hamas, care controlează în prezent Gaza, aflată atât pe lista SUA, cât și pe cea a UE, dar care, încă de la

constituirea sa în decembrie 1987, iar formal prin Carta sa constitutivă, publicată la 18 august 1988¹³, precizează că acțiunile sale armate care vor viza ocupanții israelieni se vor limita geografic la teritoriul Palestinei istorice, chiar dacă lupta pentru eliberarea Palestinei este considerată o obligație a fiecărui musulman (art. 13). Ca urmare, de la înființare, Hamas a desfășurat acțiuni violente, inclusiv de natură teroristă, exclusiv pe teritoriul statului Israel, dar activitățile de sprijin logistic, financiar și de propagandă s-au derulat în toată diaspora palestiniană (în principal în Orientul Mijlociu, Europa și America de Nord). Astfel, Hamas nu se constituie într-o amenințare teroristă acțională la adresa statelor occidentale, dar în baza relațiilor de cooperare existente și la solicitarea statului Israel, este considerată grupare teroristă de către SUA și UE. După victoria din anul 2006 în alegerile parlamentare din Gaza și Cisiordania (teritorii aflate sub autoritatea limitată a Autorității Palestiniene), mișcarea Hamas a fost considerată ca reprezentant ales al poporului palestinian, fiind inițiate întâlniri oficiale, în principal cu Federația Rusă și anumite state arabe, dar și cu unele state occidentale (Finlanda). În concluzie, imperativele cooperării internaționale au prevalat asupra realităților naționale, factorul politic internațional fiind decisiv raportat la cel de securitate națională, fapt ce a condus la o prioritizare a acțiunilor de neutralizare a activității Hamas, unele asasinate comise împotriva liderilor mișcării în afara teritoriului statului Israel generând proteste internaționale. Un exemplu este asasinarea unui lider Hamas la Dubai în ianuarie 2010, ocazie cu care asasinii au utilizat 12 pașapoarte europene false. Ministrul de externe britanic a suspectat faptul că documentele au fost furnizate de diplomați israelieni, scandalul diplomatic culminând cu expulzarea unui diplomat israelian acreditat la Londra, în martie 2010.

Toate aceste aspecte de interpretare unilaterală a fenomenului din partea unor state sau organizații internaționale, efect al promovării propriilor interese, naționale sau organizaționale, întărește necesitatea respectării legislației naționale și internaționale în activitățile de cooperare de prevenire și combatere a terorismului¹⁴.

Respectarea drepturilor universale ale omului devine o componentă vitală în menținerea funcționalității relațiilor de cooperare internațională în domeniul anti-

partizan, reclamă o mai bună cooperare internațională, care să asigure flexibilitate și eficiență în demersul de prevenire și combatere a fenomenului. Importanța centrării cooperării

terorismului și mai ales a contraterorismului. Importanța abordării holistice și sistemice a terorismului¹⁵ în eficientizarea activității conduce la înțelegerea necesității prevalării prevenirii asupra combaterii, a importanței abordării cauzalităților istorice, în primul rând generate de colonialism, neocolonialism¹⁶ și de efectele perverse ale globalizării (polarizarea societală și distrugerea modelului statului social de către politicile neoliberale¹⁷ promovate în ultimele trei decenii, având ca efect creșterea potențialului criminogen la nivel global). Revoluțiile islamice¹⁸, al căror punct de plecare poate fi considerat apariția mișcării anti-britanice a Fraților Musulmani din Egiptul anilor '30, continuă și în prezent, cu un puternic mesaj anti-occidental, în sensul de contestare a ordinii mondiale actuale.

Complexitatea fenomenului terorist contemporan, amplificată de înmulțirea conflictelor interne având sprijin internațional

pe grupări/persoane clar identificate asigură o mai bună eficiență operațională. Pornind de la imposibilitatea obținerii consensului internațional în definirea terorismului, obținerea unui consens în utilizarea conceptelor și în detalierea amenințărilor devine o întreprindere de o dificultate sporită. Problema majoră a cooperării internaționale, cu efecte imediate și directe asupra securității naționale, este generată de impunerea unei anumite agende a cooperării, succesul negocierii fiind reprezentat de prioritizarea amenințărilor teroriste directe identificate în plan național, precum și de abordarea celorlalte pe baze sistemice și etice. Chiar și pentru un stat care nu are terorism de sorginte internă, amenințarea generată de terorismul internațional sau transnațional poate fi gestionată prin cooperare internațională, sub rezerva identificării obiective a sursei amenințării. În acest context, o abordare sistemică a amenințării pe coordonatele

Terorism – Violență - Radicalizare – Extremism, cu identificarea corectă a surselor ideologice și logistice/financiare a amenințării, poate să ofere diplomației obiectivele cooperării.

Amenințarea terorismului generat de radicalizarea islamistă, având ca sursă ideologică curente doctrinare *wahhabi* din Arabia Saudită (religia oficială, dar și bază ideologică a grupării Al Qaida), *deobandi* din Pakistan (religia oficială, dar și bază ideologică a Mișcării Talibane) și nordul Indiei (ambele curente provin din școala *hanbali*), respectiv *neo-salafi* (întreținut în diaspora musulmană din Occident, dar în extindere și în Tunisia, Libia, Egipt și Siria, urmare a influenței religioase și financiare a monarhiilor din Golful Persic), conturează obiectivul dominant al cooperării internaționale, cel puțin pentru statele membre ale UE. Acest fapt a generat existența unui corp de reglementări europene privind combaterea terorismului și radicalizării, care ar trebui să coaguleze efortul statelor membre. De asemenea, actele teroriste comise de membrii grupului Zwickau în Germania și de Anders Breivik în Norvegia au atras atenția asupra sporirii amenințării teroriste a ideologiei de extremă dreapta, susținută ideologic de curente populiste, anti-imigrare și anti-integrare, în creștere la nivel european, pe fundalul crizei economico-financiare globale.

Dezvoltarea în statele membre UE ale unor structuri religioase/ideologice care promovează radicalizarea islamistă, în condițiile liberei circulații a persoanelor în spațiul Schengen, constituie o amenințare la nivelul securității interne pentru fiecare stat în parte. Amplificarea radicalizării de extremă dreapta în Europa se constituie într-o amenințare majoră, inclusiv de natură teroristă, la adresa securității cetățenilor români aflați în zonele de risc din Europa sub diverse motive (economice, educaționale, turistice). Statutul de membru al Uniunii Europene, istoria relațiilor statului român cu statele și popoarele din Orientul Mijlociu, dar și paradigma civilizațională comună conduc la o similaritate accentuată între strategia de prevenire și combatere a terorismului a României (în care Serviciul Român de Informații are rol de autoritate națională, în baza legislației naționale) și cea a Uniunii Europene (unde autoritatea executivă se regăsește în zona justiției și ordinii publice). O mai mare adaptare a contribuției României, în cadrul efortului multinațional sau în cadrul parteneriatelor bilaterale, la statutul de membru și la filosofia antiteroristă a Uniunii Europene va conduce la o stabilitate a participării naționale în cadrul cooperării internaționale în domeniul contraterorismului, cu îmbunătățirea securității în domeniu.

¹ Mai multe despre istoria fenomenului terorist, vezi Andreescu, Anghel și Nicolae Radu, *Organizațiile teroriste. Conceptualizarea terorii vs. securitatea europeană*, Editura TIMPOLIS, București, 2008.

² Despre conceptele cheie privind sistemul internațional și relațiile internaționale, inclusiv cooperarea internațională, vezi Graham Evans și Jeffrey Newnham, *Dicționar de Relații Internaționale*, Editura Universal DALSI, București, 2001.

³ Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse, *Relații internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 335.

⁴ Referitor la istoria relațiilor Mișcării Talibane cu Administrația americană, vezi I.B. Tauris, *Taliban. Islam, Oil and the New Great Game în Central Asia*, London, New York, ed. 2002.

⁵ Shaun Riordan, *Noua diplomație. Relații internaționale moderne*, Editura Antet, București, p. 53.

⁶ Despre fenomenul terorist și riscurile radicalizării de natură jihadistă, vezi Dumitru Chican, *Jihad sau drumul spre Djanna*, Editura Corint, București, 2011.

⁷ Roy R. Andersen, Robert Seibert, Jon Wagner, *Politics and Change in the Middle East. Sources of conflict and accomodation*, 9th ed., Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2009, p. 105 – 129.

⁸ Despre istoria intervenției occidentale din Irak în anul 2003, vezi Dumitru Chican, *Noapte de decembrie*, Editura Proema, Baia Mare, 2010.

⁹ Despre implicarea SUA în acțiuni contrateroriste în perioada contemporană, vezi Benjamin R. Barber, *Imperiul fricii. Război, terorism și democrație*, Editura Incitatus, București, 2005.

¹⁰ Despre implicarea României în Orientul Mijlociu în anii '70 - '80, vezi Dumitru Chican, *România și Orientul Mijlociu în oglinzi paralele*, Editura Proema, Baia Mare, 2010.

¹¹ Sherene H. Razack, *Casting out. The eviction of Muslims from Western Law & Politics*, University of Toronto Press, 2008.

¹² Despre utilizarea amenințării teroriste drept sprijin în susținerea unor interese naționale de politică internă sau externă și despre existența agendei ascunse, vezi Gilbert Achcar, *The clash of barbarism. The Making of the New World Disorder*, 2nd ed., Saqi Books, London, 2006.

¹³ Anghel Andreescu și Nicolae Radu, *Organizațiile teroriste. Conceptualizarea terorii vs securitatea europeană*, Editura TIMPOLIS, București, 2008, p.123. Carta Hamas („The Covenant of the Islamic Resistance Movement”) poate fi accesată la adresa http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp.

¹⁴ Despre etica prevenirii și combaterii terorismului, vezi Steve Tsang (editor), *Serviciile de informații și drepturile omului în era terorismului global*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008.

¹⁵ Cristian Barna, *Jihad în Europa*, Editura TopForm, București, 2008.

¹⁶ Despre societatea iraniană din momentul Revoluției Islamice, vezi Ryszard Kapuscinski, *Șahinșahul*, Editura Humanitas, București, 2009, cu sprijinul Institutului Ksiazki - Polonia.

¹⁷ Despre efectele politicilor neoliberale americane în Orientul Mijlociu și despre consecințele „războiului împotriva terorismului”, vezi Olivier Roy, *Semiluna și haosul*, Editura Nemira, București, 2010.

¹⁸ Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse, *op. cit.*, p. 632-634.

UTILIZAREA UNOR COMPONENTE ALE INTELIGENȚEI EMOȚIONALE ÎN PREGĂTIREA PRIN CURSURI A PERSONALULUI DIN DOMENIUL INFORMAȚIILOR PENTRU APĂRARE

Ionela DAVID*

*Motto: Oricine poate deveni furios – e simplu.
Dar să te înfurii pe cine trebuie, cât trebuie, când trebuie,
pentru ceea ce trebuie și cum trebuie – nu este deloc ușor.
Aristotel, Etica nicomahică*

Abstract

This paper addresses the aspects of the use of some emotional intelligence compounds into the personnel foundation/specialization and psychological preparation process in defence intelligence. Our approach starts from the following premises: the optimal personality profile ensures the success in this field and the emotional intelligence plays a significant role, being able to ensure the positive evolution of the psychological structure of the personnel.

We also address the modalities through which the preparation / specialization process can contribute to the enhancement of the personality structure's essential elements such as the mental balance, the creativity and the spontaneity which are the result of the self acceptance.

Keywords: *emotional intelligence, defence information, efficiency, attitude, character, behaviour*

Introducere

Atunci când, de-a lungul istoriei, s-a vorbit despre oamenii informațiilor, s-a făcut, adesea, trimitere la calitățile psihice ale celor angajați în astfel de activități. În *Arta războiului*, Sun Tzu afirma că „*spionii sunt oameni care pot să vină și să plece și să transmită rapoarte. Ca spioni volanți trebuie să recrutăm oameni inteligenți, dar care par proști și oameni întreprinzători, în ciuda aerului lor inofensiv, oameni sprinteni, viguroși, îndrăzneți și bravi, deprinși cu misiuni modeste și capabili să îndure foamea, frigul, mizeria și umilinta*”. În legătură cu „agenții volanți” – cei care aduc informații – același autor mai preciza că „*alegem oameni inteligenți, dotați, prudenți și capabili să-și croiască drum către aceia care, în tabăra inamică, sunt intimi cu suveranul și cu membrii nobilimii*”.

Astfel, este ușor de înțeles de ce oamenii informațiilor trebuie să fie maeștri în psihologia umană, fini observatori, buni ascultători care dau dovadă de răbdare, persoane sociabile și

plăcute în același timp, dotați cu multă inteligență emoțională. Dar, inteligența emoțională necesită un potențial care, odată dezvoltat se transformă în competență emoțională, adică în comportament inteligent emoțional. Emoțiile care sunt bine examinate, bine canalizate și bine folosite conduc la creșterea performanței profesionale, ceea ce constituie și unul dintre obiectivele principale ale procesului de pregătire prin cursuri a personalului din domeniul informațiilor pentru apărare.

Dacă plecăm de la importanța rolului adaptativ al emoțiilor, vom constata că persoane care au un coeficient de inteligență (IQ) înalt sau o inteligență academică foarte bine dezvoltată se descurcă mai greu în viața de zi cu zi, în timp ce alte persoane care au un IQ mai redus în comparație cu primele obțin rezultate deosebite în practică. Acestea din urmă posedă o abilitate denumită inițial „inteligență socială”, care desemnează capacitatea de a înțelege și a stabili relații cu oamenii.

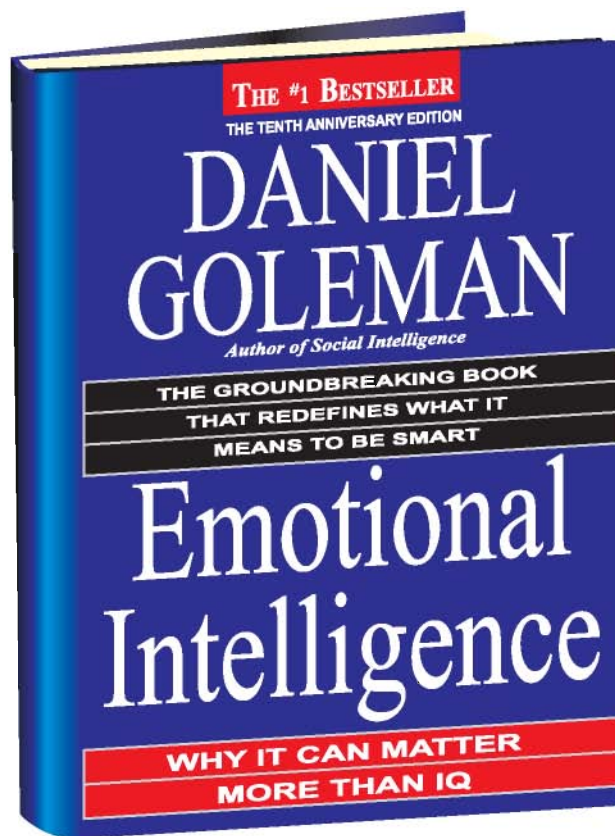
**Ionela DAVID este psiholog militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Conceptul de inteligență emoțională și rolul acesteia în eficiența și performanța profesională

Încă din cele mai timpurii perioade ale omenirii, s-au căutat soluții care să dirijeze viața emoțională a oamenilor, în special a emoțiilor negative și a modului de manifestare/comportament, prin diferite reglementări morale (de exemplu, *Codul lui Hammurabi* și *Cele zece porunci*¹). Toate acestea aveau rolul de a „domestici” viața emoțională, pentru a stăpâni excesele emoționale, care altfel ar fi fost mult prea nesăbuite. Totuși, pasiunile au continuat să copleșească rațiunea, iar mai târziu, psihologii, sociobiologii și neurologii au continuat să studieze modul în care se formează emoțiile, cum ajung să domine, la un moment dat, rațiunea și ce se poate face pentru îmbunătățirea vieții emoționale.

Sociobiologii subliniază întâietatea sufletului față de minte în momentele cruciale din viață, atunci când emoțiile ne călăuzesc pentru a înfrunta situații dificile, iar îndatoririle sunt mult prea importante pentru a fi încredințate doar intelectului. Fiecare emoție în parte oferă o dorință distinctă de a acționa la bine sau la rău, iar inteligența cognitivă poate să nu mai aibă nicio valoare atunci când sentimentele îi iau locul.

Istoria psihologiei ne oferă numeroase definiții ale inteligenței cognitive. Cele mai multe dintre ele evocă o capacitate generală de adaptare la situații noi, prin intermediul unor proceduri cognitive, cum ar fi memoria sau soluționarea reală a unor probleme. Din 1940, definirea conceptului de inteligență s-a făcut atât cu referințe la elementele intelectului, cât și la elementele non-intelectului, adică la factori afectivi, personali și sociali. La începutul anilor 1943, este susținută ideea că aceste abilități ale non-intelectului, care determină un comportament inteligent, sunt esențiale în prognozarea succesului unei persoane. În 1985, un absolvent al unui colegiu de arte liberale alternative din Statele Unite a scris o lucrare de dizertație în care se includea termenul de “inteligență emoțională”. Persoana al cărui nume este cel mai des asociat cu termenul de “inteligență emoțională” este **Daniel Goleman**, autorul cărții *Inteligența Emoțională*, publicată în 1995.

Astăzi, inteligența emoțională este un concept tot mai des folosit în explicarea atitudinilor unei persoane, a deciziilor pe care le ia sau a reglării sale comportamentale. Spre exemplu, cercetătorii au descoperit că fiecare emoție pregătește corpul pentru o reacție diferită, astfel:

- când suntem *mânioși* – sângele circulă mai repede prin corp, ne este mai ușor să apucăm ceva și să lovim, bătăile inimii cresc și se degajă hormoni precum adrenalina, care generează un plus de energie pentru a acționa în forță;
- când ne este *frică* - sângele se concentrează în mușchii mari ai corpului pentru a ne fi mai ușor să fugim, ne albim la față pentru că sângele este direcționat în inimă și mușchi, corpul pare paralizat parcă pentru a ne lăsa timp să luăm o decizie, circuitele din centrele emoționale acționează cu un flux hormonal ce pune tot corpul în stare de alertă, atenția se fixează pe stimul pentru a-l evalua și a vedea ce reacție trebuie adoptată;
- când suntem *fericiți* – apare la nivelul creierului o activitate sporită, care inhibă emoțiile negative, încurajează creșterea energiei pozitive, oferă corpului un fel de odihnă generală, precum și dispoziția și

entuziasmul pentru a îndeplini diferite îndatoriri;

- când *iubim* – este exact contrariul situației de „luptă sau fugi”, deoarece acționează sistemul nervos parasimpatic și se dublează starea de relaxare, generând calm și mulțumire, care facilitează cooperarea;
- când suntem *surprinși* – ne ridicăm sprâncenele pentru a mări raza vizuală și pentru a lăsa lumina să pătrundă în retină în

tențelor emoționale. Acest lucru este facilitat de autocunoaștere, abilitate prin care individul își poate stăpâni mult mai bine emoțiile și comportamentul și își dezvoltă capacități de relaționare cu ceilalți sau în cadrul unor sisteme.

Pentru gestionarea emoțiilor, este util să reușim să conștientizăm anumite gânduri interioare (limbajul nostru interior), care au rolul de a amplifica sau diminua anumite reacții emoționale.

cantitate mai mare. Aceste reacții au rolul de a ne ajuta să identificăm cât mai repede situația care ne-a surprins, să luăm o decizie cât mai rapid și cât mai corect;

- când suntem *dezgustați* – oriunde în lume are aceeași reprezentare: e ceva agresiv ca gust sau ca miros, iar expresia facială este aceea de a strâmba din gură (stânga sau dreapta) și din nas;
- când suntem *triști* - se reduce activitatea creierului și a întregului organism pentru a lăsa timp de refacere a energiei fizice și psihice. Depresia duce și la scăderea metabolismului. Pe măsură ce energia revine, organismul simte că se vor contura noi perspective, că viața revine la normal. Cei depresivi stau mai mult în casă pentru că se simt în siguranță și nu mai au motivația pentru a mai face ceva.

Cunoașterea cauzei care determină anumite emoții impune dezvoltarea compe-

Evenimentele de viață nu ne afectează răspunsurile în mod direct, ci modul în care le interpretăm (cognițiile noastre, modul în care gândim cu privire la ele) cauzează răspunsurile/reacțiile noastre cognitive, comportamentele subiectiv-emoționale și biologice. Cognițiile prin care interpretăm aceste evenimente de viață pot fi identificate direct în cazul cognițiilor conștiente sau indirect (prin indicatori comportamentali), în cazul cognițiilor inconștiente.

Când convingerile unei persoane sunt *rigide*, ele sunt numite *credițe iraționale* și se exprimă sub forma lui „trebuie cu necesitate”, „este obligatoriu”, „este absolut necesar”². Atunci când o persoană pornește de la premise rigide, aceasta tinde ca, în baza acestora, să tragă concluzii iraționale. Aceste concluzii iraționale se prezintă sub mai multe forme:

- *gândire catastrofică*: persoana va evalua un eveniment ca fiind mai mult de 100%

negativ, mai rău decât ar trebui cu necesitate să fie;

- *intoleranță la frustrare*: persoana va aprecia că nu se poate imagina suportând anumite situații sau trăind vreun sentiment de nemulțumire, dacă ceea ce ea crede că nu trebuie să se întâmple se întâmplă, totuși, cu adevărat;
- *evaluarea globală negativă*: persoana va avea o atitudine extrem de critică la adresa propriei persoane, a celorlalți și/sau a vieții;
- *gândirea de tip „întotdeauna sau niciodată”*: persoana va adopta atitudini absolutiste, va considera că are *întotdeauna* eșecuri sau că nu este *niciodată* aprobată de persoanele semnificative.

Când convingerile deținute de o persoană sunt *flexibile*, ele se numesc *credințe raționale* și se exprimă, deseori, sub forma dorințelor și preferințelor. Aceste credințe nu se vor accentua niciodată astfel încât să atingă nivelul convingerilor dogmatice, rigide de tipul „trebuie cu necesitate”, „este obligatoriu”, „este absolut necesar” etc. Atunci când persoanele pornesc de la astfel de premise flexibile, ele tind ca, în baza acestora, să tragă concluzii raționale, care se prezintă sub mai multe forme:

- *evaluarea moderată a caracterului negativ al unui eveniment*: la confruntarea cu un eveniment activator negativ, persoana va concluziona „este rău, dar nu groaznic”, mai degrabă decât „este îngrozitor”;
- *exprimarea toleranței*: punctele de vedere ale persoanei vor exprima o atitudine tolerantă. Spre exemplu, persoana poate face afirmația „nu îmi place acest lucru, dar îl pot suporta”;
- *acceptarea imperfecțiunii*: persoana se va accepta pe sine și îi va accepta și pe ceilalți ca ființe imperfecte, care nu pot fi evaluate global ca bune sau rele. De asemenea, persoana va considera că lumea și condițiile de viață sunt situații complexe, cuprinzând aspecte pozitive, negative sau neutre;
- *gândirea flexibilă vis-à-vis de șansa de apariție a unui eveniment*: persoana va evita să creadă că ceva se va întâmpla *întotdeauna* sau nu se va întâmpla *niciodată*. Mai degrabă, va realiza că majoritatea evenimentelor care au loc în univers se plasează – din punctul de vedere al frecvenței de apariție – pe un

continuum ce se întinde de la foarte des la foarte rar.

Inteligența emoțională este competența de a controla atât emoțiile personale, cât și pe ale altora, de a le înțelege și de a folosi informația oferită de acestea în propriul mod de gândire și acțiune. Se poate spune că aceia care găsesc un echilibru dinamic între conștiința propriilor emoții, managementul acestora, motivarea personală, empatie și dirijarea (conducerea) relațiilor interpersonale ating, cu siguranță, performanța profesională și succesul. Persoanele cu inteligență emoțională ridicată prezintă o toleranță crescută la frustrare, capacitatea de a amâna satisfacerea dorințelor și obținerea recompenselor, abilitatea de autoreglare a dispozițiilor și o atitudine optimistă, plină de speranță.

Inteligența emoțională în practica activității de pregătire prin cursuri a personalului din domeniul informațiilor pentru apărare

Profilul optimal de personalitate al personalului militar din domeniul informațiilor pentru apărare, stabilit cu metodele investigației psihoprofesiografice și psihodiagnostice, constituie referința conceptuală de bază pentru perfecționarea teoriei și practicii activității de selecție și, ulterior, a *pregătirii și asistenței psihologice*³. Socioprofesiograma⁴ rezultată din studiul de validare a bateriei de selecție prezintă capacitățile psihostructurale ale personalității în care sunt enumerate trăsături cum ar fi: stabilitate psihoemoțională și rezistență la stres; rezistență la frustrare, lipsa reacției

extrapunitive; atitudine internalistă de încredere și sprijin pe propriile posibilități; flexibilitate; capacitate volitivă de mobilizare și dirijare spre scop; toleranță interpersonală și realizare prin independență; gândire practică; abilități de autocunoaștere, comunicare și relaționare⁵.

Asigurarea pregătirii profesionale a personalului din domeniul informațiilor pentru apărare, adecvată exigențelor actuale, reprezintă una dintre direcțiile de acțiune prioritare, care condiționează atingerea obiectivelor organizației. Succesul oricărui serviciu de informații, nu numai al celui pentru apărare, este strict determinat de organizarea, pregătirea și conducerea personalului pentru obținerea de performanțe în domeniul specific de activitate.

În realizarea acestor obiective, un rol important îl au structurile de pregătire prin cursuri a personalului propriu, atât sub formele specifice de învățământ, cât și de cercetare aplicativă.

Pregătirea psihologică în cadrul cursurilor constă în aplicarea unor instrumente specifice în

practica activității de informații pentru apărare în scopul creșterii capacității de adaptare și de perfecționare profesională a resurselor deja selecționate.

Atât din perspectivă didactică, dar mai ales metodică, pregătirea psihologică are mai multe direcții al căror conținut vizează obiective specifice:

- însușirea conceptelor psihologice fundamentale aferente domeniului informații pentru apărare (instruire psihologică);
- modelarea solicitărilor psihice;
- antrenarea reglării condiției psihice și recuperarea energiilor (învățarea tehnicilor de relaxare și a strategiilor de combatere a stresului);
- antrenarea abilităților psihosociale (interpersonale) și potențarea competenței interpersonale și de comunicare;
- stimularea încrederii și înțelegerii interumane, stimularea autocunoașterii și creșterii securității de sine.

În cadrul formelor de pregătire prin cursuri organizate de către structurile specializate din domeniul informațiilor pentru apărare sunt introduse elementele științifice ale psihologiei militare aplicate, care asigură îndeplinirea obiectivelor privind stimularea autocunoașterii și creșterii securității de sine, dezvoltarea capacității de autoconștientizare și autoexperimentare, de cunoaștere a propriilor limite, vulnerabilități și defecte, încurajarea unei atitudini realiste și critice față de sine și, nu în ultimul rând, dezvoltarea inteligenței emoționale.

Direcțiile pregătirii psihologice vizează, în ansamblu, procesul adaptiv, iar dezvoltarea inteligenței emoționale are scopul de a-i ajuta pe participanții procesului de pregătire psihologică să își înțeleagă mai bine funcționarea emoțională și socială (optimism, capacitate de a depăși problemele, imagine pozitivă asupra vieții, controlul emoțiilor, lipsa impulsivității, optimizarea realizărilor etc.).

După cum s-a mai arătat, inteligența emoțională este **abilitatea de a percepe, înțelege și aplica în mod eficient puterea și știința emoțiilor, ca surse de energie umană, informație și influențare**. Emoțiile umane sunt domeniul sentimentelor, al reacțiilor instinctive și al senzațiilor. Când o persoană are încredere și își respectă propriile emoții, inteligența emoțională îi oferă o înțelegere mult mai profundă și mai completă asupra propriei persoane și asupra celorlalți.

În cadrul formelor de pregătire psihologică prin cursuri sunt abordate atât competențele personale, cât și cele sociale ale inteligenței emoționale, care asigură creșterea performanțelor profesionale. Capacitățile competenței emoționale sunt tratate în cinci domenii principale⁶:

a) *Cunoașterea emoțiilor personale*: recunoașterea propriilor sentimente, emoții și a motivului acestora, care sunt purtătoare de informații de valoare și folosite pentru rezolvarea problemelor. Tristețea, supărarea, frustrarea, neliniștea și îngrijorarea sunt sentimente cauzate de probleme care trebuie rezolvate pentru că pot afecta performanțele. Recunoașterea unui sentiment atunci când apare reprezintă piatra de temelie a inteligenței emoționale și a înțelegerii propriei personalități, ajută la înțelegerea legăturii dintre ceea ce

simte, gândește, zice și face o persoană. De asemenea, conștientizarea sentimentelor celorlalți constituie un punct cheie în lucrul cu oamenii.

b) *Gestionarea emoțiilor* – implică și conștientizarea de sine, pentru a ști ce anume trebuie controlat. Aici intră capacitatea unei persoane de a-și păstra calmul chiar și în cele mai tensionate momente, de a gândi și de a se concentra în situații de presiune și tensiune, de a se debarasa de anxietate, depresie și irascibilitate. Autocontrolul nu este întotdeauna luat însă drept ceea ce este: cei care au această calitate sunt considerați ca lipsiți de pasiune, în timp ce oamenii cu temperament exploziv sunt considerați ca fiind lideri clasici, iar izbucnirile lor sunt luate drept semne ale carismei și puterii.

c) *Motivarea de sine* – punerea emoțiilor în serviciul unui scop este absolut esențială pentru motivarea de sine, dezvoltarea creativității și autocontrolului. Autocontrolul emoțional (amânarea recompenselor și înăbușirea impulsurilor) stă la baza reușitelor în tot ce întreprinde o persoană. Cei care dețin această capacitate au tendința să fie mult mai productivi și mai eficienți în tot ce fac.

d) *Recunoașterea emoțiilor celorlalți* – această abilitate este denumită empatie și constă în capacitatea de a-i înțelege pe ceilalți și de a fi conștient de sentimentele, nevoile și preocupările acestora. Competențele asociate empatiei presupun: înțelegerea celorlalți și sprijinirea lor pentru a se dezvolta; anticiparea, recunoașterea și satisfacerea nevoilor celorlalți; promovarea diversității dintre oameni ca oportunitate; recunoașterea emoțiilor și relațiilor de putere dintr-un grup. Empatia ajută la descifrarea comportamentului nonverbal și a mesajelor din spatele cuvintelor. Persoanele empaticе sunt mai plăcute în societate pentru că sunt percepute mai calde, mai sensibile, iar unele meserii cer această abilitate.

e) *Manevrarea relațiilor* – arta de a stabili relații înseamnă, în mare parte, capacitatea de a gestiona emoțiile celorlalți. Aceasta include competența socială și duce la o popularitate crescută, la formarea spiritului de conducere și la eficiență în relațiile interpersonale. Competențele asociate țin de: influența asupra celorlalți, comunicare, gestionarea conflictelor, capacitatea de a fi lider, calitatea de a fi un

catalizator pentru schimbare, capacitatea de a construi relații, capacitatea de a colabora și coopera cu ceilalți și capacitatea de a lucra în echipă - în sensul de a crea o sinergie a grupului în urmărirea țelurilor colective. Manevrarea relațiilor nu înseamnă doar să fii prietenos, ci să fii prietenos cu un scop. Persoanele care dețin această abilitate au un cerc larg de cunoștințe și au darul de a găsi puncte comune cu oameni foarte diferiți.

Pentru creșterea randamentului activităților didactice, în cadrul formelor de învățământ *trebuie pus accent pe partea aplicativă*, care să implice participarea activă a cursanților. Astfel, aplicarea unor probe psihodiagnostice, în principal chestionare de personalitate, are rolul de a facilita procesul de autocunoaștere, de a modela unele solicitări psihice implicate în activitatea specifică, de a antrena potențialul apreciat prin expertiza psihologică și, implicit, dezvoltarea inteligenței emoționale.

În context formativ, aplicarea probelor psihodiagnostice este o activitate complexă, ce presupune interacțiuni cu celelalte elemente structurale ale procesului de învățământ, dar în primul rând cu obiectivele pedagogice și cu tipurile de conținuturi supuse verificării.

În raport cu obiectivul urmărit și cu maniera de folosire, orice probă de psihodiagnostic poate fi sau poate deveni probă formativă. De asemenea, examinarea psihologică trebuie să fie un demers continuu, care să surprindă longitudinal aspectele

dezvoltării personalității cursanților. Condiția ca aceste informații să vină în sprijinul personalului implicat în activitatea de pregătire psihologică, pentru a contribui efectiv la procesul autocunoașterii, o reprezintă acordarea unui feed-back imediat, în paralel cu prezentarea mecanismelor de reglare comportamentală adecvate, în vederea stabilirii echilibrului psihic și asigurării stării de sănătate mentală.

Concluzii

Pentru a face față misiunilor specifice, structurile care desfășoară activități în domeniul informații pentru apărare trebuie să dispună de personal cu un grad ridicat de autodisciplină, motivație, inteligență nativă și inițiativă, stăpân pe propriile forțe și cu un echilibru psihic stabil, iar perfecționarea continuă a procesului de pregătire psihologică prin cursuri este o cerință esențială atingerii acestor obiective.

Garanția formării unui bun profesionist implică două tipuri de acțiuni interconectate, respectiv selecția și formarea. Prin selecția profesională se evaluează și prognosticează capacitatea de adaptare și integrare profesională. Intervenția psihologului nu se termină însă odată cu selecția și nu se rezumă la aceasta, fiind completată prin activitatea de pregătire psihologică a personalului, care reprezintă principala pârghie formativă și constituie una dintre activitățile de bază ale structurilor specifice de pregătire din domeniul informațiilor pentru apărare.

¹ Cele zece porunci sunt prezente de trei ori în Vechiul Testament, fiind dictate conform Bibliei de către Dumnezeu lui Moise. Însă, cerințele morale exprimate în Decalog apar în codurile de conduită ale multor alte religii, actuale sau dispărute. De exemplu, budismul, prin „Cele cinci precepte” (există însă și variante cuprinzând opt sau zece asemenea „Precepte”), impune un cod minimal de comportament în colectivitate foarte apropiat de cel al Decalogului. Aceste aspecte morale universal valabile corespund, de altfel, prevederilor celor mai multe legislații civice.

² Windy Dreyden și Raymond DiGiuseppe, *Ghid de terapie rațional-emoțională și comportamentală*, Editura ASCR, București, 2003, p. 8 și 9.

³ Ionela David, „Adaptarea psihologiei militare aplicate la cerințele actuale ale domeniului informații pentru apărare”, revista *Infosfera*, nr. 4/2009, p. 66.

⁴ Socioprofesiograma prezintă profilul de personalitate optim pentru adaptarea performantă la această profesie.

⁵ Gheorghe Perța, *Psihologie militară aplicată*, Ed. AISM, București, 2003.

⁶ Daniel Goleman, *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, București, 2001.

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA DE ANALIZĂ A SECȚIEI A II-A INFORMAȚII (MAI - IUNIE 1941)

*Dr. Alin SPÂNU**

Résumé

Conformément à ses tâches et missions, parmi d'autres objectifs, la Section II des Renseignements du Grand Etat Majeur, à travers le Bureau I des Renseignements, le Front de l'Ouest, suivait de près les médias hongrois et les résultats mensuels étaient présentés à la présidence du Conseil des Ministres.

En même temps, on mentionnait les points de vue parus dans la presse roumaine qui échappaient à la censure. De simples statistiques montraient un avantage quantitatif et qualitatif net en faveur de la Hongrie, qui ne manquait pas d'occasion de se présenter comme leader régional et, d'autre part, de dénigrer la Roumanie tout en critiquant l'administration de la période 1918-1940, en promouvant des mensonges historiques et en soutenant la propagande en faveur de l'annexion de la Transylvanie.

Mots clefs: *propagande, contra-propagande, renseignements, guerre, analyse*

După Dictatul de la Viena (30 august 1940), mass-media din România a fost drastic cenzurată în ceea ce privește criticile care puneau în discuție pierderea teritorială din nord-vestul țării. Generalul Ion Antonescu, numit prim-ministru la 4 septembrie 1940, a păstrat, în prima fază, interdicția presei de a critica agresiv și violent actul de la Viena. Motivația sa a fost aceea că, pe de o parte, nu era în interesul României să irite Germania prin luări de poziție acide și vehemente, iar pe de altă parte, a considerat că starea de spirit a populației nu trebuia inflamată prin articole dramatice și vitriolante, care să accentueze suferințele fizice și morale ale celor rămași sub stăpânirea ungară.

În conformitate cu sarcinile și misiunile sale, printre alte obiective, **Secția a II-a Informații din Marele Stat Major, prin Biroul 1 Informații, Frontul de Vest, a monitorizat atent mass-media din Ungaria pentru a constata în ce măsură acest „gentlemen's agreement” este respectat.** Analizele au fost elaborate lunar, iar rezultatele înaintate către Președinția Consiliului de Miniștri, beneficiarul legal al datelor obținute prin diferite mijloace și metode. În paralel, au fost trecute și punctele de vedere, mai exact scăpările cenzurii, care apăreau în presa românească. Simpla statistică lunară atestă o

amploare cantitativă și calitativă net în favoarea Ungariei, care nu a ratat nicio ocazie de a se prezenta ca un lider regional și, pe de altă parte, de a denigra România prin critici față de administrația din perioada 1918-1940, prin promovarea neadevărului istoric și prin propaganda de a prelua întreaga Transilvanie.

În luna mai 1941 (Anexa 1), presa ungară a publicat 14 articole cu referire la revizuirea granițelor, respectiv împotriva României. Cele mai multe (3) au apărut în *Magyarország* (11, 15 și 27 mai), urmate, cu câte două, de *Pesti Hirlap* (8 și 29 mai), *Nemzeti Ujság* (10 și 29 mai) și *Pesti Ujság* (12 și 21 mai). Câte un singur articol au publicat *Keleti Ujság* (6 mai), *8 órai Ujság* (12 mai), *Magyar Nemzet* (17 mai), *Pest* (24 mai) și *Pester Lloyd* (27 mai).

Keleti Ujság a deschis seria articolelor de revizuire a granițelor prin comentariile la adresa discursului susținut de cancelarul Adolf Hitler. Acesta a laudat Budapesta pentru fidelitatea alături de Germania și a afirmat că „dorește sincer”¹ revizuirea pentru Ungaria. La 8 mai 1941, *Pesti Hirlap* a abordat problema naționalităților și a considerat că Ungaria Sfântului Ștefan este „cea mai indicată”² pentru a reuni în interiorul granițelor sale naționalități care „și în trecut și-au găsit în regiunea aceasta propriul lor spațiu vital”³. *Nemzeti Ujság* a

*Dr. Alin SPÂNU este cercetător în cadrul Centrului de Studii Euro-Atlantice, Universitatea București.

preluat din presa elvețiană discuțiile privind reorganizarea Europei, unde Ungaria ar fi trebuit să se impună drept „centrul sud-estului european”⁴. Pe aceeași linie s-a înscris și cotidianul *Magyarország* (15 mai), care a luat în dezbatere noua reorganizare a Balcanilor după înfrângerea Iugoslaviei. Astfel, primordial nu mai era, în opinia ziarului, principiul etnic, ci trebuiau luate în calcul alte „considerații istorice, dar mai ales geografice”⁵. Același ziar a preluat punctele de vedere ale presei italiene, care a criticat Tratatul de la Trianon pentru că a distrus unitatea regatului Sfântului Ștefan, „care a asigurat bunăstarea, pacea și cultura”⁶ în regiune. În plus, „autohtonii” unguri și germani din Transilvania au fost trecuți sub dominația „Valahiei imigrate, de cultură balcanică, mult inferioară nouă”⁷, a punctat *Magyarország*.

Atacurile „sub centură” la adresa României au avut la bază conferințe, anchete de presă, articole de fond semnate de jurnaliști renumiți, prezentarea unor cărți/volume privind suferințele îndurate în perioada interbelică, toate acestea vizând menținerea unei psihoze a drepturilor asupra Transilvaniei și o presiune constantă asupra opiniei publice internaționale pentru obținerea teritoriului revendicat. Articolul „Ardealul și Bizanțul”, din publicația *Magyarország* (11 mai 1941), a menționat, printre altele, că românii își caută strămoșii și originea latină în Ardeal, dar „n-au putut-o, însă, dovedi prin nimic”⁸. A doua zi, alte două cotidiene – *Pesti Ujság* și *8 órai Ujság* – au publicat articole cu aceeași destinație. Primul a prezentat o anchetă la Oradea și a constatat că românii au distrus orașul „atât ca aspect urbanistic, cât și sufletește”⁹. Cel de-al doilea a publicat articolul „Zece Mai”, cu referire la Ziua Națională a României, care se încheia astfel: „Pronunțăm aceste cuvinte ca să fie un avertisment, pentru ca să se știe că Ardealul nu mai poate ajunge ceea ce a fost”¹⁰, adică să revină în interiorul granițelor românești. *Magyar Nemzet* (17 mai) a anunțat că profesorul Giesza Istvan de la Muzeul Maghiar Ardelean a susținut o conferință la Cluj, în care a afirmat că primii locuitori ai Transilvaniei au fost slavii, urmați de maghiari, sași și, din secolul al XV-lea, români, care au avut „doar rolul”¹¹ de a da denumiri topografice. O corespondență din Oradea a fost preluată de publicația *Pesti Ujság*

(21 mai), aceasta criticând administrația instaurată în 1918-1919, definită drept „regimul bacșisului regătean și secerișul bogat al evreilor”¹², soldată cu moartea a 10.000 de unguri. Pe aceeași linie s-a înscris și promovarea romanului „Pe urma ungarilor”, autor Ignacz Rosza¹³, în cotidianul *Pest*. Romanul a prezentat, conform analiștilor militari, „în culori zguduitoare viața ungarilor condamnați la pieire în Regat – marele cimitir al ungarimii”¹⁴.

La 27 mai 1941, în *Magyarország*, au apărut declarațiile lui Iosif Nyirő, președintele Partidului Ardelean, secția Cluj, care a vorbit despre cei 22 de ani de ocupație românească a Transilvaniei. La aceeași dată, discursul ministrului Instrucțiunii Publice, Hóman Bálint¹⁵, a fost redat în *Pester Lloyd*. Acesta, printre altele, a afirmat că principiul istoric este cel care trebuie să conteze în bazinul carpatic, iar întreaga regiune va reveni Ungariei. Conteul Adalbert Teleki, președintele Partidului Ardelean, nu s-a sfiit să declare, fiind preluat de *Nemzeti Ujság*, că „stăpânirea românească a atacat în existența lui poporul maghiar din Ardeal”¹⁶ și că va susține guvernul de la Budapesta în asigurarea securității congenerilor rămași sub dominația Bucureștiului. În același sens a vorbit și Miko Imre, secretar general al Partidului Ardelean, care și-a exprimat neliniștea pentru soarta maghiarilor aflați în România.

Presa română nu a rămas datoare și, prin diferite mijloace și tertipuri, folosind ca pretexte diverse aniversări și comemorări, a reușit să publice câteva articole pe această temă. *Universul* (1, 6 și 30 mai), *Țara* (5, 8 și 17 mai) și *Viața* (8 și 18 mai) au fost cotidienele în care analiștii militari de surse publice au descoperit articole cu referire la Transilvania.

În prima zi a lunii mai 1941 ziarul *Universul* a profitat de reglementarea salutului la drapel pentru a publica un articol care se încheia astfel: „ (...) el [drapelul - n.n.] este îndrumătorul zilelor dreptății ce va să vină”¹⁷. Patru zile mai târziu, publicația *Țara* l-a omagiat pe regele Mihai I și i-a urât „să îndeplinească rotunjirea țării de altă dată”¹⁸, indiferent de greutate, piedici sau jertfe. Comemorarea lui Ion I. C. Brătianu, la conacul de la Florica, a oferit *Universului* pretextul de a

prelua din declarația lui Valer Roman¹⁹: „Pentru noi refacerea integrității teritoriale a României constituie marea insomnie a istoriei”²⁰. La 8 mai 1941, *Viața* a prezentat o poezie a unui refugiat ardelean, iar *Țara* l-a comemorat pe Octavian Goga, sub semnătura lui Grigorie Popa²¹, care a făcut un apel cu accente mistice încheiat apoteotic: „Și nu uitați: Octavian Goga ne așteaptă la Ciucea!”²². Tot *Țara* și tot prin Grigorie Popa, la 17 mai 1941, a cerut „să se oțelească voințele și să se învoldureze credința în reînvierea României Mari”²³. „Destrămarea hotarelor să dea nașunii simțul instructiv al solidarității”²⁴, scria *Viața* (18 mai), „iar Guvernul să acționeze pentru ca în viitor să ajungem unde numai cu gândul ne este permis azi să ne plimbăm”²⁵. Ultimul articol al lunii a apărut în *Universul* (30 mai) și a fost închinat eroilor. Cei incluși în această categorie și-au înțeles datoria „de a apăra mormintele strămoșilor (...), de a lupta și sângea pentru pământul românesc, pentru tot pământul românesc”²⁶.

În iunie 1941 (Anexa 2) presa ungară a publicat 8 articole, traduse, sintetizate și

ministrul Hóman Bálint a făcut declarații, publicate de *Nemzeti Ujság* (7 iunie) și prezentate de analiștii Secției a II-a Informații. Printre altele, ministrul Instrucțiunii Publice a afirmat că tot ceea ce a fost câștigat până atunci „trebuie și păstrat”²⁹ pentru a împlini misiunea milenară, dar pentru acest lucru Ungaria trebuie să arate că poate governa și conduce popoarele conlocuitoare. *Pesti Hirlap* (10 iunie) a ieșit în evidență prin autocaracterizările extrem de laudative la adresa propriului stat: „cel mai mare, cel mai puternic și cel mai bine consolidat”³⁰ din sud-estul Europei. Același ziar, cinci zile mai târziu, a criticat Trianonul pentru neajunsurile provocate, deoarece a înlocuit „ceea ce a hotărât Providența divină”³¹ și a creat un coșmar pentru unguri. Declanșarea războiului antisovietic (22 iunie 1941) a oferit cotidianului *Pest* (25 iunie) pretextul să publice un articol care se încheia astfel: „Rolul tradițional istoric al ungarilor ca santinelă avansată a Europei nu suferă înfrângere”³².

Seria atacurilor directe sau indirecte la adresa României a fost deschisă de Nagy Magyarország (1 iunie), care a scris că „mai avem, încă, granițe sângerânde”³³, cu referire la așteptările revizioniste ale guvernului Horthy. Declarațiile ministrului Instrucțiunii din Italia, Giuseppe Bottai³⁴, aflat în vizită la Cluj, au fost „prelucrate” de publicația *Pester Lloyd* (21 iunie). Demnitarul italian ar fi afirmat că „repararea nedreptăților teritoriale”³⁵ față de Ungaria reprezenta baza pentru o pace trainică în regiune. Un reportaj efectuat la Huedin de *Nemzeti Ujság* a folosit figuri de stil dintre cele mai relevante pentru a face o comparație între fosta și actuala administrație a orașului. „Opinca valahă a călcat aici mai sălbatic și aici a răsunat mai tare elementul balcanic de corecție: bâta”³⁶, a menționat cotidianul, care a mai afirmat că românii au luat pământul ungarilor și l-au oferit moșilor, apoi au românizat multe așezări rurale maghiare. Scopul acestor acțiuni a fost acela de a transforma maghiarul într-un „cerșetor incult, pentru ca apoi să fie românizat”³⁷.

Presa de la București s-a dovedit și mai redusă decât cea ungară, cu doar 6 articole, apărute în *Universul* și *Țara* (câte două), *Viața* și *Ardealul* (câte unul). Sever Pop³⁸, un fruntaș ardelean, gazetar și formator de opinie, a semnat în *Viața* (8 iunie) un articol despre răposatul

Alți 840 intelectuali români alungați din Cluj, Oradea și Sighet

PERCHEZIȚII CONFISCĂRI, MALTRĂTĂRI ȘI EXPULZĂRI

ARAD, 7. — Ertőcsök, la ora 4, au sosit aici, din teritoriul Transilvaniei, o mulțime de intelectuali români, expulzați din Cluj, Oradea și Sighet. La ora 1 jum. s-au prezentat un număr de 840 intelectuali români, expulzați din Cluj, Oradea și Sighet, profesori, ingineri, medici, etc. Toți aceștia au plecat din Cluj, Vineri, fiind soții de autoritățile ungarilor, în termen de 24 de ore, prezentându-se la ora 4 spre a fi imbarcați în tren. — Bineînțeles că în timpul acestor zile, plimbările, necăzurile și suferințele, au sosit prin teritoriul răpăit. El au plecat din Cluj, Vineri la ora 4 după amiază și au ajuns aici, Duminică, la ora 8 dim.

mulțimea la Lăcăbăna. Aici au fost înșiși pentru o vreme până la sfârșitul ora 7, când li s-a dat voie să se imbarce în vagoanele clasă, întrucât de călătorie nu au fost permise.

La Lăcăbăna au fost supuși la percheziții corporale atât bărbații cât și femeile, toți fiind desbrăcați până la piele, femeile fiind percheziționate cu brutalitate, ca să căutăm să găsim ocazii valtoare sau bani.

Li s-au confiscat toate sumele de bani, lăsminturile și unii prânzi în cantitate de 1000 lei de percheziție.

Au mai fost expulzați și un număr de a ajunge la noi: episcopul greco-catolic Hossu și episcopul ortodox Nicolae Colan de la Cluj.

Maltratații nu fost călători pe șosele și intelectuali, într-o cară profesională din partea de Curte, de Teutonia.

BEIUȘ, 7. — Revoluționarele epidemii tătăre fără nici un motiv de ungarilor continuă.

Astfel autoritățile ungarilor au rădăcină pe toți conducătorii instituțiilor bancare românești din Oradea și lași trecut în țara împreună cu alți intelectuali români.

Acești înșiși au avut un urmasor o rădăcină și s-au dus, organizarea instituțiilor economice românești din regiunea cedată.

În felul acesta ungarilor li măturătoarea înșelăciune a sositul oricărui guvernământ de ajutor material pentru românii rămași acolo și de a li lipsă de conducătorilor înșelăci.

analizate de ofițerii Secției a II-a Informații, dintre care 5 cu privire la rolul de lider al Budapestei în această zonă a Europei și 3 cu conotații antiromânești.

Vizita primului-ministru László Bárdossy²⁷ la Roma a fost un bun prilej pentru propaganda oficială maghiară să afirme, prin *Pest* (3 iunie), că Ungaria „este desemnată”²⁸ a conduce estul Europei, aceasta fiind o recompensă pentru fidelitatea față de Axă și suferințele îndurate. Aflat în vizită la Cluj,

mitropolit Alexandru de la Blaj, citând mesajul acestuia către rege: „Mă bucur că numele de Român și Ardelean nu figurează nici măcar cu un vot negativ pe hârtia care a însemnat sfârșirea hotarelor scumpului pământ ardelean”³⁹. Ziarul *Ardealul* (13 iunie) a publicat articolul „Solidaritatea Ardealului”, în care s-a afirmat că figurile transilvane marcante au suprapus „masiv și hotărât”⁴⁰ interesele neamului și românismului peste interesele mici și trecătoare. În aceeași zi, Grigorie Popa în *Țara* a abordat problema colaborării militare româno-germane, care prefigura „icoana întregă și rotundă a Patriei”⁴¹, adică reîntregirea hotarelor.

La 19 iunie 1941, întreaga presă națională în frunte cu publicațiile *Universul*, *Curentul* și *Viața* au acordat largi spații tipografice pentru a prezenta studiul lui Gino Lupi⁴², apărut în revista „L’Europe Sud-Orientale”, care făcea o comparație între etnogeneza ungarilor și a românilor, cu accente pe spațiul transilvan. Autorul a considerat că „amestecul” român (daci și romani) este „mai nobil decât cel unguresc”⁴³, alcătuit din triburi finice, tătare și slave. De asemenea, Transilvania „nu este leagănul națiunii maghiare, iar secuii nu sunt

rasă pură maghiară”⁴⁴, deoarece aceștia din urmă sunt amestecați cu români deznaționalizați. Finalul studiului este extrem de tranșant, afirmând că români sunt primii locuitori ai Transilvaniei, în timp ce ungarilor „fac parte din hoardele barbare care au devastat Europa și Italia de nord, fiind considerați drept un flagel al Europei”⁴⁵.

Ultima apariție publicistică a lunii iunie 1941 menționată de analiștii militari ai Secției a II-a Informații a fost poezia „De viitorul nostru nu mi-e teamă”, semnată de N. Crevedia⁴⁶ în *Universul*, care se încheia astfel: „Și-ntreg așa, cum soarele răsare/Să afle-acei ce-au rupt și-or mai lovi/C-a fost o vatră-a României Mare/Și mare ea, în veci, din nou va fi”⁴⁷.

Presă ungară a continuat să fie monitorizată de specialiștii militari în surse publice care, constant, au elaborat materiale direcționate către beneficiarii legali. În ansamblu, Secția a II-a Informații din Marele Stat Major și-a îndeplinit cu profesionalism sarcinile și misiunile clasice și cele asimetrice, pe timp de război, consacându-se ca una din cele mai solide instituții ale sistemului de securitate națională.

Anexa 1

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
1		Cu ocazia reglementării salutului drapelului, ziarul <i>Universul</i> scrie un articol în care arată că drapelul „simbolizează unitatea Neamului, hotărârea dârză a solidarității frățești. În fața lui ne descoperim cu convingere religioasă pentru că el este îndrumătorul zilelor dreptății ce va să vină”.
5		Reproducem din articolul „Omagiu Dinastiei” publicat în ziarul <i>Țara</i> : „Suntem siguri că actualul nostru Monarh va ști, la rândul-I, să îndeplinească rotunjirea țării de altă dată oricâte greutăți ar fi de întâmpinat, orice piedici ar fi de înfrânt, oricâte jertfe ar fi trebuincioase”.
6	Ziarul <i>Keleti Ujság</i> reproduce următoarea telegramă a Agenției Telegrafice Ungare: „Cercurile politice acordă o deosebită importanță părții din discursul Führerului Hitler în care vorbește despre aliații, cama-	<i>Universul</i> este închinat serbărilor comemorative ale lui Ion C. Brătianu de la Florica. Scriind despre sfințirea din nou a bisericuței aduse acolo de la Albac, [ziarul] întrebuițează

INFOSFERA

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>razii de arme și despre prietenii imperiului german. Führerul și-a exprimat bucuria că Ungaria, aliata credincioasă a Germaniei, a făcut iarăși un pas mare pe calea revizuirii și că s-a putut îndrepta iarăși o greșeală a tratatului de la Trianon. Führerul a constatat cu mulțumire că vechiul aliat și camarad de arme, care și acum a mers alături de Germania, a pășit iarăși pe calea dreptății. Ceea ce Reichul a manifestat întotdeauna prin fapte, acum Führerul Germaniei a exprimat și în cuvinte. El dorește sincer revizuirea pentru Ungaria. În cercurile politice germane domnește convingerea că discursul Führerului recunoaște biruința politicii revizioniste a Ungariei, care a urmat o cale dreaptă de la războiul mondial”.</p>	<p>următoarele expresii: „Astăzi s-a sfințit din nou acest locaș de închinăciune în care s-a născut idealul de luptă al lui Horia. Facă Domnul să se îndeplinească rugăciunea noastră de libertate deplină pentru toți Români”. Cu această ocazie dl. Valer Roman a spus, între altele: „Pentru noi refacerea integrității teritoriale a României constituie marea insomnie a istoriei, așa cum acest ideal a tulburat visurile marilor patrioți ai Vechiului Regal și ale celor din provincia de peste munți”.</p>
7		<p>Ziarul Viața, în darea de seamă despre serbările de comemorare de la Florica, reproduce cuvântarea dlui. Valer Roman cu pasajul reprodus mai sus, la 6 mai 1941.</p>
8	<p>Pesti Hirlap, ocupându-se în articolul de fond despre problema naționalităților și a spațiului vital, ajunge la concluzia că Ungaria Sfântului Ștefan este cea mai indicată pentru a reuni în granițele ei, în pace și înțelegere, toate naționalitățile care și în trecut și-au găsit în regiunea aceasta propriul lor spațiu vital.</p>	<p>Ziarul Viața publică următoarele versuri ale unui refugiat: „Nu voi aur, nici palate, ci-o fărâmă de noroc/Să-mi dea Domnul fericirea să-mi văd țara iar la loc/Ca-nainte de-a-mi da duhul, să vă rostesc sus și tare/Asta-i viața ce-am dorit-o: să-mi văd România Mare!”</p> <p>Ziarul Țara comemorează trei ani de la moartea lui Octavian Goga. Cu acest prilej, dl. Grigorie Popa scrie: „Români de pretutindeni și voi refugiaților, și voi expulzaților, să adunăm Larii și Penații vetrelor noastre cotropite, devastate și părăsite și să-i încredințăm duhului tutelar al lui Octavian Goga fulgerul protestărilor noastre românești. Și nu uitați: Octavian Goga ne așteaptă la Ciucea!”</p>
10	<p>Nemzeti Ujság subliniază că ziarul elvețian Berner Tagblatt se ocupă de problema reorganizării Europei. Deși noile frontiere n-au fost fixate încă, totuși ele se pot întrevădea. Imperiul german, ca și Stalin, nu vor să creeze granițe artificiale. În viitor Ungaria va fi centrul sud-estului european. Poziția ei centrală, ca și numărul populației sale, îi impun rolul acesta.</p>	

INFOSFERA

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
11	<p>Sub titlul „Ardealul și Bizanțul” ziarul Magyarország scrie că „românii, ca orișicare îmbogățiți, își caută strămoșii, originea lor latină, mai ales în Ardeal, pe care n-au putut-o însă dovedi prin nimic. Chiar și stilul de construcție obișnuit în România este stilul bizantin și nu stilul roman”.</p>	
12	<p>Pesti Ujság, descriind Oradea, afirmă că „românii au distrus complet acest oraș, atât ca aspect urbanistic, cât și sufletește”.</p> <p>8 órai Ujság, sub titlul „Zece Mai”, comentează un articol apărut în ziarul Keleti Ujság din Cluj. În acest articol se constată că ziua unirii tuturor Românilor a fost sărbătorită de 22 de ori și în Ardeal. Sufletul poporului este însă un complex foarte sensibil: dorința poporului ajunge la cuvânt înainte să ajungă și dreptatea lui. În ultimii ani ai stăpânirii românești feciorii de la sate cântau prin cârciumi: „Ficat de găscă, ficat de rață, Zece Mai nu va mai fi niciodată”. Din toate parăzile și din toate cuvântările rostite au mai rămas în Ardeal numai cuvintele „Zece Mai”. Pronunțăm aceste cuvinte ca să fie un avertisment, pentru ca să se știe că Ardealul nu mai poate ajunge ceea ce a fost.</p>	
15	<p>Ziarul Magyarország, comentând prăbușirea Iugoslaviei, scrie următoarele: „după părerea cercurilor politice, mai ales germane, care se ocupă cu reorganizarea teritoriului sud-est european și balcanic, nu se poate avea în vedere numai principiul etnic, ci trebuie să se țină cont și de alte considerații istorice, dar mai ales geofizice”.</p> <p>Aceleași principii le susține și presa italiană. Instaurarea principiului naționalităților a sfârtecat și balcanizat Europa și a dus la situația de azi. Ziarele italiene dau drept exemplu de completă unitate geografică și istorică Ungaria milenară, cea mai veche civilizație a așa-zisului «spațiu vital» care, cu 900 ani înainte, la constituirea statului maghiar creștin, a înfăptuit conviețuirea pașnică a popoarelor de aici. Ziarele italiene constată în mod eronat că bazinul carpatic a fost spațiul vital al unghurimii, împărțit cu alte popoare, pe care, apărându-le, ea le-a ingerat și s-a</p>	

INFOSFERA

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>împuținat ca număr. „Diletanții tratatului de pace din jurul Parisului au distrus această unitate a imperiului coroanei Sfântului Ștefan, care a asigurat bunăstarea, pacea și cultura” - afirmă presa italiană.</p> <p>După ce analizează raporturile dintre Ungaria, Cehoslovacia și Iugoslavia, ziarul maghiar continuă: „Dar România? «Învingătorii» occidentali au supus pe autohtonii unguri și germani, oameni cu cultură superioară, sub pretextul unei așa-zise majorități de câteva procente, Valahiei imigrate, de cultură balcanică mult inferioară nouă. Aceasta arată mai bine ce înseamnă imposibila aplicare a principiului național, dacă nu se ține seama și de celelalte considerații spațiale. Ei au comis un păcat nu numai față de Ungaria, ci chiar față de Europa și, acum, păcatul acesta s-a răzbunat... Pe străzile Budapestei mașinile blindate ale armatei maghiare se înapoiază victorioase din sud. Cea mai bună națiune de soldați - națiunea germană - admiră faptele armatei noastre. Coroană Sfântă lucește acum într-o nouă lumină, însă ideea pentru care în războiul mondial au căzut sute de mii stă sădită în monumentul eroilor: «Pentru hotarele milenare».</p>	
17	<p>Magyar Nemzet anunță că Muzeul Maghiar Ardelean a anunțat o serie de conferințe, care se și țin la Cluj. Într-o asemenea conferință prof. Giesza Istvan a afirmat că primii locuitori ai Ardealului au fost slavii, au urmat apoi maghiarii, iar mai târziu coloniștii sași, în timp ce românii au apărut numai în sec. XV și au avut doar rolul de a da denumiri topografice.</p>	<p>Dl. Grigorie Popa scrie în ziarul <i>Țara</i> următoarele: „Fără a cădea în exagerarea unor judecăți de valoare pripite, credem că aceasta este măduva realității românești de azi și de la această confruntare cu datele ei esențiale trebuie să pornească inițiativele, să se cimenteze convingerile, să se oțelească voințele și să se involbureze credința în reînvierea României Mari”.</p>
18		<p>Ziarul <i>Viața</i>, sub titlul „Guvern și Națiune”, scria următoarele: „destrămarea hotarelor să dea națiunii simțul instinctiv al solidarității, iar Guvernului voința și hotărârea de a-i înfăptui idealul. Cununa biruințelor triumfătoare să fie împletită din sfortșarea comună a tuturor sufletelor românești, din participarea integrală a Țării la durere și suferințe, iar acțiunea Guvernului să-i pregătească frontispiciu măreț,</p>

INFOSFERA

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		cuprinzător de zări îndepărtate, spre care numai cu gândul ne este permis azi să zburăm”.
21	<p>Pesti Ujság publică o corespondență din Oradea, din care spicuim următoarele: „După ocuparea Ardealului de către români, a urmat regimul bacșișului regățean și secerișul bogat al evreilor, precum și pieirea ungarilor... Cimitirul are o parte unde crucile simple de lemn, fără nume, se înșiră cu miile. Aici odihnesc circa zece mii de unguri, jertfe ai stăpânirii evreo-române. În timpul ocupației românești ungarilor au fost chemați la militărie și înghesuiți în cazărmile de aici, fără a li se da însă alimente. Domnii din Regat și evreii au împărțit banii destinați aprovizionării, iar ungarilor au murit de foame, de tifos exantematic, dizenterie și holeră, fiind aruncați câte cinci-șase într-o groapă”.</p>	
24	<p>Ziarul Pest anunță că în editura Dante a apărut romanul cu titlul „Pe urma ungarilor”, scris de Ignác Rózsa, în care se descrie „în culori zguduitoare viața ungarilor condamnați la pieire în Regat - marele cimitir al ungarimii”.</p>	
27	<p>Uj Magyarország publică declarațiile făcute de către dl Iosif Nyirő, președintele Partidului Ardelean, Secția Cluj, la o întrunire patriotică. Făcând istoricul revoluției de la 1848, când Dieta ardeleană a votat uniunea cu Ungaria, dl. Nyirő a declarat: „Niciodată nu vom înceta să menținem idealul uniunii ardelenice cu patria-mamă, ideal pe care l-am avut în inimi și timpul celor 22 de ani de ocupație”. În continuare, d-sa a făcut apel la mulțime pentru a face legământ că aniversarea uniunii din 1848 să însemne uniunea eternă cu patria-mamă milenară, care în viitor va trebui apărată de orișice primejdie.</p> <p>Sub titlul „Triumful ideii istorice”, Pester Lloyd publică un articol în care se ocupă de întrunirea festivă ținută la Ungvár de către Societatea Științifică a regiunii Carpatine. La această întrunire a luat parte și dl Hóman Bálint, ministrul Instrucțiunii Publice, care a ținut și un discurs, din care spicuim următoarele: „Vorbind de triumful ideii istorice nu vrem să spunem prin aceasta că aici este vorba de vreun eveniment</p>	

INFOSFERA

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	<p>din trecutul recent. Această idee s-a evidențiat numai în ultimul timp și s-a impus față de încercările din trecut de a crea în bazinul carpatin, cu mijloace insuficiente, ordine, unire și mulțumire. Douăzeci de ani de experiență au dovedit că s-au comis nu numai greșeli peste greșeli, nedreptăți peste nedreptăți, ci că și punctul de plecare a fost greșit. Astăzi știm că în bazinul carpatin, acest spațiu cu multiple naționalități, se poate progresa numai datorită unui principiu sintetic, un principiu care nu desparte, care nu contestă unitatea acestui spațiu. Un astfel de principiu este cel istoric" (Transilvania aparținând deci Ungariei).</p>	
29	<p>Ziarul Nemzeti Ujság reproduce câteva fragmente din discursul rostit la Cluj de noul președinte al Partidului Ardelean, contele Adalbert Teleki: „Stăpânirea românească a atacat în existența lui poporul maghiar din Ardeal. Până când nu se va face dreptatea istorică definitivă, Partidul Ardelean nu va înceta de a sprijini din toate puterile Guvernul pentru a asigura o viață liniștită și securitatea individuală și materială a ungarilor din sudul Ardealului”.</p> <p>Pesti Hirlap reproduce cuvântarea-program al lui Mikó Imre, secretarul general al Partidului Ardelean, din care reproducem: „Partidul consideră pământul milenar maghiar spațiu vital maghiar și prima lui datorie este să asigure aici oricărui maghiar muncă și pâine. El nu se va liniști până când nu se va da o soluție definitivă a soartei maghiarilor din Ardealul de sud. Trebuie să ne împărțim pâinea maghiară cu frații noștri refugiați, ungurii extracarpatici trebuie să fie repatriați și ungurimea scoasă din bunurile ei trebuie repusă în toate drepturile”.</p>	
30		<p>Ziarul Universul își închină numărul eroilor. În editorial scrie: „Ei au fost eroi fiindcă în ei a vorbit glasul adânc al instinctului național, fiindcă de veacuri și-au înțeles așa datoria lor de români, care este de a apăra mormintele strămoșilor și pâinea copiilor, de a lupta și sângera pentru pământul românesc, pentru tot pământul românesc, unde frații lor sunt mânați de același gând, vorbesc</p>

INFOSFERA

Mai	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		aceeași limbă".

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 565/1941, f. 1-8)

Anexa 2

Iunie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
1	Ziarul Nagy Magyarország, vorbind despre progresele făcute de Ungaria în timpul regenței dlui Horthy, scrie: „Dar nu ne-am ajuns încă scopul. Și astăzi mai avem încă granițe sângerânde. Cei realipiți nu s-au încadrat încă perfect în corpul neamului. Știm că ne mai găsim în fața unor datorii mari și glorioase, dar îndeplinirea acestora o înlesnește aurora unui viitor mai bun pe care o vedem pe cerul nostru”.	
3	Comentând recenta vizită la Roma a primul-ministru L. Bárdossy, ziarul Pest afirmă următoarele: „Ungaria este desemnată pentru rolul de conducere în răsăritul Europei, încredințat de către puterile Axei pentru străvechea sa fidelitate și pentru curajul cu care a suportat numeroasele încercări prin care a trecut”.	
7	Cu ocazia vizitei la Cluj a dlui Hóman Bálint, ministrul Instrucțiunii, ziarul Nemzeti Ujság publică următoarele declarații făcute de acesta: „Lupta noastră pentru Ungaria istorică încă nu s-a terminat. Pământul și poporul recucerit trebuie și păstrat. Trebuie să arătăm acum lumii întregi că, într-adevăr, suntem demni și capabili să stăpânim pământul acesta, să guvernăm și să conducem popoarele conlocuitoare, să apărăm cultura occidentală și să o răspândim, pentru ca astfel să ne împlinim misiunea milenară. Trebuie să arătăm acum că avem puterea, voința și capacitatea, temperanța și spiritul de sacrificiu, disciplina, sârguința, simțul și conștiința datoriei să ne achităm de misiunea noastră istorică”.	
8		Ziarul Viața publică un articol semnat de dl prof. Sever Pop despre mitropolitul Alexandru de la Blaj, stins din viață. Recapitulând acțiunile și ținuta demnă a defunctului mitropolit,

INFOSFERA

Iunie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		reproduce cuvintele lui spuse în 1940 în legătură cu sfârșirea hotarelor: „În atâta durere și o mică bucurie, Majestate: Mă bucur că numele de Român și Ardelean nu figurează nici măcar cu un vot negativ pe hârtia care a însemnat sfârșirea hotarelor scumpului pământ ardelean”.
10	Ziarul Pesti Hirlap scrie: „Rolul istoric al Ungariei apare și mai evident în fața străinătății. Ungaria este cel mai mare, cel mai puternic și cel mai bine consolidat stat din sud-estul Europei, atât din punct de vedere politic, cât și economic”.	
13		Gazeta Ardealul publică un articol, „Solidaritatea Ardealului”, semnat de președintele Asociației Refugiaților Ardeleni, în care se afirmă: „Peste interesele mici și efemere, Ardealul, cu marile lui figuri reprezentative ale vieții intelectuale, suprapunea masiv și hotărât interesele mari ale neamului Unității permanente a Românismului întreg”. Dl. Grigorie Popa publică în ziarul Țara, sub titlul „Frăția de arme româno-germană”, următoarele: „Poporul românesc a înțeles din prima clipă sensul acestui fapt. Intuițiile înțelepciunii lui, crescute din izvoarele aceleiași nobleți existențiale ca și cuprinzătoarea lui ospitalitate, a prefigurată în prezența trupelor germane de pe cuprinsul Țării icoana întreagă și rotundă a Patriei”.
15	Sub titlul „Spațiul vital în bazinul Carpaților”, ziarul Pesti Hirlap scrie: „Trianonul a provocat popoarelor din bazinul Carpaților numai rele economice și neajunsuri, fiindcă nu se poate crea artificial, care să înlocuiască ceea ce a hotărât Providența divină. Acum națiunea aceasta a scăpat de sub obsesia sufocantă a unui coșmar și a revenit la unitatea din care totdeauna a făcut parte”.	
17		Țara publică un articol, „Suprema noastră datorie”, semnat de dl Gh. Brânduș, din care extragem următoarele: „Numai în felul acesta (renunțând) vom lega existența noastră de duhul

INFOSFERA

Iunie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		<p>pământurilor noastre, pe care de atâta vreme le-am vrut în rotundul format al României întregite”.</p>
19		<p>Ziarele românești (Universul, Curentul, Viața etc.) publică un articol al dlui Gino Lupi, reprodus din [revista] L’Europa Sud-Orientale, din care reținem următoarele idei: „În ultimul număr al revistei a apărut un articol cu idei eronate referitoare la români. Articolul amintește că românii sunt un popor amestecat. Dar și ungurii sunt un popor amestecat și anume din triburile finice cu triburile tătare și slave. Amestecul român provine din elementele dace și romane și, în orice caz, este mai nobil decât cel unguresc.</p> <p>În articolul amintit se mai spune că românii au apărut în secolul XII. Afirmarea e lipsită de temei, deoarece epoca imigrării popoarelor din Balcani în nordul Dunării este cunoscută. Nu se cunoaște însă epoca imigrării românilor, semn că ei s-au născut pe acest pământ.</p> <p>Tiparul n-a fost adus în România de Ungaria, ci a fost adus din Veneția, prin Grecia, de către sașii din Transilvania.</p> <p>Nu se poate vorbi de o patrie maghiară pentru locuitorii din Transilvania, deoarece majoritatea populației este românească. Până în 1867 era un guvern pur german. Românii se găseau aici înainte de venirea ungarilor. Numai de la 1867 Transilvania a aparținut Ungariei, care a dus o politică crudă, deznaționalizând pe sași, români etc.</p> <p>Românii au acceptat unirea religioasă cu Roma nu sub influența maghiară, ci sub cea italiană și austriacă, deoarece ei au rămas departe de blocul catolic maghiar. Limba latină au învățat-o românii la Roma, la Propaganda Fide și nu de la unguri.</p> <p>Transilvania nu este leagănul națiunii maghiare, iar secuii nu sunt rasă pură maghiară. Printre ei se află mulți români deznaționalizați. Românii sunt pe pământul acesta de la primele lor începuturi de viață, pe când ungurii fac parte din hoardele barbare care au devastat Europa și</p>

INFOSFERA

Iunie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
		Italia de nord, fiind considerați drept un flagel al Europei. Iată adevărul istoric - încheie dl Gino Lupi. El trebuie cunoscut, deoarece România este prietena și aliata noastră".
21	Ziarul Pester Lloyd, ocupându-se de declarațiile făcute la Cluj de dl Bottai, ministrul Instrucțiunii Publice al Italiei, scrie următoarele: „În introducere, ministrul italian a accentuat importanța faptului că .. transmite salutul școlii italiene reînviatăe Universității maghiare din Cluj, realipită de curând. „Știu că Universitatea din Cluj a fost simbolul unității Transilvaniei cu Ungaria, iar astăzi, după 20 de ani, ea este din nou simbolul acestei unități legitime". Nu s-ar fi putut găsi o formulă mai clasică pentru legitimitatea reunirii Transilvaniei cu Ungaria decât această frumoasă frază a noului doctor onorific al Universității din Cluj. Și-a exprimat astfel convingerea că trebuie considerată ca principiul noii politici de organizare a puterilor Axei în sud-est, în virtutea cărei repararea nedreptăților teritoriale față de Ungaria și Transilvania de acum 20 de ani este condiția fundamentală pentru o condiție de pace, de bună și refacere adevărată în această parte a Europei".	
22	Publicând un reportaj asupra orașului Huedin, ziarul Nemzeti Ujság scrie următoarele: „Huedinul nu s-a schimbat în timpul oprimării românești de 22 ani, cu toate că opinca valahă a călcat aici mai sălbatic și aici a răsunat mai tare elementul balcanic de corecție: bâta. Toate mijloacele negre și sălbatice ale românilor s-au năpustit asupra Huedinului, pentru a înfrânge mândrul popor maghiar. Scopul era și aici, ca în tot Ardealul, să facă din ungur un cerșetor incult, pentru ca apoi să fie românizat. De aceea românii au luat de la unguri pământul și l-au împărțit moșilor din munți. Românii au început exterminarea ungușilor pe terenul economic. Sub stăpânirea românească s-au românizat comune	

INFOSFERA

Iunie	Mass-media din Ungaria	Mass-media din România
	întregi, dacă n-au avut în apropiere orașe”.	
25	Ziarul Pest, comentând intrarea Ungariei în războiul contra Rusiei, precum și ecoul stârnit în Italia de această veste, scrie următoarele: „Prin urmare, când Ungaria își ocupă locul și își asumă răspunderea în rândul adversarilor comunismului, ea dovedește prin aceasta că ungerii sunt un popor conștient și matur, apt să-și îplinească datoria ce-i revine în Europa nouă. Rolul tradițional istoric al ungerilor ca santinelă avansată a Europei nu suferă înfrângere”.	Universul publică o poezie a lui N. Crevedia, cu titlul „De viitorul nostru nu mi-e teamă”, din care cităm rîndurile: „Și-ntreg așa, cum soarele răsare, / Să afle-acei ce-au rupt și-or mai lovi / C-a fost o vatră-a României Mare / Și mare ea, în veci, din nou va fi”.

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 565/1941, f. 10-15)

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), fond Președinția Consiliului de Miniștri (în continuare se va cita PCM), dosar 565/1941, f. 2.

² *Ibidem*, f. 3.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 4-5.

⁶ *Ibidem*, f. 5.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, f. 4.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, f. 6.

¹² *Ibidem*.

¹³ Ignacz Rosza (n. 25 ianuarie 1909, Covasna – d. 25 septembrie 1979, Budapesta), autorul unor lucrări cu caracter revizionist, printre care: *Eastern Hungarians followed*, Dante Press, Budapesta, 1941, *Maica Ungaria*, Budapesta, 1941, *Scrisori din Transilvania*, Dante Press, 1942, Budapesta.

¹⁴ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 6-7.

¹⁵ Hóman Bálint (n. 29 decembrie 1885, Budapesta-2 iunie 1951, Vac) a fost directorul Bibliotecii Naționale din Szechenyi (1922) și directorul Muzeului Național (1923-1932), înainte de a fi ministrul instrucțiunii publice în perioadele 1 octombrie 1932-14 mai 1938 și 16 februarie 1939-3 iulie 1942. După război a fost condamnat la închisoare pe viață și a murit în detenție.

¹⁶ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 8.

¹⁷ *Ibidem*, f. 2.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Valer Roman (n. 6 ianuarie 1887, Vima Mică, Someș –d.?) a absolvit Facultatea de Drept din Cluj și a obținut doctoratul (1909) și a intrat în avocatură ajungând decanul baroului din Cluj (1922-1924). A aderat la PSD (1923), apoi a trecut în PNL (1926) și a fost numit secretar general al Ministerului Justiției (1933-1934) și subsecretar de stat la Ministerul Muncii (1934-1936). Arestat și condamnat de regimul comunist a decedat în detenție.

²⁰ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 2.

²¹ Grigorie Popa (n. 31 iulie 1910-d. 24 septembrie 1994) poet, eseist, filozof. A fost președintele Societății Studenților de la Facultatea de Litere și Filozofie din Cluj, absolvent al facultății, doctor în filozofie, în Germania (1938), profesor la Sibiu, asistentul lui D.D. Roșca și directorul cotidianului Țara (1940-1945). Exclus din învățământ (1945), aflat în închisoare pentru diferite perioade până în 1964, psiholog la Regionala CFR Cluj (1965) și cercetător la Institutul de Medicină și Farmacie din București. Pentru mai multe detalii, a se consulta: Mircea Platon, „Adevărul și existența lui Grigore Popa”, în revista *Rost* nr. 28/iunie 2005 (www.rostonline.org/rost/iun2005/grigore_popa.shtml).

²² ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 3.

²³ *Ibidem*, f. 6.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f. 8.

²⁷ László Bárdossy (n. 10 decembrie 1890, Szombathely-d. 10 ianuarie 1946, Budapesta), a fost ambasador în România înainte de a fi numit ministru de externe (februarie 1941) și prim-ministru (aprilie 1941-martie 1942). După război a fost judecat, condamnat la moarte și executat.

²⁸ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 10.

²⁹ *Ibidem*, f. 11.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, f. 12.

³² *Ibidem*, f. 15.

³³ *Ibidem*, f. 10.

³⁴ Giuseppe Bottai (n. 3 septembrie 1895-d. 9 ianuarie 1959) avocat, economist, ziarist și om politic italian. A fost ministrul Educației în perioada 1936-1943.

³⁵ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 14.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Sever Pop (n. 27 iulie 1901, Poiana Ilvei, Bistrița Năsăud, - d. 17 februarie 1961, Louvain, Belgia), lingvist, absolvent al Facultății de Filologie din Cluj (1923), doctor (1925), specializare la Paris în geografie lingvistică (1925-1927), profesor la Universitățile din Cluj (1931), Cernăuți (1939) și București (1940), director adjunct la Academia di Romania din Roma (1941-1946) și profesor la Universitatea Catolică din Louvain.

³⁹ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 11.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 12.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Gino Lupi (n. 23 decembrie 1892, Bondeno-d. 20 octombrie 1982, Milano) filolog, lingvist, orientalist și poliglot, s-a împrietenit cu Aron Cotruș și a rămas un prieten al României. Pentru mai multe detalii a se consulta: Alexandru Ruja, *Gino Lupi și cultura română*, la adresa www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod?=5273.

⁴³ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 13.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ N. Crevedia, pseudonimul lui Nicolae Cristea (n. 24 noiembrie 1902, Crevedia-Mare, Giurgiu - d. 5 noiembrie 1978, București) a absolvit Facultatea de Litere și Filozofie din București și a debutat cu articole și recenzii în revista *Viața Literară* (1936). În perioada 1940-1944 a fost atașat de presă și secretar cultural la Ambasada României de la Sofia.

⁴⁷ ANIC, fond PCM, dosar 565/1941, f. 15.

INFOSFERA

INFOSFERA - Anul IV nr. 2/2012

Tipărit la S.C. STATUR COMIMPEX S.R.L.

ISSN: 2065 - 3395